

13ο Πανελλήνιο Συνέδριο Κοινωνικής Ψυχολογίας

23-26 Νοεμβρίου 2023

Πάτρα

Κλάδος Κοινωνικής Ψυχολογίας
της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας

Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας
Πανεπιστημίου Πατρών

<https://elpse.com/koinwnikh-psychologia/synedrio-2023/>
e-mail: SocPsy2023@gmail.com

ΧΟΡΗΓΟΙ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

	Πέμπτη 23/11	Παρασκευή 24/11	Σάββατο 25/11	Κυριακή 26/11				
08:45-09:00								
09:00-09:15								
09:15-09:30		Θεματική Συνεδρία 3 <i>Διαπροσωπικές σχέσεις και εφαρμογές της Κοινωνικής Ψυχολογίας</i>	Θεματική Συνεδρία 5 <i>Πολιτική συμμετοχή, συλλογικές δράσεις</i>	Θεματική Συνεδρία 8 <i>Κοινωνικές αναπαραστάσεις και ιδεολογία</i>				
09:30-09:45								
09:45-10:00								
10:00-10:15								
10:15-10:30								
10:30-10:45								
10:45-11:00								
11:00-11:15								
11:15-11:30								
11:30-11:45								
11:45-12:00		Διάλειμμα	Διάλειμμα	Διάλειμμα				
12:00-12:15		Συμπόσιο 2 <i>Λογοαναλυτικές τομές σε σώματα πολιτικού λόγου</i>	Συμπόσιο 4 <i>Ταυτότητα κοινωνικού φύλου και σεξουαλικότητας</i>	Συμπόσιο 6 <i>Κοινωνική Κλινική Ψυχολογία και ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις σε άτομα και ομάδες</i>				
12:15-12:30								
12:30-12:45								
12:45-13:00								
13:00-13:15								
13:15-13:30								
13:30-13:45								
13:45-14:00								
14:00-14:15								
14:15-14:30								
14:30-14:45	Χαιρετισμοί	Διακοπή εργασιών	Διακοπή εργασιών	Συνέλευση κλάδου Κοινωνικής Ψυχολογίας ΕΛΨΕ				
14:45-15:00								
15:00-15:15								
15:15-15:30								
15:30-15:45								
15:45-16:00								
16:00-16:15								
16:15-16:30								
16:30-16:45								
16:45-17:00								
17:00-17:15	Θεματική Συνεδρία 1 <i>Αξίες και εφαρμογές στην Κοινωνική Ψυχολογία</i>	Προσκεκλημένη ομιλία	Συμπόσιο 5 <i>Οικογενειακές σχέσεις και ψυχική υγεία στην εποχή του διαδικτύου</i>					
17:15-17:30								
17:30-17:45								
17:45-18:00								
18:00-18:15								
18:15-18:30								
18:30-18:45								
18:45-19:00								
19:00-19:15								
19:15-19:30								
19:30-19:45		Διάλειμμα	Διάλειμμα					
19:45-20:00	Θεματική Συνεδρία 2 <i>Διαπροσωπικές σχέσεις</i>	Θεματική Συνεδρία 4 <i>Πολιτισμικές ταυτότητες</i>	Θεματική Συνεδρία 7 <i>Κοινωνικές ταυτότητες</i>					
20:00-20:15								
20:15-20:30								
20:30-20:45								
20:45-21:00								
					Υποδοχή			
		Συμπόσιο 3 <i>Κοινωνιοψυχολογικές παρεμβάσεις στο πεδίο και στην κοινότητα</i>						

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Πέμπτη 23 Νοεμβρίου

Πέμπτη 23 Νοεμβρίου, 13.00-14.00

Υποδοχή, εγγραφές

Πέμπτη 23 Νοεμβρίου, 14.00-14.30

Χαιρετισμοί, έναρξη

Πέμπτη 23 Νοεμβρίου, 14.30-16.00

Συμπόσιο 1 – Από τις κοινωνικές αναπαραστάσεις στη λογοτεχνία και το λαϊκό παραμύθι ως τη μελέτη για την απανθρωποποίηση του ανθρώπινου είδους: Η επιστημονική διαδρομή της Μαρίας Σακαλάκη

Οργανώνουν:

Βασιλική Καραμανώλη, *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων*

Σμαράγδα Καζή, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Συζητά:

Παναγιώτης Κορδούτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Η μελέτη των κοινωνικών αναπαραστάσεων μέσω της μεθόδου της ανάλυσης περιεχομένου με υλικό από τον γραπτό λόγο ή τους ελεύθερους συνειρμούς

Βασιλική Καραμανώλη, *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων*

Η αξία της πληροφορίας ως οικονομικό αγαθό

Σμαράγδα Καζή, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Αύρα Βαζαίου, *Ψυχολόγος*

Μακιαβελισμός και οικονομικός οπορτουνισμός στην εργασία και τη συνεργασία

Κυριακή Φουσιάνη, *University of Groningen, The Netherlands*

Clive Richardson, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Μελέτη απανθρωποποίησης και αυτο-απανθρωποποίησης

Δήμητρα Λέκκα, *Γενικό Νοσοκομείο Νοσημάτων Θώρακος Αθηνών «Η Σωτηρία»*

Πέμπτη 23 Νοεμβρίου, 16.00-16.30

Διάλειμμα – καφές

Πέμπτη 23 Νοεμβρίου, 16.30-18.15

Θεματική Συνεδρία 1 – Αξίες και εφαρμογές της Κοινωνικής Ψυχολογίας

Συντονίζει:

Γεώργιος Αμπακούμκιν, *Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας*

Η δομή της κοινωνικής αναπαράστασης για της σπουδές σε ΑΣΕΙ και ΑΕΙ του στρατιωτικού προσωπικού και του γενικού πληθυσμού: Σχέσεις και αντιθέσεις

Βασιλική Καραμανώλη, *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων*

Πίνοντας ως 'καλά 'ντρας': Ανδρικές ταυτότητες και κοινωνικές αλληλεπιδράσεις στην Κρήτη

Μαρία Ξεπαπαδάκη, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*

"Could degrowth, get any growth"? Ιδεολογία, κοινωνιογνωστικές επεξεργασίες και κοινωνική επιρροή του κινήματος της αποανάπτυξης

Ευστάθιος Κοντός & Γεράσιμος Προδρομίτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Οι συνομωσιολογικές πεποιθήσεις εμποδίζουν την υιοθέτηση συμπεριφορών αντιμετώπισης απειλών για την υγεία: Δεδομένα από το πλαίσιο της πανδημίας

Γεώργιος Αμπακούμκιν & Ελευθερία Τσέλιου, *Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας*

PsyCorona Collaboration

N. Pontus Leander, *University of Groningen, The Netherlands & Wayne State University, USA*

Πέμπτη 23 Νοεμβρίου, 18.15-20.00

Θεματική Συνεδρία 2 – Διαπροσωπικές σχέσεις

Συντονίζει:

Κωνσταντίνος Καφέτσιος, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Συναισθηματικές και κοινωνικές επιδράσεις νατουραλιστικής προέγερσης ασφαλούς δεσμού:

Μια πολιτισμικά προσαρμοσμένη παρέμβαση για την COVID-19

Κωνσταντίνος Καφέτσιος, Ελβίρα Μασούρα, Αικατερίνη Νερταντζάκη, Κυριακή Τσινίδου, Στέλιος Λερής & Δημήτριος Γουλής, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Ο ρόλος των ατομικών παραγόντων στην επιλογή συντρόφου σύμφωνα με τη θεωρία προσκόλλησης ενηλίκων

Ευθύμιος Λαμπρίδης & Δημήτριος Τούντας, *Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης*

Δημήτρης Καλαμάρας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Ο ρυθμιστικός ρόλος της ικανοποίησης από τη σχέση στην επιλογή ρομαντικού συντρόφου:

Μελέτη στη βάση της θεωρίας προσκόλλησης ενηλίκων

Ευθύμιος Λαμπρίδης & Δημήτριος Τούντας, *Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης*

Δημήτρης Καλαμάρας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Οι αναπαραστάσεις των εφήβων για τα αξιοθαύμαστα χαρακτηριστικά των καλύτερων φίλων
Βασίλειος Τσίτος & Άννα Μαντόγλου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Κοινωνικά αξιώματα, υποκειμενική ευημερία και φιλικές σχέσεις
Πέννυ Παναγιωτοπούλου & Έλλη Καλλιαμβάκου, Πανεπιστήμιο Πατρών

Πέμπτη 23 Νοεμβρίου, 20.00

Υποδοχή

Παρασκευή 24 Νοεμβρίου

Παρασκευή 24 Νοεμβρίου, 08.45-10.30

Θεματική Συνεδρία 3 – Διαπροσωπικές σχέσεις και εφαρμογές της Κοινωνικής Ψυχολογίας

Συντονίζει:

Αλέξιος Αρβανίτης, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Προς μια πολυδιάστατη απόπειρα κοινωνιοψυχολογικής προσέγγισης του «νοήματος ζωής»: Η προβληματική των τεσσάρων επιπέδων ανάλυσης

Αντωνία Τσιτσέλη & Γεράσιμος Προδρομίτης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Πολιτικές πεποιθήσεις, χρήση μέσων ενημέρωσης και εκλογική συμπεριφορά στις εθνικές εκλογές 2023

Μάνος Τάκας & Αντώνης Γαρδικιώτης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η σχέση μεταξύ της δομής και της υποστήριξης της αυτονομίας σε φυσικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα

Αλέξιος Αρβανίτης, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Αλεξία Barrable, University of Dundee, UK

Άννα Τουλουμάκου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Στάσεις και απόψεις της «γενιάς του διαδικτύου» ως προς τη χρήση ψηφιακών μέσων και τις αλληλεπιδράσεις στα κοινωνικά δίκτυα: Μια ποιοτικότροπη προσέγγιση

Λουκάς Καρκατζούνης & Αικατερίνη Γκαρή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Παρασκευή 24 Νοεμβρίου, 10.30-11.00

Διάλειμμα – καφές

Παρασκευή 24 Νοεμβρίου, 11.00-12.30

Συμπόσιο 2 – Λογοαναλυτικές τομές σε σώματα πολιτικού λόγου: Αναδεικνύοντας ρητορικές πρακτικές ιδεολογικής νομιμοποίησης και αμφισβήτησης

Οργανώνει:

Νίκος Μποζατζής, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Συζητά:

Τηλέμαχος Ιατρίδης, Πανεπιστήμιο Κρήτης

**Ρητορική της συναίνεσης στον κοινοβουλευτικό λόγο για τη διαχείριση της πανδημίας:
Κοινωνικοπολιτικές προεκτάσεις και ιδεολογικά διακυβεύματα**
Λία Φίγγου, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*
Ελένη Ανδρεούλη, *The Open University, UK*

«Το μεν εργάζεσθαι αγαθόν, το δε αργείν κακόν»: Ένα ερμηνευτικό ρεπερτόριο για την
κοινωνική πολιτειότητα
Διονυσία Κούτση, *Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*
Νίκος Μποζατζής, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*
Λουδοβίκος Κωτσονόπουλος, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

«Στο όνομα του λαού»: Πολιτικός λόγος πάνω στο ‘Brexit deal’ στο βρετανικό κοινοβούλιο
Μαρία Ξενιτίδου, *Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας*
Άννα-Μαρία Μπουτζή, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

**Κατασκευές ακτιβιστικών στόχων και πρακτικών στο λόγο ΛΟΑΤΚΙ+ ακτιβιστών:
Διαφορετικότητα, ιεραρχίες και διαθεματικότητα**
Ιωάννης Μίχος & Λία Φίγγου, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Παρασκευή 24 Νοεμβρίου, 12.30-14.00

Συνεδρία Αναρτημένων Ανακοινώσεων

**Διαστάσεις επαγγελματικής εξουθένωσης: Αντιλήψεις αυτοαποτελεσματικότητας και
συναισθηματική δέσμευση εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης**
Διονυσία Γεωργέλου & Βασιλική Νικολοπούλου, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Αντιλήψεις εφήβων με διαταραχή ελλειμματικής προσοχής-υπερκινητικότητας για τον εαυτό τους
Χρυσάνθη Ξανθοπούλου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

**Αντικειμενοποίηση και επικεντρώσεις του αναπαραστασιακού δίπολου αριστεράς–δεξιάς στην
Ελλάδα**
Γιώτα Ροπόκη & Άννα Μαντόγλου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

**Κοινωνιοψυχολογικές διεργασίες πολιτισμικής ένταξης: Διερεύνηση πολιτισμικών ιδεολογικών
σχημάτων σε διακηρυκτικά κείμενα μη κυβερνητικών οργανισμών που δραστηριοποιούνται στο
πεδίο υποστήριξης προσφύγων**
Μιχάλης Παπαντωνόπουλος, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

**Έμφυλοι ρόλοι, καταμερισμός των εργασιών στο σπίτι, επικοινωνία και ευεξία στο υποσύστημα
του ζευγαριού**
Φωτεινή Παντσελή & Αντώνης Κατσουρός, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών
Επιστημών*

«Είμαστε με αυτούς που κουβαλάνε δίσκους, που απολύονται σε μια βραδιά»: Στρατηγικές
κοινωνικής ταυτότητας γύρω από την εργασιακή επισφάλεια στον λόγο της ελληνικής ραπ
Νεφέλη Μιχαλάτου & Αφροδίτη Μπάκα, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Διλήμματα δικαιωμάτων γύρω από το χιτζάμπ στο νεοφιλελεύθερο ελληνικό δημοσιογραφικό λόγο: Μία κριτική λογοψυχολογική ανάλυση

Μαρία Σανδαλίδου & Αφροδίτη Μπάκα, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Μελέτη-Χρήση διαδικτύου 0-1: Ο διαμεσολαβητικός ρόλος της αναβλητικότητας σπουδών στη σχέση μεταξύ απορρόφησης από το διαδίκτυο και προβληματικής χρήσης του διαδικτύου σε Έλληνες φοιτητές

Πάτρα Βλαχοπάνου & Ιωάννα Αργυροπούλου, *Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου*

Επίσημες ενημερωτικές εκστρατείες για την ενίσχυση του εμβολιασμού κατά της COVID-19: Μια ποιοτική ανάλυση της πειστικής επιχειρηματολογίας τους

Ανθή Αργυρούδη & Αντώνης Γαρδικιώτης, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

ΕΥΠΑ (Ειλικρινείς, Υπερήφανοι, Ανοικτοί): Πολιτισμική ενσωμάτωση και προσαρμογή του προγράμματος ΗΟΡ για τη χρήση σε άτομα που νοσούν με πολλαπλή σκλήρυνση στην Ελλάδα
Μερόπη (Μόιρα) Τζίτζικα, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Στρατηγικές επιρροής: Ο ρόλος των σκοτεινών στοιχείων της προσωπικότητας και της ανάγκης για πλήρωση

Αικατερίνη Γκότσιου

Κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση της ενταξιακής εκπαίδευσης

Κωνσταντίνος Μιχαηλίδης, *Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού*

Κατασκευές της «προσφυγικής κρίσης» στο λόγο στελεχών των ενόπλων δυνάμεων για τη διαχείριση του προσφυγικού στην Ελλάδα

Αντώνιος Μήτος & Αικατερίνη Γκότσιου

Συμπτωματολογία άγχους, μοναξιά και επιθετικότητα, συσχετίσεις και επιδράσεις

Αγγελική Ζευγολάτη, Κωνσταντίνος Αγάς, & Αργυρώ Ζηκούλη, *Μητροπολιτικό Κολλέγιο Θεσσαλονίκης*

Θηλυκότητες, ενδοφυλικές σχέσεις και αντίσταση

Μαρία Νεφέλη Δημπούλου, *London School of Economics and Political Science, UK*

Επίδραση της κομματικής ταυτότητας στην εύρεση αξιόπιστης πηγής πληροφοριών

Ιωάννης Λόης, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Arno Riedl & Ηλίας Τσάκας, *Maastricht University, The Netherlands*

Παρασκευή 24 Νοεμβρίου, 14.00-16.00

Διακοπή εργασιών

Παρασκευή 24 Νοεμβρίου, 16.00-17.00

Προσκεκλημένη Ομιλία

Μελετώντας την πολιτική συμπεριφορά σε κοινωνικές συνθήκες ΤΙΝΑ (There Is No Alternative)

Ξένια Χρυσοχόου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Συντονίζει:

Βασίλης Παυλόπουλος, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Παρασκευή 24 Νοεμβρίου, 17.00-17.30

Διάλειμμα - Καφές

Παρασκευή 24 Νοεμβρίου, 17.30-19.00

Θεματική Συνεδρία 4 – Πολιτισμικές ταυτότητες

Συντονίζει:

Αφροδίτη Μπάκα, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Πολιτισμικές ταυτότητες των προσφύγων/-ισσών στον καθημερινό λόγο. Μια κριτική λογοψυχολογική ανάλυση συνεντεύξεων

Αφροδίτη Μπάκα & Κυριακή Δούμου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

«Η ταυτότητά μου»: Προσαρμογή και αξιολόγηση μιας παρέμβασης για την προαγωγή της εθνοπολιτισμικής ταυτότητας των εφήβων σε πολυπολιτισμικά πλαίσια

Βασίλης Παυλόπουλος, Αναστάσιος Νταλαχάνης, Χριστίνα Τσίγκου, Αγγελική Ζαχαριά, & Φρόσω Μόττη-Στεφανίδη, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Εθνική ταυτότητα και κοινωνικές αναπαραστάσεις της ιθαγένειας στην Ελλάδα: Μια ποιοτική μελέτη με τη μέθοδο της φωτο-εκμείευσης

Ιωάννης Ντότσικας & Ξένια Χρυσοχόου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Κοινωνία υποδοχής και προσδοκίες επιπολιτισμοποίησης για μετανάστες και πρόσφυγες:

Διερευνώντας τη συμβολή διομαδικών, ιδεολογικών και υπαρξιακών διαστάσεων

Γεώργιος Τσουβέλας, Πανεπιστήμιο Πατρών

Βασίλης Παυλόπουλος, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Συμπόσιο 3 – Κοινωνιοψυχολογικές παρεμβάσεις στο πεδίο και στην κοινότητα: Από τη θεωρία στην πράξη μέσα από ενδεικτικά παραδείγματα

Οργανώνουν:

Άννα Μαντόγλου & Κατερίνα Καραγεώργου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Συζητά:

Παναγιώτης Κορδούτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Η κοινωνιοψυχολογική συμβολή στην ταυτότητα των ατόμων με ψυχική ασθένεια

Κατερίνα Καραγεώργου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Δημιουργώντας συμμετοχικούς, πολυφωνικούς και διαλογικούς χώρους ανάπτυξης: Η ομάδα που αναστοχάζεται, αφηγείται και εξιστορεί τη δράση της

Άρτεμις Γιώτσα, *Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*

Αλέξης Μπράιλας & Εμμανουήλ Πανταλός, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Το έργο των κοινωνικών ψυχολόγων στο πεδίο και στην κοινότητα: Εφαρμογές

Μαρία Ντοροπούλου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Οι πολιτισμικές ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις ένταξης και αποκατάστασης ως πεδίο αξιοποίησης της κοινωνιοψυχολογικής σκέψης: Το παράδειγμα του προγράμματος ψυχοκοινωνικής παρέμβασης εφήβων του φορέα «Πλόες» (Εταιρεία Ψυχοκοινωνικών Μελετών)

Μιχάλης Παπαντωνόπουλος, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Σάββατο 25 Νοεμβρίου

Σάββατο 25 Νοεμβρίου, 08.45-10.30

Θεματική Συνεδρία 5 – Πολιτική συμμετοχή, συλλογικές δράσεις

Συντονίζει:

Λία Φίγγου, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Η πολιτική συμμετοχή δεν συμβαίνει σε κενό. Αναπαραστάσεις του πλαισίου και πολιτική συμμετοχή κατά το δημοψήφισμα του 2015

Δημήτρης Μπάρκας & Ξένια Χρυσόχου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Έγκλημα, τιμωρία και COVID-19: Λογοδοτώντας για την αστυνομική βία στην Ελλάδα σε διαφορετικά ρητορικά πλαίσια

Άννα Μαρία Μπουτζή & Λία Φίγγου, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Τήρηση «ίσων αποστάσεων»: Μορφολογία και κοινωνιοψυχολογικές σημασίες μιας νέας(;) οργανωτικής αρχής του δημόσιου χώρου

Αλεξάνδρα Βαλαβάνη, & Γεράσιμος Προδρομίτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Η υπουργική απόφαση του προγράμματος σπουδών της προσχολικής εκπαίδευσης (2021) ως πρακτική διακυβέρνησης: Νομοθέτηση και η ρητορική της πολιτικής λογοδοσίας

Ευθαλία Κωνσταντινίδου, *Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας*

Πότε αντιδρούν οι άνθρωποι στην οικονομική ανισότητα; Πώς οι διαφορετικές ανησυχίες για την οικονομική ανισότητα προβλέπουν τη συλλογική δράση και τη στήριξη για αναδιανομή

Κατερίνα Πετκανοπούλου & Άρτεμις Μαργαρίτα-Γρίβα, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Φιλύρα Βλαστού, *Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο*

Κωνσταντίνος Χρήστος Δαουλτζής, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Efraín García-Sánchez, Guillermo B. Willis, & Rosa Rodríguez-Bailón, *University of Granada*

Σάββατο 25 Νοεμβρίου, 10.30-11.00

Διάλειμμα – καφές

Συμπόσιο 4 – Ταυτότητα κοινωνικού φύλου και σεξουαλικότητες

Οργανώνουν:

Κωνσταντίνος Χρήστος Δαουλιτζής & Παναγιώτης Κορδούτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Συζητά:

Άννα Μαντόγλου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Ταυτότητα κοινωνικού φύλου, ρόλος ερωτικού συντρόφου και ευεξία

Ηλίας Κασσάρας & Παναγιώτης Κορδούτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Η σύγκρουση ρόλων φύλου στις γυναίκες και η ποιότητα της ερωτικής της σχέσης: Η συμβολή παραγόντων κοινωνικής και διαπροσωπικής ταυτότητας

Κωνσταντίνος Χρήστος Δαουλιτζής & Παναγιώτης Κορδούτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Διαφορές στη σεξουαλική έκφραση μεταξύ των κοινωνικο-συναισθηματικών ηλικιακών σταδίων γυναικών και ανδρών

Ανθή Αργυρούδη, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Παναγιώτης Κορδούτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Φύλο, ομοφοβία και ετεροκανονικότητα: Ένα μοντέλο διαμεσολάβησης με ρύθμιση του σεξουαλικού προσανατολισμού

Ιωάννα Φωτοπούλου & Κωνσταντίνος Χρήστος Δαουλιτζής, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Θεματική Συνεδρία 6 – Αντιλήψεις και εαυτός

Συντονίζει:

Ντόνα Παπαστυλιανού, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Κοινωνικές αξίες και φιλοκοινωνική συμπεριφορά κατά την πανδημία της COVID-19: Ο ρυθμιστικός ρόλος της θρησκευτικής πίστης

Ευθύμιος Λαμπρίδης, *Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης*

Ντόνα Παπαστυλιανού, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Δημήτρης Καλαμάρας, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Σκέψεις για τις αναπαραστάσεις της νοημοσύνης και της τεχνητής νοημοσύνης

Πατρίτσια Γερακοπούλου, *Ιόνιο Πανεπιστήμιο*

Νικόλας Χρηστάκης, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Η περιέργεια, η βαρεμάρα και η αηδία μπορούν να οδηγήσουν σε αυξημένη ή μειωμένη επεξεργασία πληροφοριών και πειστικής επικοινωνίας

Μαρία Σταυράκη, *Universidad de Castilla-La Mancha, Spain*

Γρηγόριος Λαμπρινάκος, *University of Birmingham, UK*

Pablo Briñol, *Universidad Autónoma de Madrid, Spain*

Richard Petty, *The Ohio State University, USA*

Darío Díaz, *Universidad de Castilla-La Mancha, Spain*

Σύνδεση συνωμοσιολογικών θεωριών και ψευδών ειδήσεων: Ο ρόλος της προσλαμβανόμενης επιρροής

Αχιλλέας Πηλιούσης & Αντώνης Γαρδικιώτης, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Μια δομική ανάλυση των σημασιολογικών δικτύων ως γνωστικών δομών: Μια διερευνητική μελέτη για τις θεωρίες συνωμοσίας και την πανδημία COVID-19

Γιάννης Κατερέλος, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Σάββατο 25 Νοεμβρίου, 14.15-16.00

Διακοπή εργασιών

Σάββατο 25 Νοεμβρίου, 16.00-17.30

Συμπόσιο 5 – Οικογενειακές σχέσεις και ψυχική υγεία στην εποχή του διαδικτύου: Ο θεραπευτικός ρόλος της αυτοσυμπόνιας στη μείωση της ψυχικής δυσφορίας

Οργανώνει:

Μαρία-Ιωάννα Αργυροπούλου, *Κολλέγιο Ανθρωπιστικών Επιστημών ICPS*

Συζητά:

Πατρίσια Βλαχοπάνου, *Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου*

Εμπειρική διερεύνηση της επίδρασης της προβληματικής ενασχόλησης των γονιών στο διαδίκτυο και των στυλ διαπαιδαγώγησης στη ψυχική υγεία παιδιών και εφήβων

Μαρία- Βένη Τσαμπροπούλου & Μαρία-Ιωάννα Αργυροπούλου, *Κολλέγιο Ανθρωπιστικών Επιστημών ICPS*

Η επίδραση του γονικού στυλ διαπαιδαγώγησης στη ψυχική υγεία παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας

Κυριακή Τριανταφυλλίδου & Μαρία-Ιωάννα Αργυροπούλου, *Κολλέγιο Ανθρωπιστικών Επιστημών ICPS*

Μέσα κοινωνικής δικτύωσης και η εικόνα του σώματος: Πώς επιδρούν στην ψυχική υγεία των εφήβων

Σταυρούλα Σταματοπούλου, & Μαρία-Ιωάννα Αργυροπούλου, *Κολλέγιο Ανθρωπιστικών Επιστημών ICPS*

Η σχέση μεταξύ της αυτοσυμπόνιας με το άγχος, το στρες, την κατάθλιψη και την ικανοποίηση από τη ζωή στο γενικό πληθυσμό

Μαρία-Ιωάννα Αργυροπούλου & Κλιμένκο Οξάνα, *Κολλέγιο Ανθρωπιστικών Επιστημών ICPS*

Σάββατο 25 Νοεμβρίου, 17.30-18.00

Διάλειμμα – καφέ

Σάββατο 25 Νοεμβρίου, 18.00-19.45

Θεματική Συνεδρία 7 – Κοινωνικές ταυτότητες

Συντονίζει:

Παναγιώτης Κορδούτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Η επιρροή των διασταυρούμενων ταυτοτήτων στην απόδοση ευθύνης σε περιπτώσεις βίας κατά ανηλίκων

Μαρίνα Παπαδοπούλου & Αφροδίτη Μπάκα, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Κοινωνικές ομάδες και κοινωνικές ταυτότητες στη μετάβαση των εκτοπισμένων μεταναστών στην Ελλάδα: Διαχρονικές διεργασίες προσαρμογής

Άγγελος Παναγιωτόπουλος & Βασίλης Παυλόπουλος, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Διερευνώντας διλήμματα διαφορετικότητας στον λόγο ακτιβιστών και εργαζομένων σε ΜΚΟ σε Ελλάδα και Κύπρο

Σταυρούλα Διαμαντή & Τηλέμαχος Ιατρίδης, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*
Ειρήνη Καδιανάκη, *Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Ο ρόλος της συλλογικής ενοχής, του φύλου και της διομαδικής φιλίας στη δράση ετεροφυλόφιλων υπέρ των ΛΟΑ δικαιωμάτων

Γεωργία Μακαρούνη, Αικατερίνη Καραγεώργου, & Παναγιώτης Κορδούτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Μελέτη λόγου πάνω στην πολιτική διαφορετικότητα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης

Ραφαηλία Χαϊτίδου & Μαρία Ξενιτίδου, *Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας*

Κυριακή 26 Νοεμβρίου

Κυριακή 26 Νοεμβρίου, 08.45-10.45

Θεματική Συνεδρία 8 – Κοινωνικές αναπαραστάσεις και ιδεολογία

Συντονίζει:

Ξένια Χρυσόχου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Αναπαραστάσεις της κοινωνικής οργάνωσης στην Ελλάδα και η σχέση τους με τις θεωρίες συνωμοσίας

Αντώνης Δημάκης & Ξένια Χρυσόχου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Ρητορικές κατασκευές και διαπραγμάτευση των ανισοτήτων στην αμοιβή και στην πρόσβαση στην εργασία στο λόγο ομάδων εστίασης: Ευθύνη, ατομική αξία και ευελιξία

Αναστασία Ζησάκου & Άρτεμις Μαργαρίτα Γρίβα, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Λία Φίγγου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Κατερίνα Πετκανοπούλου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών & Πανεπιστήμιο Κρήτης

Αθεϊστικές και θρησκευτικές πλαισιώσεις της πραγματικότητας: Αναπαραστάσεις και απόπειρες άσκησης επιρροής

Σοφία Ζέρβα & Γεράσιμος Προδρομίτης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Το στίγμα της σχιζοφρένειας και η νεοφιλελεύθερη ιδεολογία

Δημήτρης Λαμπρόπουλος, Université Paris 8, France

Η διαφορετικότητα στον κοινοβουλευτικό λόγο: Διαχρονική μελέτη της σχέσης μεταξύ πολιτικών προτεραιοτήτων και κοινωνικών αναπαραστάσεων των κοινωνικών διαφορών

Τηλέμαχος Ιατρίδης, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Ειρήνη Καδιανάκη, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Κατερίνα Λιόνα, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Κυριακή 26 Νοεμβρίου, 10.45-11.15

Διάλειμμα – καφές

Κυριακή 26 Νοεμβρίου, 11.15-12.30

Συμπόσιο 6 – Κοινωνική Κλινική Ψυχολογία και ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις σε άτομα και ομάδες

Οργανώνει:

Αναστασία Βαλεντίνη Ρήγα, *Ελληνικός Σύνδεσμος Ηνωμένων Εθνών*

Συζητά:

Δημήτρης Σαρρής, *Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*

Η τριαδική ανάλυση-διαμεσολάβηση ως μέθοδος επίλυσης των συγκρούσεων σε άτομα και ομάδες

Αναστασία Βαλεντίνη Ρήγα & Ιωάννα Παναγιωτακοπούλου, *Ελληνικός Σύνδεσμος Ηνωμένων Εθνών*

Το ψυχόγραμμα ως ψυχοθεραπευτικό διάμεσο διαχείρισης της βίας

Δημήτρης Σαρρής & Παναγούλα Παπαδημητροπούλου, *Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*

Ο επαγγελματικός προσανατολισμός ως προϋπόθεση θωράκισης των νέων κατά της βίας

Αναστασία Κοτσιαφίτου, *Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Α' Αθήνας*

Ιωάννης Μάνος, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών & Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Κυριακή 26 Νοεμβρίου, 12.30-14.00

Γενική Συνέλευση του Κλάδου Κοινωνικής Ψυχολογίας της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

Πέμπτη 23 Νοεμβρίου

Πέμπτη 23 Νοεμβρίου, 14.30-16.00

Συμπόσιο 1 – Από τις κοινωνικές αναπαραστάσεις στη λογοτεχνία και το λαϊκό παραμύθι ως τη μελέτη για την απανθρωποποίηση του ανθρώπινου είδους: Η επιστημονική διαδρομή της Μαρίας Σακαλάκη

Οργανώνουν:

Βασιλική Καραμανώλη, *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων*

Σμαράγδα Καζή, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Συζητά:

Παναγιώτης Κορδούτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Το παρόν συμπόσιο έχει ως στόχο, μέσω μιας σύντομης παρουσίασης της πολυδιάστατης επιστημονικής συμβολής της αείμνηστης καθηγήτριας Μαρίας Σακαλάκη στην έρευνα της Ψυχολογίας, να αναδείξει το νήμα που συνδέει το ερευνητικό της έργο και την αξία του στην επιστημονική κοινότητα. Η ερευνητική πορεία της ακολούθησε πάντα τις ιδεολογικές της καταβολές, έχοντας αφετηρία την έρευνα για τις ιδεολογικές δομές και τις κοινωνικές αναπαραστάσεις των κοινωνικών ιεραρχιών και του συστήματος αξιών στο Νεοελληνικό Μυθιστόρημα. Οι σημαντικοί σταθμοί της έρευνάς της ήταν: (α) Η αναζήτηση της δομής των κοινωνικών αναπαραστάσεων μέσω της μεθόδου της ανάλυσης περιεχομένου με υλικό από τον γραπτό λόγο ή τους ελεύθερους συνειρμούς, (β) η αξία της πληροφορίας ως οικονομικό αγαθό, (γ) ο μακιαβελισμός και ο οικονομικός οπορτουνισμός στην εργασία και τη συνεργασία, και (δ) η μελέτη της έννοιας της απανθρωποποίησης και της αυτο-απανθρωποποίησης ως διάσταση της ανθρώπινης συμπεριφοράς και η επίδρασή της στην κοινωνική σκέψη και την κοινωνική ζωή. Το νήμα που συνδέει όλες τις ερευνητικές δουλειές της σχετίζεται με την ανάδειξη της τεράστιας σημασίας που έχει η κοινωνική και η ιδεολογική αναπαραστάση του ανθρώπου για το κοινωνικό του περιβάλλον και ο τρόπος που αυτές καθορίζουν τη στάση του, στην οικογένεια, την εργασία, την κοινωνία και στην ουσία στην ίδια τη ζωή. Τέλος, η συνεπής στάση της Μαρίας Σακαλάκη στη ζωή και την έρευνα φωτίζει ως πολύτιμο κληροδότημα τις επόμενες επιστημονικές γενιές.

Η μελέτη των κοινωνικών αναπαραστάσεων μέσω της μεθόδου της ανάλυσης περιεχομένου με υλικό από τον γραπτό λόγο ή τους ελεύθερους συνειρμούς

Βασιλική Καραμανώλη, *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων*

Στην πρώτη ερευνητική περίοδο της Μαρίας Σακαλάκη εντάσσονται μελέτες δικές της ή σε συνεργασία με νέους ερευνητές που αναζητούν τις ιδεολογικές δομές και τις κοινωνικές αναπαραστάσεις που κυριαρχούν στο νεοελληνικό μυθιστόρημα αλλά και το λαϊκό παραμύθι. Έτσι από αυτό το υλικό του γραπτού λόγου επιχειρείται η μελέτη των κοινωνικών αναπαραστάσεων για το σύστημα αξιών, την κοινωνική σχέση και την ετερότητα, για την αδελφική ή ακόμη και την ερωτική σχέση, με μεθοδολογικό εργαλείο την ανάλυση περιεχομένου και βασική θεωρητική προβληματική την υπόθεση ότι οι συντηρητικές ιδέες, αξίες και πεποιθήσεις κυριαρχούν, αναπαράγονται και ενισχύονται από τα αφηγηματικά προϊόντα του λόγου, λαϊκά ή έντεχνα. Αργότερα με μεθοδολογικό εργαλείο τον ελεύθερο συνειρμό επιχειρήθηκε η μελέτη της δομής και του περιεχομένου των

κοινωνικών αναπαραστάσεων των συνεργατικών και μη συνεργατικών ατόμων ώστε να φανεί αν οι στάσεις ή οι αναπαραστάσεις είναι αυτές που διαφοροποιούν την προδιάθεση συμπεριφοράς. Οι προοπτικές αυτών των ερευνών άνοιξαν το δρόμο για τη μελέτη της ψυχολογίας της επικοινωνίας, της αξίας της πληροφορίας στο χώρο της οικονομίας και της εργασίας.

Η αξία της πληροφορίας ως οικονομικό αγαθό

Σμαράγδα Καζή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Αύρα Βαζαίου, Ψυχολόγος

Μία επόμενη σειρά ερευνών της Μαρίας Σακαλάκη αφορούσε στη διερεύνηση της αξίας της πληροφορίας ως παράδοξο αγαθό με αβέβαιη ποιότητα και αξία σε σύγκριση με τα υλικά αγαθά. Στις έρευνες αυτές αναδείχθηκε συστηματικά ότι η αξία της πληροφορίας υποτιμήθηκε σε σύγκριση με την αξία των υλικών αγαθών. Η ανάλυση των αιτιολογήσεων για τις οικονομικές αποφάσεις των συμμετεχόντων έδειξε ότι τα άτομα εφαρμόζουν τρόπους σκέψης οι οποίοι επιβεβαιώνουν τον αβέβαιο χαρακτήρα της ποιότητας και της αξίας της πληροφορίας. Στις έρευνες σχετικά με την αξία της πληροφορίας ως οικονομικό αγαθό φάνηκε ότι η αξία της πληροφορίας υποεκτιμάται σε σύγκριση με τα υλικά αγαθά. Επιπρόσθετα, η εξέταση των κοινωνικών αναπαραστάσεων σχετικά με την πληροφορία έδειξε ότι σε αυτές επικρατούν ακόμα οι παραδοσιακές της διαστάσεις (όπως η διάδοση της μέσω των ΜΜΕ). Σε επόμενη έρευνα, όμως, φάνηκε ότι οι συμμετέχοντες υπερεκτιμούν την πιθανή αμοιβή των επαγγελματιών που παράγουν νέες πληροφορίες (π.χ., μια νέα εφεύρεση) σε σύγκριση με όσους επαγγελματίες την εφαρμόζουν. Τα παράδοξα της εκτίμησης της αξίας της πληροφορίας συζητούνται υπό το πρίσμα των κοινωνικών αναπαραστάσεων για αυτή. Η έρευνα για τη συγκριτική αποτίμηση των οικονομικών αγαθών, ιδιαίτερα για την αξία της παραγωγής νέων γνώσεων και πληροφοριών, έστρεψε το ενδιαφέρον της Μαρίας Σακαλάκη στο χώρο της συνεργασίας και της οικονομίας.

Μακιαβελισμός και οικονομικός ομορτισμός στην εργασία και τη συνεργασία

Κυριακή Φουσιάνη, *University of Groningen, The Netherlands*

Clive Richardson, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Ο οικονομικός ομορτισμός και ο Μακιαβελισμός, ως χαρακτηριστικά προσωπικότητας παίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της ανθρώπινης συμπεριφοράς, ιδιαίτερα όσον αφορά τη σύναψη σχέσεων εμπιστοσύνης και συνεργασίας. Μέσα από έρευνες πεδίου αλλά και πειράματα, η έρευνα μάς έδειξε ότι ο οικονομικός ομορτισμός και ο Μακιαβελισμός σχετίζονται θετικά με την εξωγενή παρακίνηση και τον ετεροκαθορισμό, και αρνητικά με τη σύναψη στενών διαπροσωπικών σχέσεων και το χαρακτηριστικό της Προσήμειας. Εν τέλει, λόγω αυτών τους των ιδιοτήτων, τα άτομα με ομορτιστική προδιάθεση έχουν μεγαλύτερη ροπή στην εκμεταλλευτική συμπεριφορά σε συνθήκες που απαιτούν συνεργασία. Επιπρόσθετα ευρήματα μάς έδειξαν ότι ο ομορτισμός σχετίζεται με χαμηλή γνωστική ασυμφωνία όταν τα άτομα πράττουν αντίθετα από τις στάσεις τους. Αυτό το φαινόμενο του οικονομικού ομορτισμού φαίνεται να εμποδίζει τους ανθρώπους από το να αλλάξουν τις στάσεις τους όταν η κατάσταση το απαιτεί. Αυτά τα ευρήματα θίγουν τη σημασία της κατανόησης των πολυσύνθετων και συχνά αντιφατικών κατευθυντήριων κινήτρων που διαμορφώνουν την ανθρώπινη συμπεριφορά στο πλαίσιο της συνεργασίας και του ομορτισμού. Η τάση εκμετάλλευσης του άλλου, όπως αναδύθηκε από αυτήν τη σειρά ερευνών, έστρεψε το ενδιαφέρον της Μαρίας Σακαλάκη σε μια σκοτεινή όψη της κοινωνικής συμπεριφοράς, αυτήν της απανθρωποποίησης.

Μελέτη απανθρωποποίησης και αυτο-απανθρωποποίησης

Δήμητρα Λέκκα, *Γενικό Νοσοκομείο Νοσημάτων Θώρακος Αθηνών «Η Σωτηρία»*

Η απανθρωποποίηση ορίζεται ως η απογύμνωση των ανθρώπων από την ανθρωπινότητά τους. Η ανθρωπινότητα έχει δύο διαφορετικές διαστάσεις, η μία αντιπροσωπεύει ιδιότητες που είναι μοναδικές για το ανθρώπινο είδος (Μοναδικά Ανθρώπινο) και η άλλη αντιπροσωπεύει εκείνες τις ιδιότητες που είναι ουσιώδεις ή θεμελιώδεις για τους ανθρώπους (Ανθρώπινη Φύση). Στην ανιμαλιστική απανθρωποποίηση δεν αποδίδονται στην ομάδα ή στον άλλον χαρακτηριστικά Μοναδικά Ανθρώπινα, στον πυρήνα της οποίας υπάρχει μια προφανή ή σιωπηρή ομοιότητα των ανθρώπων με τα ζώα και αναδεικνύει τα κτηνώδη ή βάρβαρα χαρακτηριστικά αυτών. Η άρνηση απόδοσης χαρακτηριστικών Ανθρώπινης Φύσης στους άλλους, έχει ως αποτέλεσμα τη στέρξη της συναισθηματικότητας, ζεστασιάς, γνωστικού ανοίγματος και της αίσθησης ατομικού ελέγχου των πράξεων και των συνεπειών τους. Η έλλειψη συγκίνησης και ζεστασιάς τους καθιστά αδρανείς και κρύους, η έλλειψη του γνωστικού ανοίγματος τους καθιστά άκαμπτους και η έλλειψη της αίσθησης ατομικού ελέγχου τους καθιστά παθητικούς ενώ η συμπεριφορά τους προκαλείται αυτόματα χωρίς να προωθείται από προσωπική βούληση. Αυτός ο συνδυασμός χαρακτηριστικών αντανάκλα την άποψη για τους άλλους ως αντικείμενα ή μηχανές. Αυτή η μορφή απανθρωποποίησης μπορεί επομένως να χαρακτηριστεί μηχανιστική. Η απανθρωποποίηση δεν αφορά μόνο τις αντιλήψεις για τους άλλους αλλά και τις αντιλήψεις για τον εαυτό ως αποτέλεσμα επιβλαβούς μεταχείρισης. Για τη μελέτη τόσο της απανθρωποποίησης (ανιμαλιστική-μηχανιστική) όσο και της αυτο-απανθρωποποίησης υπάρχουν εργαλεία μέτρησης που έχουν χρησιμοποιηθεί τόσο σε κοινωνικά όσο και κλινικά πλαίσια. Από τα αποτελέσματα αυτών των μελετών προκύπτει η αναγκαιότητα σχεδιασμού και εφαρμογής παρεμβάσεων που συμβάλουν στη βελτίωση και αύξηση της ανθρωπινότητας στα κοινωνικά, εκπαιδευτικά, θεραπευτικά και κλινικά περιβάλλοντα.

Πέμπτη 23 Νοεμβρίου, 16.30-18.15

Θεματική Συνεδρία 1 – Αξίες και εφαρμογές της Κοινωνικής Ψυχολογίας

Συντονίζει:

Γεώργιος Αμπακούμκιν, *Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας*

Η δομή της κοινωνικής αναπαράστασης για της σπουδές σε ΑΣΕΙ και ΑΕΙ του στρατιωτικού προσωπικού και του γενικού πληθυσμού: Σχέσεις και αντιθέσεις

Βασιλική Καραμανώλη, *Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων*

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να διερευνηθεί το περιεχόμενο και η δομή της κοινωνικής αναπαράστασης για το στρατιωτικό πλαίσιο και τις σπουδές στα ΑΣΕΙ & τα ΑΕΙ τόσο των σπουδαστών σε στρατιωτικές σχολές όσο και του γενικού πληθυσμού. Σε ένα δείγμα εκπαιδευόμενων στρατιωτικών στελεχών (N=273) και γενικού πληθυσμού (N=520) ερευνήθηκε με τη μέθοδο των ελεύθερων συνειρμών του Vergès (1994) η δομή της κοινωνικής τους αναπαράστασης για το Στρατό, τους Στρατιωτικούς, τις Στρατιωτικές σπουδές των τριών Κλάδων, τους φοιτητές, το Ελληνικό Πανεπιστήμιο και τις σπουδές σε πανεπιστήμιο του εξωτερικού. Η έρευνα αξιοποίησε τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου για την κωδικοποίηση των δεδομένων και τη δομική ανάλυση της αναπαράστασης. Τα αποτελέσματα προσφέρουν ενδιαφέροντα ευρήματα για το περιεχόμενο της αναπαράστασης για το στρατιωτικό πλαίσιο, το στρατιωτικό προσωπικό και τις στρατιωτικές σπουδές και μάλιστα εντοπίζονται οι διαφορές της αναπαράστασης για τις σπουδές στο Πανεπιστήμιο στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Επιπλέον, διερευνάται η σχέση της αναπαράστασης του

στρατιωτικού, του στρατιωτικού πλαισίου & των ΑΣΕΙ με το επίπεδο ενδο-ομαδικής ταύτισης (Leach et al., 2008) του εκπαιδευόμενου στρατιωτικού με την νέα του ιδιότητα. Δίδεται έμφαση στις προοπτικές μελέτης τις ως άνω σχέσης και προτείνονται νέα πεδία έρευνας.

Πίνοντας ως 'καλά 'ντρας': Ανδρικές ταυτότητες και κοινωνικές αλληλεπιδράσεις στην Κρήτη

Μαρία Ξεπαπαδάκη, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η παρούσα έρευνα εξετάζει την κατανάλωση αλκοόλ στην Κρήτη. Συγκεκριμένα, το αντικείμενο της είναι οι κοινωνικές ταυτότητες που φαίνεται να βρίσκονται υπό διαπραγμάτευση γύρω από το αλκοόλ καθώς και η αναδιαμόρφωση των κοινωνικών αναπαραστάσεων της κατανάλωσης, σε ένα πολιτισμικό πλαίσιο που γνωρίζει ευρείες αλλαγές, ιδίως ως προς τα πρότυπα και χαρακτηριστικά κατανάλωσης. Χρησιμοποιώντας θεματική ανάλυση σε ημι-δομημένες συνεντεύξεις, αναδείχθηκαν τα εξής ευρήματα: (Α) Μορφές ανδρισμού σε ένα ανταγωνιστικό πλαίσιο. Σε αναπαραστασιακό επίπεδο, η κατανάλωση αποτελεί πεδίο ανδρικής δράσης. Η ανδρική ταυτότητα εδώ, χαρακτηρίζεται από ρευστότητα και βρίσκεται σε συνεχή αναδιαπραγμάτευση, μέσα από ανταγωνιστικές σχέσεις με σκοπό την κατάκτηση του κύρους (όπου νοηματοδοτείται ως η ικανότητα του άνδρα να επιτελεί τον ρόλο του με επιδεξιότητα). Ο τρόπος διαχείρισης του εαυτού, οδηγεί σε διαφορετικές κατηγορίες ανδρισμού, με διαφορετικές αξιολογήσεις. (Β) Νοηματοδοτήσεις ορίων: Η διαχείριση του εαυτού, καθοδηγείται εν μέρει, από αντιλήψεις σχετικές με τα όρια, όπως τη θέληση ή την προθυμία υπέρβασης τους και τον αυτοέλεγχο. (Γ) Η κατανάλωση ως μέσο συμμετοχής: Οι αναπαραστάσεις για την κατανάλωση παρουσιάζουν δύο συνδεδεμένες διαστάσεις. Οι σχέσεις ανταγωνισμού και συνεργασίας σχεδόν ταυτίζονται, με την κατανάλωση να αποτελεί μέσο σύναψης δεσμών. (Δ) Πολιτισμική ιδιαιτερότητα: Τα άτομα αντιμετωπίζουν την κατανάλωση στη Κρήτη, ως πολιτισμικά ιδιαίτερη και αναδεικνύουν ένα σύστημα αλληλεπιδράσεων, κανόνων και ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που την διαπερνούν. Την χρησιμοποιούν, ώστε να εκφράσουν την εντοπιότητα τους όπως και να ορίσουν τη θέση τους ανάμεσα σε άλλες ομάδες. Μία τέτοια προσέγγιση αναδεικνύει τον ρόλο του πολιτισμικού παράγοντα στην διαμόρφωση των αναπαραστάσεων και την ενεργή δράση των ατόμων στην διαμόρφωση της κοινωνικής τους ταυτότητας.

Χρηματοδότηση: ΕΛΚΕ Πανεπιστημίου Κρήτης

"Could degrowth, get any growth"? Ιδεολογία, κοινωνιογνωστικές επεξεργασίες και κοινωνική επιρροή του κινήματος της αποανάπτυξης

Ευστάθιος Κοντός & Γεράσιμος Προδρομίτης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Με τις συνέπειες της οικολογικής, οικονομικής και κοινωνικής κρίσης να έχουν έρθει με δραματικό τρόπο στο προσκήνιο και με πρωτόγνωρη συχνότητα τα τελευταία χρόνια, αναρωτιόμαστε: Σε ποιο βαθμό είναι έτοιμη η ελληνική κοινωνία να ακούσει και να ασπαστεί αντιδημοφιλείς θέσεις για την υπέρβαση των κρίσεων αυτών; Μέσα από μια σειρά πειραματικών ερευνών προσπαθούμε να εξετάσουμε τις κοινωνιογνωστικές επεξεργασίες που προκαλούνται στους δέκτες της επιχειρηματολογίας του αντινομιστικού κινήματος της αποανάπτυξης και τη σχέση τους με τον ιδεολογικό προσανατολισμό των συμμετεχόντων και το βαθμό πολιτικοποίησής τους. Στην πρώτη έρευνα μελετήσαμε τον τρόπο με τον οποίο αξιολογείται το περιεχόμενο των επιχειρημάτων της αποανάπτυξης, σε επιμέρους διαστάσεις που θέτει η προβληματική της διάκρισης ισχυρών-ασθενών και μειονοτικών-πλειονοτικών επιχειρημάτων, το είδος των αναπαραστάσεων που ανακύπτουν για την πηγή της επιχειρηματολογίας και το βαθμό αποδοχής των θέσεων, αναδεικνύοντας την διάρθρωση ιδεολογίας, κοινωνιογνωστικών επεξεργασιών και στάσεων. Στη δεύτερη, έρευνα συγκρίναμε την κοινωνική επιρροή (έμμεση και άμεση) διαφόρων υφών και βαθμών ισχύος

επιχειρηματολογίας της αποανάπτυξης, όπως διαμορφώθηκαν με βάση τις αξιολογήσεις της πρώτης έρευνας (ισχυρά-ασθενή/συγκρουσιακά-συναινετικά). Στην τρίτη έρευνα τέλος προβήκαμε σε σύγκριση της άμεσης επιρροής και της πρόθεσης προσωπικής εμπλοκής, μεταξύ πράσινης ανάπτυξης και του αμιγώς συγκρουσιακού κειμένου της αποανάπτυξης, αναδεικνύοντας ότι η αξιολόγηση του κανονιστικού ρόλου των δύο θέσεων, παίζει σημαντικό ρόλο στην επιρροή.

Οι συνομωσιολογικές πεποιθήσεις εμποδίζουν την υιοθέτηση συμπεριφορών αντιμετώπισης απειλών για την υγεία: Δεδομένα από το πλαίσιο της πανδημίας

Γεώργιος Αμπακούμκιν & Ελευθερία Τσέλιου, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

PsyCorona Collaboration

N. Pontus Leander, *University of Groningen, The Netherlands & Wayne State University, USA*

Ένας βασικός τρόπος αντιμετώπισης της πανδημίας COVID-19 ήταν η υιοθέτηση συμπεριφορών προστασίας υγείας (π.χ., τήρηση αποστάσεων) για τη μείωση της εξάπλωσης του κορονοϊού. Οι θεωρίες συμπεριφοράς υγείας προτείνουν παραμέτρους που παίζουν ρόλο στην υιοθέτηση συμπεριφορών υγείας. Στις θεωρίες αυτές, κεντρικό ρόλο παίζει η εκτίμηση που ξάνουν τα άτομα για την απειλή κατά της υγείας. Όσο υψηλότερη η εκτιμώμενη απειλή, τόσο πιθανότερη η υιοθέτηση συμπεριφορών υγείας. Επιπλέον, έχει καταδειχθεί ο ρόλος της εστιασμένης στο πρόβλημα αντιμετώπισης (π.χ., η κατάρτιση συγκεκριμένου σχεδίου δράσης) ως προκείμενης των συμπεριφορών υγείας. Η εστιασμένη αντιμετώπιση έχει φανεί να συνδέεται απευθείας με την υιοθέτηση συμπεριφορών υγείας, αλλά και έμμεσα μέσω της εκτίμησης της απειλής. Με άλλα λόγια, η εκτίμηση της απειλής διαμεσολαβεί τη σύνδεση της εστιασμένης αντιμετώπισης με τις συμπεριφορές υγείας. Η παρούσα μελέτη εξέτασε κατά πόσο αυτή η σχέση διαμεσολάβησης μπορεί να αλλάξει με βάση συνομωσιολογικές πεποιθήσεις. Συγκεκριμένα, εξετάστηκε κατά πόσο οι συνομωσιολογικές πεποιθήσεις ρυθμίζουν τη σχέση μεταξύ εστιασμένης αντιμετώπισης και εκτίμησης απειλής. Χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα του ελληνικού δείγματος (N = 2835) από την έρευνα PsyCorona που συλλέχθηκαν στα πρώτα στάδια της πανδημίας. Οι αναλύσεις υποστήριξαν το μοντέλο διαμεσολάβησης από την εστιασμένη αντιμετώπιση μέσω εκτίμησης απειλής στη συμπεριφορά υγείας. Επιπλέον, οι συνομωσιολογικές πεποιθήσεις ρύθμιζαν τη σχέση αντιμετώπισης και εκτίμησης απειλής. Υψηλός βαθμός (έναντι χαμηλού) συνομωσιολογικών πεποιθήσεων καταργούσε τη σχέση μεταξύ αντιμετώπισης και εκτίμησης απειλής και κατ' επέκταση της υιοθέτησης συμπεριφορών υγείας. Συζητείται ο ρόλος των συνομωσιολογικών πεποιθήσεων στην αντιμετώπιση ενός κοινωνικού προβλήματος, όπως αυτό της πανδημίας.

Πέμπτη 23 Νοεμβρίου, 18.15-20.00

Θεματική Συνεδρία 2 – Διαπροσωπικές σχέσεις

Συντονίζει:

Κωνσταντίνος Καφέτσιος, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Συναισθηματικές και κοινωνικές επιδράσεις νατουραλιστικής προέγερσης ασφαλούς δεσμού:

Μια πολιτισμικά προσαρμοσμένη παρέμβαση για την COVID-19

Κωνσταντίνος Καφέτσιος, Ελβίρα Μασούρα, Αικατερίνη Νερταντζάκη, Κυριακή Τσινίδου, Στέλιος Λερής & Δημήτριος Γουλής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η προέγερση της ασφάλειας ενήλικου δεσμού—ενισχύοντας πειραματικά την αίσθηση αγάπης και ασφάλειας— έχει αποδειχθεί ότι έχει θετικά συναισθηματικά, γνωστικά και συμπεριφορικά

αποτελέσματα. Ωστόσο, οι ως τώρα μελέτες αφορούσαν νεότερους ενήλικες, διεξήχθησαν στο εργαστήριο και δεν έλαβαν υπόψη πολιτισμικές πτυχές της θεωρίας δεσμού. Χρησιμοποιώντας τη θεωρία ασφαλών σχημάτων δεσμού (Waters & Waters, 2006) και πολιτισμικής ευχέρειας (cultural fluency, Uskul & Oyserman, 2010) σχεδιάσαμε 5 ταινίες μικρού μήκους βασισμένες στο ίδιο σενάριο που σχετίζεται με τον Covid-19, αλλά διέφεραν ως προς το κατά πόσο: προέγειραν την αίσθηση ασφάλειας ή θετικά συναισθήματα (συνθήκη ελέγχου) και, αν μεταξύ των συνθηκών προέγερσης ασφάλειας προέγειραν και την πολιτισμική ευχέρεια (κολεκτιβισμό). Μετά την έκθεση στην ταινία, οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν αυτοαναφορές θετικών συναισθημάτων και συναισθημάτων που σχετίζονται με το δεσμό όπως και έναν κατάλογο συμπεριφορών κοινωνικής σύνδεσης με στενούς άλλους ή άλλους από την κοινότητα. Οι συμμετέχοντες στην κατάσταση ελέγχου (ταινία ενίσχυσης θετικών συναισθημάτων αλλά όχι συναισθημάτων δεσμού) ανέφεραν σημαντικά χαμηλότερο επίπεδο συναισθημάτων ασφάλειας (αλλά όχι θετικών συναισθημάτων) μετά την παρακολούθηση ταινίας, υποδηλώνοντας ότι η παρέμβαση είχε τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα. Οι πειραματικές συνθήκες που περιλάμβαναν επίσης συλλογικά στοιχεία προέγερσης ασφάλειας είχαν σημαντικά υψηλότερη βαθμολογία ως προς συναισθήματα ασφάλειας και προθέσεις κοινωνικής σύνδεσης. Τα αποτελέσματα υποδεικνύουν ότι μια οικολογική μέθοδος προέγερσης του σχήματος ασφαλούς δεσμού σε έναν πληθυσμό μεγαλύτερης ηλικίας μπορεί να έχει τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα, και ότι πτυχές πολιτισμικής ευχέρειας μπορούν να ενσωματωθούν και να αλληλεπιδράσουν με τα γνωστικά σενάρια δεσμού.

Ο ρόλος των ατομικών παραγόντων στην επιλογή συντρόφου σύμφωνα με τη θεωρία προσκόλλησης ενηλίκων

Ευθύμιος Λαμπριδής & Δημήτριος Τούντας, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Δημήτρης Καλαμάρας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Σύμφωνα με την υπόθεση ασφάλειας – προσκόλλησης μείζον κριτήριο για την επιλογή συντρόφου είναι η ασφάλεια η οποία, όμως, νοηματοδοτείται ανάλογα με το βαθμό άγχους και αποφυγής που διαμορφώνουν το στυλ προσκόλλησης σε ρομαντικό σύντροφο του κάθε ατόμου. Η παρούσα έρευνα μελετά το πως συγκεκριμένοι ατομικοί παράγοντες, όπως ο φόβος να μείνει κάποια/ος μόνη/ος, η ευαισθησία στην απόρριψη και η αντιλαμβανόμενη αποδοχή του/της ως ρομαντικού συντρόφου ρυθμίζουν την επιλογή αυτή. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 418 ενήλικες. Το ερευνητικό υλικό συλλέχθηκε μέσω διαδικτυακής συμπλήρωσης συστοιχίας ερωτηματολογίων αυτοαναφοράς τα οποία αξιολόγησαν το στυλ προσκόλλησης σε ρομαντικό σύντροφο των συμμετεχόντων και του /της σημαντικότερου/ης συντρόφου τους καθώς και τους τρεις ατομικούς παράγοντες που αναφέρονται νωρίτερα. Για τη διακρίβωση του στυλ προσκόλλησης σε ρομαντικό σύντροφο διενεργήθηκε ανάλυση σε συστάδες (cluster analysis) και για την αντιστοίχιση του στυλ των συμμετεχόντων προς το στυλ της/του συντρόφου τους εφαρμόστηκε έλεγχος ανεξαρτησίας του Pearson. Για τον έλεγχο του ρυθμιστικού ρόλου στην επιλογή συντρόφου ανά στυλ προσκόλλησης πραγματοποιήθηκε σειρά αναλύσεων παλινδρόμησης με ρυθμιστική μεταβλητή τους τρεις ατομικούς παράγοντες χωριστά. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ο φόβος να μην μείνει μόνος/η το άτομο στρέφει το ενδιαφέρον όλων προς συντρόφους με χαμηλά επίπεδα αποφυγής και άγχους. Αντίστοιχη φαίνεται να είναι και η ρύθμιση της ευαισθησίας στην απόρριψη. Τέλος, όσο υψηλότερη αντιλαμβανόμενη αποδοχή ως ρομαντικός σύντροφος φαίνεται να διαθέτει ένα άτομο, τόσο αυξάνονται οι πιθανότητες να επιλέξει σύντροφο με υψηλά επίπεδα άγχους ή αποφυγής. Τα ευρήματα συζητώνται περαιτέρω σε σύγκριση με τα αντίστοιχα πρόσφατων ερευνών και ερμηνεύονται στο πλαίσιο της θεωρίας προσκόλλησης ενηλίκων για την επιλογή ρομαντικού συντρόφου.

Ο ρυθμιστικός ρόλος της ικανοποίησης από τη σχέση στην επιλογή ρομαντικού συντρόφου:

Μελέτη στη βάση της θεωρίας προσκόλλησης ενηλίκων

Ευθύμιος Λαμπρίδης & Δημήτριος Τούντας, *Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης*

Δημήτρης Καλαμάρας, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Η έρευνα εκκινεί θεωρητικά από την υπόθεση της ασφάλειας της προσκόλλησης στο πλαίσιο της θεωρίας προσκόλλησης ενηλίκων και διερευνά τον ρυθμιστικό ρόλο της ικανοποίησης από τη σχέση με την/τον ρομαντικό σύντροφο ως προς την επιλογή ιδανικού/ης συντρόφου. Συγκεκριμένα, υποθέτει ότι η ικανοποίηση από τη σχέση με την/τον σημαντικότερο σύντροφο δύναται να διαμορφώσει την επιλογή ιδανικού/ης συντρόφου σε συνάρτηση με το βαθμό αποφυγής και άγχους που συνθέτουν το στυλ προσκόλλησης του/της ιδανικού/ης συντρόφου. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 418 ενήλικες. Οι συμμετέχοντες/ουσες συμπλήρωσαν διαδικτυακά συστοιχία ερωτηματολογίων αυτοαναφοράς στα οποία αξιολόγησαν το στυλ προσκόλλησης τους σε σύντροφο, το στυλ προσκόλλησης της/του συντρόφου τους και το στυλ προσκόλλησης του/της ιδανικού/ης συντρόφου τους. Επίσης, αξιολόγησαν την ικανοποίηση από τη σχέση τους με την/τον σημαντικότερο σύντροφό τους. Για την εκτίμηση του στυλ προσκόλλησης των συμμετεχόντων ως προς το στυλ του σημαντικότερο/ης συντρόφου τους και της ιδανικής τους επιλογής εφαρμόστηκε έλεγχος ανεξαρτησίας του Pearson. Έπειτα, διενεργήθηκαν αναλύσεις παλινδρόμησης με ρυθμιστική μεταβλητή την ικανοποίηση από τη σχέση, τόσο για την/τον σημαντικότερη/ο, όσο και για τον/την ιδανικό/ή σύντροφο. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι άτομα με χαμηλά επίπεδα αποφυγής και άγχους είναι περισσότερο ικανοποιημένα με συντρόφους αντίστοιχου στυλ και ιδανικά επιλέγουν σύντροφο με αυτό το στυλ προσκόλλησης. Ανάλογα είναι τα ευρήματα για άτομα με υψηλά επίπεδα άγχους και χαμηλά επίπεδα αποφυγής. Ωστόσο, άτομα με υψηλά επίπεδα αποφυγής βρέθηκαν να είναι πιο ικανοποιημένα από τη σχέση με συντρόφους που διαθέτουν χαμηλά επίπεδα άγχους και αποφυγής και η ικανοποίηση από τη σχέση τους φαίνεται να ρυθμίζει την επιλογή τους ως προς τον ιδανικό σύντροφο κατά τρόπο ανάλογο. Τα ευρήματα συζητώνται περαιτέρω στη βάση της αρχής της ομοιότητας και της νοηματοδότησης της έννοιας της ασφάλειας σύμφωνα με πρόσφατα σχετικά ευρήματα στο πλαίσιο της θεωρίας προσκόλλησης ενηλίκων.

Οι αναπαραστάσεις των εφήβων για τα αξιοθαύμαστα χαρακτηριστικά των καλύτερων φίλων

Βασίλειος Τσίτος & Άννα Μαντόγλου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Η παρούσα μελέτη διερευνά τις αναπαραστάσεις των εφήβων για τα αξιοθαύμαστα χαρακτηριστικά των καλύτερων φίλων, υπό την επιρροή του φύλου, του κοινωνικοοικονομικού επιπέδου των γονέων και της περιοχής κατοικίας (Αθήνα / επαρχία). Οι 920 μαθητές/τριες (15-17 ετών) τεσσάρων νομών της χώρας, κατέγραψαν τρεις λέξεις/φράσεις για το τι θαυμάζουν στους/ις καλύτερους/ες φίλους/ες τους στις οποίες εφαρμόστηκε παραγοντική ανάλυση αντιστοιχιών. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το φύλο, η αστεακή ή επαρχιακή διαμονή και η υπαγωγή σε διαφορετικά κοινωνικοοικονομικά επίπεδα επιφέρουν γνωστικές, συναισθηματικές και συμπεριφορικές τροποποιήσεις στα είδη του θαυμασμού που οι έφηβοι νιώθουν στις καλύτερες φιλίες τους. Τα αγόρια της επαρχίας, θαυμάζουν τη βοήθεια, τον ανδρισμό και τις αθλητικές επιδόσεις των φίλων, διαμορφώνοντας μια αναπαράσταση για τη φιλία, που αναπαράγει την ηγεμονική κοινωνική θέση των ανδρών της επαρχίας. Αντίθετα, τα κορίτσια της Αθήνας θαυμάζουν τις κοινωνικές δεξιότητες, τη συμπαράσταση, το βάθος και το εύρος της επικοινωνίας, διατηρώντας υψηλότερες ιδεατές προσδοκίες για τη φιλίες τους. Περαιτέρω, τα αγόρια της Αθήνας με υψηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο γονέων θαυμάζουν διαπροσωπικές ικανότητες που συνδέονται με το πνεύμα, τον αυτοέλεγχο, τις σεξουαλικές κατακτήσεις, αλλά και τη συναίσθηση των κολλητών τους, ενώ διαπνέονται από διαλογική αρρενωπότητα που προσδίδει ανδρόγυνο χαρακτήρα στις φιλίες τους. Αντίθετα, τα κορίτσια της

επαρχίας με χαμηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο γονέων θαυμάζουν τη στοργική επαφή στις καλύτερες φίλιες τους, ενώ ταλανίζονται από τις συνέπειες των υλικών στερήσεων. Η μελέτη προσφέρει καινοφανή ευρήματα σχετικά την εμπλοκή της φτώχειας, της περιοχής κατοικίας και της ετεροκανονικότητας στις αναπαραστάσεις των εφήβων μαθητών γενικών λυκείων για τα αξιοθαύμαστα χαρακτηριστικά των καλύτερων φίλων τους.

Κοινωνικά αξιώματα, υποκειμενική ευημερία και φιλικές σχέσεις

Πέννυ Παναγιωτοπούλου & Έλλη Καλλιαμβάκου, *Πανεπιστήμιο Πατρών*

Σκοπός της έρευνας ήταν η διερεύνηση των κοινωνικών αξιωμάτων, της υποκειμενικής ευημερίας των ατόμων και της ποιότητας των φιλικών τους σχέσεων. Τα κοινωνικά αξιώματα είναι «γενικευμένες πεποιθήσεις για τον εαυτό, το κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον, ή τον πνευματικό κόσμο, και έχουν τη μορφή ισχυρισμού για τη σχέση μεταξύ δύο οντοτήτων ή ιδεών», με διαστάσεις τον κοινωνικό κυνισμό, την επιβράβευση της προσπάθειας, την κοινωνική πολυπλοκότητα, τον έλεγχο από τη μοίρα και τη θρησκευτικότητα. Η υποκειμενική ευημερία αναφέρεται στις γνωστικές και συναισθηματικές αξιολογήσεις του ατόμου για τη ζωή του και απαρτίζεται από τρεις διαστάσεις: την ικανοποίηση από τη ζωή, το θετικό και το αρνητικό θυμικό. Η ποιότητα των φιλικών σχέσεων αξιολογείται από έξι λειτουργίες, οι οποίες είναι η ενδιαφέρουσα συντροφιά, η βοήθεια, η οικειότητα, η αξιόπιστη συμμαχία, η αυτο-επικύρωση και η συναισθηματική ασφάλεια. Τα δεδομένα συλλέγηκαν διαδικτυακά με τη χρήση των: “Social Axioms Survey II” (Leung et al., 2012), “BBC Subjective Well-being Scale” (Pontin et al., 2013) και “McGill Friendship Questionnaire-Friend’s Functions” (Mendelson & Aboud, 1999). Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 469 ενήλικες Έλληνες. Τα ευρήματα έδειξαν ότι οι άνδρες χαρακτηρίζονται περισσότερο από τον κοινωνικό κυνισμό, ενώ οι γυναίκες εμφανίζουν υψηλότερα επίπεδα ποιότητας στις φιλικές τους σχέσεις. Εντοπίστηκαν θετικές συσχετίσεις μεταξύ της επιβράβευσης της προσπάθειας και των λειτουργικών συστατικών των φιλικών σχέσεων με την υποκειμενική ευημερία των ατόμων. Βρέθηκε ότι τα υψηλότερα επίπεδα επιβράβευσης της προσπάθειας προβλέπουν την εμφάνιση της υποκειμενικής ευημερίας. Η ευημερία στις σχέσεις και η διαδικτυακή και τηλεφωνική επικοινωνία αποτελούν προβλεπτικούς παράγοντες της ποιότητας των φιλικών σχέσεων.

Θεματική Συνεδρία 3 – Διαπροσωπικές σχέσεις και εφαρμογές της Κοινωνικής Ψυχολογίας

Συντονίζει:

Αλέξιος Αρβανίτης, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Προς μια πολυδιάστατη απόπειρα κοινωνιοψυχολογικής προσέγγισης του «νοήματος ζωής»: Η προβληματική των τεσσάρων επιπέδων ανάλυσης

Αντωνία Τσιτσέλη & Γεράσιμος Προδρομίτης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Ο λόγος περί αναζήτησης και συγκρότησης νοήματος, ειδοποιό και μόνιμο ζητούμενο της ανθρώπινης σκέψης ατομικά, συλλογικά και κοινωνικά, απασχολεί διαχρονικά τη διεθνή βιβλιογραφία σε επίπεδο φιλοσοφικών αναζητήσεων, ψυχοθεραπευτικών παρεμβάσεων και κοινωνιοψυχολογικών μελετών. Εκκινώντας από την προβληματική της έμπρακτης διασύνδεσης των επιπέδων κοινωνιοψυχολογικής ανάλυσης (ενδοατομικό, διατομικό, διομαδικό και ιδεολογικό), τα ευρήματα της εμπειρικής έρευνας πεδίου (N = 400) που παρουσιάζονται, αποτυπώνουν υποκείμενους άξονες και δομές επεξεργασίας περιεχομένων που συγκροτούνται γύρω από το σημαίνον «νόημα». Στόχος μιας τέτοιου τύπου πολυεπίπεδης προσέγγισης είναι η χαρτογράφηση επιμέρους τυπολογιών κοινωνικής σκέψης, καθεμία από τις οποίες αντιστοιχεί σε πιθανόν διαφορετική διασύνδεση θεματικών επικεντρώσεων, που εκτείνονται από την επεξεργασία της έννοιας του εαυτού (επίδρασης της ευκρίνειας της προσωπικής θνητότητας, αυτοαναφερόμενη αίσθηση δυσφορίας, σχήματα εαυτού) και της εν σχέσει ατομικότητας (ταυτοτικός προσδιορισμός) έως το πεδίο διαπραγμάτευσης των συλλογικών ταυτοτήτων και τις ιδεολογικές και κοσμοθεωρητικές επεξεργασίες περί της κοινωνικής τάξης και της ανθρώπινης ύπαρξης (οπτικές περί κοινωνικής οργάνωσης, νόημα ζωής, κανόνας συνεκτικότητας, κοσμοθεωρητικές δοξασίες). Τα ευρήματα των πολυδιάστατων αναλύσεων, εκφράζουν την αντιστοίχιση των περισσότερο αφηρημένων αναπαραστασιακών στοιχείων και ιδεολογικών οργανωτικών αρχών με συγκεκριμένες κοινωνικές πρακτικές και πιστοποιούν τα διαπερατά όρια μεταξύ των ατομικών επεξεργασιών του νοήματος και του ευρύτερου πολιτικού/ιδεολογικού και κοσμοθεωρητικού συγκειμένου. Η επισήμανση πολυεπίπεδων κοινωνιοψυχολογικών διεργασιών συγκρότησης του νοήματος ζωής τροφοδοτεί εμπράκτως τη συζήτηση περί διακλαδικότητας στην ψυχολογία, παρέχοντας μια δυνητικά χρήσιμη σχάρα ανάλυσης υλικού σε κλινικά ή/και συμβουλευτικά πλαίσια.

Πολιτικές πεποιθήσεις, χρήση μέσων ενημέρωσης και εκλογική συμπεριφορά στις εθνικές εκλογές 2023

Μάνος Τάκας & Αντώνης Γαρδικιώτης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η παρούσα μακρόχρονη μελέτη (n=300) εξετάζει τους παράγοντες που συνδέονται με την εκλογική συμπεριφορά των πολιτών στις πρόσφατες εθνικές εκλογές, τα αποτελέσματα των οποίων ανέδειξαν μια σημαντική διαφορά μεταξύ των δύο πρώτων κομμάτων καθώς και νέες πολιτικές δυνάμεις. Αντλώντας από την κοινωνιοψυχολογική έρευνα, εξετάστηκαν μια σειρά από σχετικές μεταβλητές, όπως η δικαιολόγηση του συστήματος, οι συνωμοσιολογικές πεποιθήσεις, ο πολιτικός αυτοπροσδιορισμός και οι πεποιθήσεις πολιτικής αποτελεσματικότητας (Bernandi et al., 2023). Επίσης, μελετάται η σημασία της κατανάλωσης ειδησεογραφικού περιεχομένου από τα μέσα

ενημέρωσης και το κατά πόσο η έκθεση στο περιεχόμενο αυτό καθορίζει και τις αντιλήψεις των πολιτών σχετικά με την τρέχουσα πολιτική επικαιρότητα (βλ. μοντέλο της ημερήσιας διάταξης, McCombs et al., 2009). Τα ερωτηματολόγια δόθηκαν στους συμμετέχοντες σε τρεις διαφορετικές χρονικές στιγμές (ένα μήνα και μια εβδομάδα πριν τις εκλογές της 21ης Μαΐου και μία εβδομάδα πριν τις εκλογές της 25ης Ιουνίου 2023) περιλάμβαναν κλίμακες συνωμοσιολογικής σκέψης (Bruder et al., 2013, alpha = .727), δικαιολόγησης του συστήματος (Kay et al., 2003, alpha = .701), πολιτικής απάθειας (Dhal et al., 2018, alpha = .819), πολιτικής αποτελεσματικότητας (Zhang et al., 2010, alpha = .769), εμπιστοσύνης στους θεσμούς [συστημικούς (π.χ., κυβέρνηση, ΜΜΕ, τραπεζικό σύστημα, alpha = .792), δημόσιας ωφέλειας (π.χ. υγεία, εκπαίδευση, alpha = .653), κρατικού ελέγχου (π.χ., αστυνομία, στρατός, alpha = .806)], χρήσης των μέσων ενημέρωσης, αξιολόγησης επικαιρότητας. Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν τις πολλαπλές σχέσεις μεταξύ κοινωνικοψυχολογικών και μιντιακών μεταβλητών και συζητούνται στο πλαίσιο της κοινωνικοψυχολογικής γραμματείας και αυτής των επιδράσεων των μέσων επικοινωνίας.

Η σχέση μεταξύ της δομής και της υποστήριξης της αυτονομίας σε φυσικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα

Αλέξιος Αρβανίτης, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Αλεξία Barrable, University of Dundee, UK

Άννα Τουλουμάκου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Από τη σκοπιά της θεωρίας αυτοπροσδιορισμού, τα παιδιά αναμένεται να αναπτυχθούν σύμφωνα με εγγενείς τους τάσεις σε υποστηρικτικά περιβάλλοντα, όπως είναι τα εκπαιδευτικά πλαίσια σε χώρους με φύση. Ο ρόλος του επαγγελματία σε αυτό το πλαίσιο γενικώς αντιμετωπίζεται ως υποστηρικτικός. Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας, αναφέρουμε ευρήματα από μια ποιοτική έρευνα με ένα δείγμα 18 εκπαιδευτικών που λειτουργούν σε εκπαιδευτικά πλαίσια ανοιχτών χώρων. Τους ζητήσαμε να αποκριθούν σε τέσσερις υποθετικές καταστάσεις με διαφορετικά επίπεδα απαιτούμενης παρέμβασης. Σκοπός μας ήταν να εξετάσουμε τον βαθμό στον οποίο θα παρείχαν δομή και υποστήριξη της αυτονομίας στα παιδιά σε καθένα από αυτά τα διαφορετικά σενάρια, ακόμη και να αποκαλύψουμε πιθανές εντάσεις στην εφαρμογή της δομής και της υποστήριξης της αυτονομίας. Η ανάλυσή μας υποδηλώνει ότι σε καταστάσεις χαμηλών παρεμβατικών απαιτήσεων, οι επαγγελματίες μπορεί να υποβαθμίσουν τη δομή και την υποστήριξη της αυτονομίας και σε καταστάσεις υψηλών παρεμβατικών απαιτήσεων να δώσουν προτεραιότητα στη δομή έναντι της υποστήριξης της αυτονομίας. Η έρευνα αποκαλύπτει την πρόκληση της σωστής υποστήριξης των παιδιών σε φυσικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα.

Στάσεις και απόψεις της «γενιάς του διαδικτύου» ως προς τη χρήση ψηφιακών μέσων και τις αλληλεπιδράσεις στα κοινωνικά δίκτυα: Μια ποιοτική προσέγγιση

Λουκάς Καρκατζούνης & Αικατερίνη Γκαρή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η εφηβεία και η αναδυόμενη ενηλικίωση έχουν γίνει συνώνυμες με τη «γενιά του διαδικτύου», η οποία χαρακτηρίζεται από την πανταχού παρούσα πρόσβαση στο διαδίκτυο και τη χρήση smartphone. Οι ψηφιακές συμπεριφορές αυτών των κοορτών φαίνεται ότι θα διαμορφώσουν τις μελλοντικές κοινωνικές τάσεις. Η παρούσα ανιχνευτική ποιοτική έρευνα διερευνά αυτό το φαινόμενο μέσω ατομικών ημιδομημένων συνεντεύξεων με 20 συμμετέχοντες που ανήκουν στη γενιά του διαδικτύου. Η μελέτη περιλαμβάνει 10 συμμετέχοντες από την Γ΄ Γυμνασίου έως και την Γ΄ Λυκείου και 10 νέους ενήλικες γεννημένους από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και μετά. Οι συνεντεύξεις, οι οποίες διεξήχθησαν είτε πρόσωπο με πρόσωπο είτε μέσω εικονικών μέσων,

διάρκειας 60 έως 90 λεπτών, διασφάλισαν την ολοκληρωμένη συλλογή δεδομένων, αποφεύγοντας παράλληλα την κόπωση των συμμετεχόντων. Χρησιμοποιήθηκε ένα πρωτόκολλο συνέντευξης που εμπειρείχε οδηγίες, καταγραφή βασικών πληροφοριών, εισαγωγικές ερωτήσεις και δέσμες θεμάτων με ερωτήσεις ανοικτού τύπου. Οι βασικοί θεματικοί τομείς περιλαμβάνουν τον χρόνο και τη χρήση του διαδικτύου, τις ψευδείς ειδήσεις και πληροφορίες, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τις πλατφόρμες, τις πιθανές αρνητικές συνέπειες της ψηφιακής χρήσης, τους παράγοντες επιρροής και τις τάσεις κατανάλωσης. Αυτή η ποιοτική μελέτη έχει ως στόχο να αποκαλύψει θεμελιώδεις κοινωνικές πεποιθήσεις, προσωπικές αξίες και στάσεις Ελλήνων εφήβων και νέων ενηλίκων, με ιδιαίτερη έμφαση στην ψηφιακή τους εμπλοκή. Η έρευνα προσπαθεί να ρίξει φως στην εξελισσόμενη δυναμική αυτής της ψηφιακά συνδεδεμένης γενιάς, παρέχοντας σημαντικές πληροφορίες για τους ερευνητές, τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τους εκπαιδευτικούς που επιδιώκουν να κατανοήσουν και να προσαρμοστούν σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο τοπίο.

Παρασκευή 24 Νοεμβρίου, 11.00-12.30

Συμπόσιο 2 – Λογοαναλυτικές τομές σε σώματα πολιτικού λόγου: Αναδεικνύοντας ρητορικές πρακτικές ιδεολογικής νομιμοποίησης και αμφισβήτησης

Οργανώνει:

Νίκος Μποζατζής, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Συζητά:

Τηλέμαχος Ιατρίδης, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Εντός της διεθνούς λογοαναλυτικής εργογραφίας στην κοινωνική ψυχολογία, ο πολιτικός λόγος αποτελεί προνομιακό πεδίο ερευνητικής επικέντρωσης. Συναφείς μελέτες εστιάζουν σε πληθώρα πολιτικών δρώντων (κυβερνητικά / κομματικά κείμενα, συνεντεύξεις και αγορεύσεις πολιτικών, μέλη κομμάτων / οργανώσεων, ακτιβιστές κ.ο.κ.) με τον κοινοβουλευτικό λόγο να κατέχει μια πρωτεύουσα θέση στις ερευνητικές προτιμήσεις. Η λογοαναλυτική κοινωνιοψυχολογική επικέντρωση στον πολιτικό λόγο δεν εκπλήσσει. Ήδη από τις απαρχές της δεκαετίας του 1980, η στροφή στον λόγο στην κοινωνική ψυχολογία αυτο-προσδιορίζεται ως ένα κριτικό εγχείρημα κατά μια διττή έννοια: ως κριτικά διαφοροποιημένο από τις επιστημολογικές παραδοχές που ενημερώνουν προσεγγίσεις του κυρίου ρεύματος και ως πολιτικά συντονισμένο στην χαρτογράφηση πρακτικών και πόρων που κινητοποιούνται για την νομιμοποίηση ή αμφισβήτηση ανισοτακτονομών ισχύος. Παρά τις υπαρκτές διαφορές ανάμεσα σε διαφορετικές προσεγγίσεις εντός της παράδοσης αυτής, η προσέγγιση της κριτικής λογο-κοινωνιοψυχολογίας [ΚΛΚΨ] που υιοθετούν οι ερευνητικές εργασίες που συναπαρτίζουν το συμπόσιο συνηγορεί υπέρ μιας συμμετρικής έμφασης τόσο στις -συχνά λεπτοφυείς- ρητορικές διαστάσεις του πλαισιακά εντοπισμένου [πολιτικού] λόγου, όσο και στις ιδεολογικές προεκτάσεις και συνέπειές του. Η διττή κριτική έμφαση της ΚΛΚΨ εμπεριστατώνεται στις μελέτες του συμποσίου με επικεντρώσεις στον ελληνικό κοινοβουλευτικό λόγο (πρώτη και δεύτερη παρουσίαση), στον βρετανικό κοινοβουλευτικό λόγο (τρίτη παρουσίαση) και στον λόγο ΛΟΑΤΚΙ+ ακτιβιστών στην Ελλάδα (τέταρτη παρουσίαση). Οι μελέτες αυτές, με τον τρόπο τους, τέμνουν τα σώματα των δεδομένων λόγου που εξετάζουν, προσφέροντάς μας διορατικές ιδέες για τους περίτεχνους τρόπους με τους οποίους κατασκευάζονται ρητορικά πολιτικές 'πραγματικότητες' όπως η 'συναίνεση', η 'εργασία', το 'BREXIT' και η 'διαφορετικότητα' σε πολιτικά συμφραζόμενα και πλαίσια που έχουν ιδεολογική σημασία.

Ρητορική της συναίνεσης στον κοινοβουλευτικό λόγο για τη διαχείριση της πανδημίας:

Κοινωνικοπολιτικές προεκτάσεις και ιδεολογικά διακυβεύματα

Λία Φίγγου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Ελένη Ανδρεούλη, The Open University, UK

Η κοινωνιοψυχολογική βιβλιογραφία που εξετάζει τη λήψη αποφάσεων και τη διαχείριση της πανδημίας από την πολιτική ηγεσία διαφορετικών χωρών έχει υπογραμμίσει τις ανεπιθύμητες συνέπειες της πολιτικής πώλωσης και την αναγκαιότητα της πολιτικής συναίνεσης μπροστά στην «υγειονομική κρίση». Το περιεχόμενο, τα όρια και τα ενδεχόμενα ρητορικά/ιδεολογικά διακυβεύματα της συναίνεσης, ωστόσο, δεν συγκέντρωσαν ικανό ερευνητικό ενδιαφέρον. Η παρούσα μελέτη, προσπαθώντας να αντιμετωπίσει αυτό το ερευνητικό κενό διερευνά τις κατασκευές συναίνεσης στον ελληνικό κοινοβουλευτικό λόγο και τις ρητορικές συνέπειές τους στο πλαίσιο άσκησης πολιτικής και λήψης αποφάσεων για τη διαχείριση της πανδημίας. Το προς ανάλυση υλικό αποτέλεσαν τα απομαγνητοφωνημένα πρακτικά τριών κοινοβουλευτικών συζητήσεων για τη διαχείριση του COVID-19 που διεξήχθησαν, μεταξύ Απριλίου 2020 και Οκτωβρίου 2021. Η ανάλυση χρησιμοποίησε εργαλεία και εννοιολογικές κατασκευές της ρητορικής ψυχολογίας και της λογοψυχολογίας. Η ανάλυση ανέδειξε διαφορετικές αναπαραστάσεις της συναίνεσης στο λόγο της κυβέρνησης: ως αναγκαστικής συμφωνίας πάνω σε «σκληρά δεδομένα», ως συμμόρφωσης με τους ειδικούς στον τομέα της υγείας και ως εθνικής ενότητας. Αυτές ρητορικά αντιπαρατέθηκαν στο «κομματικό συμφέρον» και προσανατολίστηκαν στην κατασκευή της διαφωνίας με την κυβερνητική πολιτική ως ανυπόστατης, μεροληπτικής ή /και ανήθικης. Τα ευρήματα υπογραμμίζουν τη συμβολή της ρητορικής/λογοψυχολογικής προσέγγισης στην πολιτική επικοινωνία η οποία είναι σε θέση α) να φωτίσει τις στρατηγικές που χρησιμοποιεί ο πολιτικός λόγος προκειμένου να αποκαλύψει ή να συγκαλύψει τι διακυβεύεται ιδεολογικά, β) να συμβάλει στην κοινωνιοψυχολογική βιβλιογραφία για τη λήψη πολιτικών αποφάσεων σε περιόδους κρίσης.

«Το μεν εργάζεσθαι αγαθόν, το δε αργείν κακόν»: Ένα ερμηνευτικό ρεπερτόριο για την κοινωνική πολιτειότητα

Διονυσία Κούτση, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Νίκος Μποζατζής, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Λουδοβίκος Κωτσονόπουλος, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Τα τελευταία χρόνια όλο και συχνότερα οι κοινωνικοί ψυχολόγοι αναλαμβάνουν να μελετήσουν την πολιτειότητα άλλοτε σε αντιπαράθεση και άλλοτε συμπληρωματικά στις άλλες επιστήμες. Ειδικότερα, η Κριτική Κοινωνική Λογοψυχολογία μελετά τον τρόπο που ο πολίτης νοηματοδοτεί και κατασκευάζει τον κοινωνικό κόσμο και ταυτόχρονα πως ο ίδιος νοηματοδοτείται και κατασκευάζεται δια του λόγου εντός ενός πλαισίου επιχειρηματολογικής αντιπαράθεσης αντλώντας από τους διαθέσιμους ιστορικούς, κοινωνικούς και πολιτισμικούς πόρους. Ωστόσο, καθώς η κοινωνική πολιτειότητα δεν έχει μελετηθεί από την κοινωνική ψυχολογία στον ίδιο βαθμό με τα άλλα είδη πολιτειότητας, σχεδιάσαμε και πραγματοποιήσαμε μια έρευνα στον πολιτικό λόγο και συγκεκριμένα στα πρακτικά της Ελληνικής Βουλής στην συζήτηση για την μεταρρύθμιση στις πολιτικές κατά της ανεργίας. Από την ανάλυση φάνηκε ότι τα μέλη της κυβέρνησης και οι βουλευτές του κυβερνώντος κόμματος κινητοποιούν στον λόγο τους ένα ερμηνευτικό και ταυτόχρονα ρητορικό σχήμα διαίρεσης/διχοτόμησης. Μέσω του «διαίρει και βασιλεύει» οι ομιλητές κατασκευάζουν δύο διαφορετικές και κυρίως, σε σχέση αμοιβαίου αποκλεισμού και/ή ανταγωνισμού μεταξύ τους εκδοχές του κοινωνικού κράτους, των πολιτικών δυνάμεων και των ίδιων των πολιτών/ ανέργων. Έτσι, μιλούν για ένα σύγχρονο ψηφιακό κράτος σε αντιδιαστολή με ένα αναχρονιστικό γραφειοκρατικό κράτος, για εκσυγχρονιστικές πολιτικές που στοχεύουν στην ανάπτυξη απέναντι σε ανορθολογικές πολιτικές που

έχουν στόχο το πολιτικό όφελος και για πολίτες που αναζητούν εργασία σε αντίθεση με τους καταχραστές ανέργους. Οι ομιλητές ταυτιζόμενοι με τον θετικό πόλο, θέτουν τους εαυτούς τους και τις πολιτικές τους εκτός πεδίου λογοδοσίας και κριτικής ενώ ταυτόχρονα προσανατολίζουν τις όποιες μομφές προς τους πολιτικούς τους αντιπάλους και ομάδες πολιτών/ αποδιοπομπαίων τράγων.

«Στο όνομα του λαού»: Πολιτικός λόγος πάνω στο 'Brexit deal' στο βρετανικό κοινοβούλιο

Μαρία Ξενιτίδου, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Άννα-Μαρία Μπουτζή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Στο πλαίσιο συζητήσεων για την έξοδο της Βρετανίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση στο δημόσιο λόγο και την επίσημη πολιτική σκηνή, παρατηρήθηκε να συναρθρώνονται συχνά επιχειρήματα που έκαναν επίκληση στο «λαό» και στο αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος ως έκφραση της «λαϊκής ετυμγορίας», το οποίο, κατά συνέπεια, η πολιτεία «όφειλε να σεβαστεί» και να «εκτελέσει». Από την άλλη, επιχειρήματα αμφισβήτησης του δημοψηφίσματος ως μέσου αποτύπωσης της «λαϊκής βούλησης», καθώς και του αποτελέσματος του, συναρθρώθηκαν στη βάση λόγου περί «αντιπροσωπευτικότητας» και «ενημερότητας» της ψήφου. Στην παρούσα μελέτη εστίασαμε στον πολιτικό λόγο, ανασύροντας δεδομένα από την επίσημη ιστοσελίδα του βρετανικού κοινοβουλίου (<https://hansard.parliament.uk/>) που αφορούσαν πρακτικά από τη «Βουλή των Κοινοτήτων» (House of Commons). Τα πρακτικά εστίαζαν στην περίοδο που ακολούθησε το σχέδιο Συμφωνίας Αποχώρησης προς κύρωση της πρωθυπουργού Theresa May (European Union Withdrawal Agreement) καθώς οι αναφορές στο Brexit κατά τη διάρκεια των διαβουλεύσεων έως και την ημερομηνία που τέθηκε προς κύρωση (14/11-11/12/2018) ήταν αυξημένες. Αντλώντας από τις αρχές της ρητορικής ψυχολογίας και της κριτικής κοινωνικής λογοψυχολογίας εντοπίσαμε τέσσερις επιχειρηματολογικές γραμμές – «το χρωστάμε στο λαό», «οφείλουμε να σεβαστούμε το λαό», «να πάμε πίσω στο λαό», «τι οφείλουμε να κάνουμε ως πολιτικοί». Συζητάμε αυτά τα επιχειρήματα και τις κατασκευές του λαού και της «δημο-κρατίας» εντός πλαισίου, τα αποθέματα που κινητοποιούνται, καθώς και τις συνέπειές τους.

Κατασκευές ακτιβιστικών στόχων και πρακτικών στο λόγο ΛΟΑΤΚΙ+ ακτιβιστών:

Διαφορετικότητα, ιεραρχίες και διαθεματικότητα

Ιωάννης Μίχος & Λία Φίγγου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η παρούσα μελέτη αποσκοπεί στη διερεύνηση των επιχειρηματολογικών αποθεμάτων που κινητοποιούνται για την κατασκευή ακτιβιστικών στόχων και δράσεων στο λόγο ΛΟΑΤΚΙ+ ακτιβιστών/ριών. Τα δεδομένα της έρευνας αντλήθηκαν από εννέα ατομικές ημι-δομημένες συνεντεύξεις με ακτιβίστριες/στές της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας που δραστηριοποιούνται στην Θεσσαλονίκη και την Αθήνα. Για την ανάλυση των δεδομένων αξιοποιήθηκαν τα θεωρητικά και αναλυτικά εργαλεία της Κριτικής Κοινωνικής Λογοψυχολογίας, αναδεικνύοντας τέσσερις κεντρικές επιχειρηματολογικές γραμμές. Η πρώτη γραμμή επιχειρηματολογίας περιλαμβάνει θετικές αξιολογήσεις της διαφορετικότητας, κατασκευάζοντας τις διαφορές μεταξύ των στόχων της εκάστοτε ακτιβιστικής ομάδας ως αναμενόμενες και ωφέλιμες. Η δεύτερη προσεγγίζει τις διαφορές μεταξύ ΛΟΑΤΚΙ+ ακτιβιστικών ομάδων με όρους ενδο-ομαδικής διάσπασης/διαχωρισμού και τις αναπαριστά ως προβληματικές, κινητοποιώντας, συνήθως, ουσιοποιητικά επιχειρηματολογικά αποθέματα. Η τρίτη υπογραμμίζει ορισμένες υφιστάμενες ενδοομαδικές και διομαδικές ανισοροπίες δύναμης, ενώ η τελευταία επιχειρηματολογική γραμμή επικεντρώνεται στο ενδεχόμενο διαθεματικών και συνεργατικών στόχων ως προϋπόθεση αποτελεσματικής και συμπεριληπτικής ακτιβιστικής δραστηριοποίησης. Η συζήτηση αναδεικνύει τους τρόπους με τους οποίους διακριτά

επιχειρηματολογικά μοτίβα μπορεί να σχετίζονται μεταξύ τους, τα διλήμματα που εγείρουν, καθώς και τις πιθανές ρητορικές και κοινωνικοπολιτικές τους συνέπειες.

Παρασκευή 24 Νοεμβρίου, 12.30-14.00

Συνεδρία Αναρτημένων Ανακοινώσεων

Διαστάσεις επαγγελματικής εξουθένωσης: Αντιλήψεις αυτοαποτελεσματικότητας και συναισθηματική δέσμευση εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Διονυσία Γεωργέλου & Βασιλική Νικολοπούλου, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Τα τελευταία χρόνια το σύνδρομο της επαγγελματικής εξουθένωσης συναντάται όλο και πιο συχνά στους εργαζόμενους. Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να διερευνήσει την επαγγελματική εξουθένωση των εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε σχέση με τις αντιλήψεις αυτοαποτελεσματικότητας, την στάση τους απέναντι στις σχέσεις με τα μέλη της σχολικής κοινότητας και την συναισθηματική τους δέσμευση κατά το δεύτερο κύμα της πανδημίας COVID-19. Το δείγμα αποτέλεσαν 305 εκπαιδευτικοί δημοσίων σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε ένα σύνολο από δημογραφικές ερωτήσεις, ερωτήσεις σχετικά με τις σχέσεις τους εντός του σχολικού πλαισίου και την εργασιακή τους ικανοποίηση πριν και κατά την διάρκεια της πανδημίας. Στους συμμετέχοντες χορηγήθηκε η κλίμακα μέτρησης της Επαγγελματικής Εξουθένωσης “Maslach Burnout Inventory for Educators” (M.B.I.-E.S) των Maslach, Jackson και Schwab (1996, αναφ. στο Maslach et al, 1997), η κλίμακα μέτρησης της οργανωσιακής δέσμευσης «Organizational Commitment Questionnaire» (OCQ) των Allen και Meyer (1990) και το ερωτηματολόγιο για την μέτρηση των αντιλήψεων αυτοαποτελεσματικότητας “Teachers’ Sense of Efficacy Scale” (T.S.E.S) των Tschannen-Moran & Woolfolk-Hoy (2001). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι εκπαιδευτικοί του δείγματος εμφάνισαν μέτρια επίπεδα επαγγελματικής εξουθένωσης, υψηλά επίπεδα αυτοαποτελεσματικότητας, και ισχυρή συναισθηματική δέσμευση με το σχολικό πλαίσιο. Πριν από την πανδημία COVID-19, οι εκπαιδευτικοί ήταν πιο ικανοποιημένοι από την εργασία τους, την επικοινωνία με τον διευθυντή, τους συναδέλφους και τους μαθητές τους, σε σύγκριση με την περίοδο της πανδημίας. Τα αποτελέσματα φανερώνουν την δυσκολία των εκπαιδευτικών να μεταβούν στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Τα συμπεράσματα συζητούνται σε σχέση με τον σχεδιασμό παρεμβάσεων για την ενίσχυση της συναισθηματικής δέσμευσης στους εκπαιδευτικούς και την καλύτερη προετοιμασία του κρατικού μηχανισμού και της κοινότητας σε περιόδους κρίσεων.

Αντιλήψεις εφήβων με διαταραχή ελλειμματικής προσοχής-υπερκινητικότητας για τον εαυτό τους

Χρυσάνθη Ξανθοπούλου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι έφηβοι με Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής - Υπερκινητικότητας (ΔΕΠ-Υ) αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους και τη συμπεριφορά τους στις διαπροσωπικές τους σχέσεις. Θεωρητικά, χρησιμοποιήθηκαν, αφενός, οι τέσσερις μορφές ταυτότητας που προτείνει ο Marcia (Επίτευξη ή κατάκτηση ταυτότητας, Αναστολή της ταυτότητας ή μορατόριουμ, Κατάσχεση της ταυτότητας ή δοτή ταυτότητα και Διάχυση της ταυτότητας) και, αφετέρου, οι τρεις διαστάσεις του εαυτού (Ιδανικός, Πραγματικός, Πρέπει) του Higgins. Πραγματοποιήθηκαν 16 ημιδομημένες συνεντεύξεις σε εφήβους ηλικίας 15-17 ετών με ΔΕΠ-Υ (12 αγόρια και 4 κορίτσια), σε θέματα σχετικά με την αντίληψη του εαυτού και των σχέσεων που αναπτύσσονται στους χώρους που κινούνται. Από τα αποτελέσματα, αναδείχθηκε ότι οι έφηβοι με ΔΕΠ-Υ: α) κατατάσσουν περισσότερο τον εαυτό τους στις μορφές Μορατόριουμ, όπου διερευνούν εναλλακτικές ταυτότητες χωρίς να δεσμεύονται, και Δοτής ταυτότητας, όπου δεσμεύονται χωρίς να

έχουν διερευνήσει εναλλακτικές προοπτικές, β) αναπαριστούν τον «Πραγματικό» εαυτό τους μέσα από τα συμπτώματα της διαταραχής τους, τα οποία αναγνωρίζουν στα συναισθήματά τους και στην συμπεριφορά τους, γ) διαφωνούν με την έννοια του «Ιδανικού» εαυτού και της «Τελειότητας» που περιλαμβάνει ό,τι εύχονται και επιθυμούν, στους ρόλους τους ως έφηβος/η, μαθητής/τρια και φίλος/η, ενώ αποδέχονται την έννοια του «Πρέπει» εαυτού, που παραπέμπει σε ευθύνες και υποχρεώσεις.

Αντικειμενοποίηση και επικεντρώσεις του αναπαραστασιακού δίπολου αριστεράς–δεξιάς στην Ελλάδα

Γιώτα Ροπόκη & Άννα Μαντόγλου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Αντικείμενο της παρούσας μελέτης είναι να διερευνηθεί η επίδραση του φύλου, της ηλικίας και της πολιτικής ταυτότητας (πολιτική αυτο-τοποθέτηση και εκλογική ψήφος) στην κατασκευή των κοινωνικών αναπαραστάσεων της Αριστεράς και της Δεξιάς. Στην έρευνα συμμετείχαν 400 άνδρες και γυναίκες τριών ηλικιακών ομάδων (20-30 ετών, 40-55 ετών και άνω των 60 ετών). Για τον προσδιορισμό της μεταβλητής της πολιτικής ταυτότητας οι συμμετέχοντες απαντούσαν σε μία κλίμακα πολιτικής αυτο-τοποθέτησης και στη συνέχεια σημείωναν το πολιτικό κόμμα που ψήφισαν στις τελευταίες εκλογές (20 Σεπτεμβρίου 2015). Οι συμμετέχοντες καλούνταν να απαντήσουν σε δύο ανοιχτές ερωτήσεις, που τους ζητούσαν να σημειώσουν τρεις λέξεις ή φράσεις που τους έρχονται στο μυαλό όταν ακούνε «Αριστερά» και άλλες τρεις όταν ακούνε «Δεξιά». Το λεκτικό υλικό που προέκυψε από τις ανοιχτές ερωτήσεις υποβλήθηκε σε ανάλυση περιεχομένου και στη συνέχεια εφαρμόστηκε Παραγοντική Ανάλυση Αντιστοιχιών και Αυτόματη Ιεραρχική Ταξινόμηση. Από τα αποτελέσματα προέκυψε η συγκρουσιακή σχέση που χαρακτηρίζει το δίπολο της Αριστεράς – Δεξιάς, το οποίο αναπαρίσταται γύρω από αντιθετικές διαστάσεις, με κεντρική τη διάσταση της επιδίωξης έναντι της αντίστασης στην κοινωνική αλλαγή. Η Δεξιά φαίνεται να προβάλλει με μια πιο σύγχρονη, αξιολογικά θετική εικόνα σε σχέση με το παρελθόν, αλλά και συγκριτικά με την Αριστερά, η αναπαράσταση της οποίας φαίνεται να παραμένει σχετικά σταθερή. Ακόμη, σημαντική υπήρξε η επίδραση της πολιτικής ταυτότητας, με τους αριστερούς να αναπαριστούν αρνητικά τη Δεξιά και θετικά την Αριστερά, και αντίστροφα. Τα αποτελέσματα αυτά αναδεικνύουν, αφενός, τη δυναμική των αναπαραστάσεων στην κατασκευή της πραγματικότητας, αφετέρου, τη συγκρουσιακή σχέση της Αριστεράς – Δεξιάς, συνιστώντας τις πολεμικές αναπαραστάσεις, μειωμένης έντασης σε σχέση με το παρελθόν.

Κοινωνιοψυχολογικές διεργασίες πολιτισμικής ένταξης: Διερεύνηση πολιτισμικών ιδεολογικών σχημάτων σε διακηρυκτικά κείμενα μη κυβερνητικών οργανισμών που δραστηριοποιούνται στο πεδίο υποστήριξης προσφύγων

Μιχάλης Παπαντωνόπουλος, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η μελέτη των πολιτισμικών ιδεολογικών σχημάτων και συγκεκριμένα της «Πολιτισμικής Αχρωματοψίας» (Colorblind Ideological Approach) που προκρίνει την υποβάθμιση των διαφορών των πολιτισμικών ομάδων και την ανάδειξη των ατομικών διαφορών), της «Πολυπολιτισμικότητας» (Multicultural Ideological Approach) που αναδεικνύει τις διαφορές μεταξύ των πολιτισμικών ομάδων και της «Συμπολιτισμικότητας» (Polycultural / Omnicultural Ideological Approach), που επικεντρώνεται στις ομοιότητες διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων, έχει επικεντρωθεί, κυρίως, στη σχέση τους με τις κρατικές πολιτικές μετανάστευσης και τις εκπαιδευτικές πολιτικές (Rosenthal & Levy, 2010) (Moghaddam, 2012), αλλά και με τις διομαδικές διεργασίες, όπως τις στάσεις της πλειονοτικής ομάδας απέναντι στη μειονοτική (Verkuyten, 2011). Ωστόσο, η διερεύνηση των πολιτισμικών ιδεολογικών προσεγγίσεων μπορεί να επεκταθεί στην επίδρασή τους στη συγκρότηση

του ιδεολογικού λόγου για το μεταναστευτικό και το προσφυγικό ζήτημα από τους φορείς σχεδιασμού και υλοποίησης προγραμμάτων για μετανάστες και πρόσφυγες, καθώς και στη σχέση τους με ευρύτερα ιδεολογικά σχήματα. Η παρούσα έρευνα επικεντρώνεται στη διερεύνηση διακηρυκτικών κειμένων μη κυβερνητικών οργανισμών (ΜΚΟ), η δράση των οποίων τα τελευταία χρόνια είναι κυρίαρχη, στοχεύοντας στην ανάδειξη διαφορετικών πολιτισμικών ιδεολογιών, αλλά και στην οργάνωση και τη συσχέτιση αυτών των ιδεολογιών με γενικότερες ιδεολογικές αρχές.

Έμφυλοι ρόλοι, καταμερισμός των εργασιών στο σπίτι, επικοινωνία και ευεξία στο υποσύστημα του ζευγαριού

Φωτεινή Παντσελή & Αντώνης Κατσουρός, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Η παρούσα έρευνα μελετά τις στάσεις ως προς τους ρόλους των φύλων, τον καταμερισμό των οικιακών εργασιών και την επικοινωνία ως παράγοντες που σχετίζονται με την ευημερία και την προσαρμογή στη σχέση ετερόφυλων ζευγαριών που συγκατοικούν. Επιπλέον, εξετάζει αν η επικοινωνία στο ζευγάρι διαμεσολαβεί στη σχέση μεταξύ του καταμερισμού των εργασιών και της προσλαμβανόμενης ευημερίας στη σχέση. Το δείγμα αποτελείται από 158 ετερόφυλα ζευγάρια που συγκατοικούν. Η διαδικασία της συλλογής του δείγματος είναι υπό εξέλιξη και πρόκειται να ολοκληρωθεί τον Οκτώβριο του 2023. Μετά την πρώτη συσχετιστική ανάλυση των δεδομένων προκύπτει πως τόσο οι γυναίκες όσο και οι άνδρες διατηρούν πεποιθήσεις λιγότερο παραδοσιακές ως προς το φύλο, χωρίς να επιβεβαιώνουν απαραίτητα τους προκαθορισμένους κοινωνικούς ρόλους των φύλων. Παρά τον σχετικό διαμοιρασμό των οικιακών εργασιών, οι γυναίκες φαίνεται να εξακολουθούν να επωμίζονται μεγαλύτερο μέρος των εργασιών αυτών. Επιπλέον, τόσο ο ισότιμος καταμερισμός των εργασιών όσο και η εποικοδομητική επικοινωνία συσχετίστηκαν θετικά με τη σχεσιακή προσαρμογή. Αναμένεται η ολοκλήρωση της συλλογής του δείγματος και οι περαιτέρω στατιστικές αναλύσεις.

«Είμαστε με αυτούς που κουβαλάνε δίσκους, που απολύονται σε μια βραδιά»: Στρατηγικές κοινωνικής ταυτότητας γύρω από την εργασιακή επισφάλεια στον λόγο της ελληνικής ραπ Νεφέλη Μιχαλάτου & Αφροδίτη Μπάκα, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Αναγνωρίζοντας τη σύνδεση της χιπ χοπ κουλτούρας με τα κοινωνικο-πολιτικά φαινόμενα και τις νέες μορφές διαμαρτυρίας, η έρευνα αυτή μελετά την εργασιακή επισφάλεια σε στίχους της μη εμπορικής ελληνικής ραπ μουσικής κάτω από το πρίσμα της Θεωρίας της Κοινωνικής Ταυτότητας και της Κριτικής Κοινωνικής Λογοψυχολογίας. Μετά την ανάλυση στίχων 125 τραγουδιών που αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα Genius με βάση τις λέξεις-κλειδιά «δουλειά» και «αφεντικό», στον λόγο των ραπ τραγουδιών φάνηκε να κινητοποιούνται ατομικές και συλλογικές στρατηγικές διαχείρισης της αρνητικής ταυτότητας που προκύπτει από την εργασιακή επισφάλεια. Οι πρώτες αναφέρονταν σε προσπάθειες των ατόμων να βγουν από τη συνθήκη της επισφάλειας μέσα από τη σκληρή δουλειά και την επιτυχία στη ραπ, παράνομες ενέργειες, όπως ληστείες κι εμπόριο ναρκωτικών, ή απατηλές βλέψεις της ελληνικής μικροαστικής νοοτροπίας, όπως η λήψη δανείων και τα «ρουσφέτια» με πολιτικούς. Οι συλλογικές στρατηγικές, από την άλλη, περιλάμβαναν την ταύτιση με το πρεκαριάτο και τη διάκριση από την εξω-ομάδα των αφεντικών, το όραμα για μία διαφορετική κοινωνία, και μορφές πολιτικής δράσης και κοινωνικού ανταγωνισμού προς αυτήν την κατεύθυνση. Οι ατομικές στρατηγικές συνδέονταν με ρεπερτόρια πεποιθήσεων κοινωνικής κινητικότητας, διαπροσωπικής

συμπεριφοράς και ενδο-ομαδικού ανταγωνισμού, ενώ οι συλλογικές με ρεπερτόρια πεποιθήσεων κοινωνικής αλλαγής, διομαδικής συμπεριφοράς, ενδο-ομαδικής συνοχής και εξω-ομαδικού ανταγωνισμού. Η εξέταση των ζητημάτων που πραγματεύεται η έρευνα μπορεί να συμβάλει στη μελέτη του πώς οι ψυχολογικές διαδικασίες της ταυτότητας συνδέονται με τη διατήρηση ή αμφισβήτηση των άνισων κοινωνικών σχέσεων που σχετίζονται με την εργασιακή επισφάλεια.

Διλήμματα δικαιωμάτων γύρω από το χιτζάμπ στο νεοφιλελεύθερο ελληνικό δημοσιογραφικό λόγο: Μία κριτική λογοψυχολογική ανάλυση

Μαρία Σανδαλίδου & Αφροδίτη Μπάκα, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Στην παρούσα έρευνα εξετάζονται τα ιδεολογικά διλήμματα και οι γραμμές επιχειρηματολογίας που αναδύονται γύρω από το ζήτημα του χιτζάμπ στο νεοφιλελεύθερο ελληνικό δημοσιογραφικό λόγο. Αφορμή αποτέλεσε ο σχολιασμός της γυναικοκτονίας της Μαχσά Αμίνι στο Ιράν το Σεπτέμβριο του 2022 και οι κινητοποιήσεις που ακολούθησαν στη συνέχεια. Για τους σκοπούς της έρευνας αναλύθηκαν 15 άρθρα προερχόμενα από ηλεκτρονικές εφημερίδες και ιστοσελίδες. Η Κριτική Κοινωνική λογοψυχολογία κρίθηκε ως η καταλληλότερη μέθοδος για την ανάλυση των δεδομένων. Στα αποτελέσματα της ανάλυσης προέκυψαν κάποια βασικά διλήμματα γύρω από τη μαντίλα που αφορούν τα δικαιώματα. Πιο συγκεκριμένα, προέκυψαν οι επιχειρηματολογικές γραμμές της ιεράρχησης των δικαιωμάτων, της απόρριψης του δικαιώματος της μαντίλας αλλά και της κατασκευής της ως «ψευδοδικαίωμα». Όσον αφορά την πρώτη γραμμή επιχειρηματολογίας, οι συγγραφές συγκρίνουν τα δικαιώματα που συνδέονται με τη χρήση της μαντίλας με αυτά της ασφάλειας, της ισότητας και της ελευθερίας. Στην επιχειρηματολογική γραμμή της απόρριψης του δικαιώματος της μαντίλας η χρήση της παρουσιάζεται ως δικαίωμα που τελικά αποτελεί υποχρέωση που επιβάλλεται από τρίτους. Τέλος, στην τρίτη γραμμή επιχειρηματολογίας η χρήση μαντίλας αναδεικνύεται από τους/τις αρθρογράφους ως μια πρακτική που καθίσταται δικαίωμα μέσα από διαστρεβλώσεις των «δικαιωματιστών». Τα διλήμματα αυτά συζητούνται ως προς τη συμβολή τους στην ενίσχυση των ηγεμονικών λόγων που προβάλλουν την ανωτερότητα της Δύσης και στη διαιώνιση των πατριαρχικών αναπαραστάσεων.

Μελέτη-Χρήση διαδικτύου 0-1: Ο διαμεσολαβητικός ρόλος της αναβλητικότητας σπουδών στη σχέση μεταξύ απορρόφησης από το διαδίκτυο και προβληματικής χρήσης του διαδικτύου σε Έλληνες φοιτητές

Πάτρα Βλαχοπάνου & Ιωάννα Αργυροπούλου, Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου

Οι φοιτητές αποτελούν ομάδα υψηλού κινδύνου για την εμφάνιση προβληματικής χρήσης του Διαδικτύου, καθώς τείνουν να περνούν πολύ χρόνο σε αυτό, είτε στα πλαίσια των ακαδημαϊκών τους υποχρεώσεων ή και για λόγους αναψυχής. Η παρούσα μελέτη είχε ως σκοπό να ελέγξει την υπόθεση ότι η αναβλητικότητα διαμεσολαβεί τη σχέση μεταξύ απορρόφησης και προβληματικής χρήσης του Διαδικτύου. Το δείγμα αποτέλεσαν 178 Έλληνες φοιτητές (67% γυναίκες). Τα αποτελέσματα αποκάλυψαν ότι η ροή, δηλαδή η θετική εμπειρία που αισθάνεται ένα άτομο κατά τη διάρκεια μιας δραστηριότητας, σχετίζεται θετικά με την προβληματική χρήση του Διαδικτύου ($r = 0,36$). Επιπλέον, η ανάλυση διαμεσολάβησης αποκάλυψε ότι η ακαδημαϊκή αναβλητικότητα μεσολαβεί τη σχέση μεταξύ ροής και προβληματικής χρήσης του Διαδικτύου. Τα ευρήματα υποδηλώνουν ότι όταν οι φοιτητές είναι απορροφημένοι στο διαδίκτυο κάνοντας κάτι που τους αρέσει, ενώ παράλληλα πρέπει να διαβάσουν και νοιώθουν την επιθυμία να το αναβάλλουν, τότε είναι πιο πιθανό να αναπτύξουν μια πιο προβληματική σχέση με το Διαδίκτυο. Θα συζητηθούν οι εφαρμογές της παρούσας έρευνας στον τομέα της εκπαίδευσης και της ψυχολογίας, εστιάζοντας στην ανάγκη εφαρμογής προληπτικών

προγραμμάτων τα οποία θα εστιάζουν στη μείωση της αναβλητικότητας καθώς και της εξάρτησης από το διαδίκτυο.

Επίσημες ενημερωτικές εκστρατείες για την ενίσχυση του εμβολιασμού κατά της COVID-19: Μια ποιοτική ανάλυση της πειστικής επιχειρηματολογίας τους

Ανθή Αργυρούδη & Αντώνης Γαρδικιώτης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η ταχύτητα με την οποία ανακαλύφθηκαν και εγκρίθηκαν τα εμβόλια κατά του ιού SARS-CoV-2, προκάλεσε αντιδράσεις αμηχανίας και ανησυχίας σχετικά με την ασφάλεια των εμβολίων. Μια πρώτη πρόκληση για όλα τα κράτη ανά τον κόσμο ήταν η ενημέρωση του γενικού πληθυσμού ώστε να ενισχυθεί η εμβολιαστική κάλυψη. Ο βασικός σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να αναλυθεί το περιεχόμενο των μηνυμάτων που δημιουργήθηκαν από επίσημους και επιστημονικούς φορείς και προβλήθηκαν στην Ελλάδα, εφαρμόζοντας ποιοτική ανάλυση των μηνυμάτων στη βάση γενικά ψυχολογικών και ειδικότερα κοινωνικοψυχολογικών θεωρητικών προσεγγίσεων που χρησιμοποιούνται στο πεδίο. Αξιοποιήθηκε η θεματική ανάλυση για την διερεύνηση έξι επίσημων μηνυμάτων (τα οποία επιλέχθηκαν με κριτήριο ότι το κεντρικό περιεχόμενό τους αφορούσε τον εμβολιασμό και της δημοφιλίας τους δηλαδή είχαν περισσότερες από χίλιες προβολές στο κανάλι της Ελληνικής Κυβέρνησης στο YouTube) Από την θεματική ανάλυση προέκυψαν πέντε βασικά θέματα και συγκεκριμένα: (α) τα πλεονεκτήματα από τον εμβολιασμό κατά της COVID-19 (στα αρχικά μηνύματα άρση των περιορισμών και στα επόμενα οφέλη για την υγεία), (β) η επικινδυνότητα νόσησης από την COVID-19, (γ) οι πιθανά επικίνδυνες συνέπειες από την άρνηση του εμβολιασμού, (δ) ο επιστημονικός λόγος, και (ε) η έμμεση αναφορά σε θεωρίες συνωμοσίας.* Αν και έγινε προσπάθεια προβολής μηνυμάτων προσανατολισμένης στα χαρακτηριστικά συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων (νέων, ηλικιωμένων, εγκύων, παιδιών κ.α.) θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν περισσότερο οι ισχύουσες κοινωνικές νόρμες** σχετικά με τον εμβολιασμό στην Ελλάδα. Συμπερασματικά, διατυπώνονται προτάσεις και υποθέσεις εργασίας για την χρήση στρατηγικών οικοδόμησης πειστικής επιχειρηματολογίας και αποδόμησης της παραπληροφόρησης στον εμπλουτισμό αντίστοιχων μηνυμάτων.

ΕΥΠΑ (Ειλικρινείς, Υπερήφανοι, Ανοικτοί): Πολιτισμική ενσωμάτωση και προσαρμογή του προγράμματος HOP για τη χρήση σε άτομα που νοσούν με πολλαπλή σκλήρυνση στην Ελλάδα

Μερόπη (Μόιρα) Τζιτζικα, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Η Πολλαπλή Σκλήρυνση (ΠΣ) είναι η πιο συχνή απομυελινωτική νόσος του Κεντρικού Νευρικού Συστήματος. Οι ασθενείς με ΠΣ έρχονται αντιμέτωποι με ποικίλες συνέπειες της νόσου και σε αρκετές περιπτώσεις συχνά βιώνουν αρνητικές προκαταλήψεις, κρίση και αποκλεισμό από την κοινωνία λόγω της ασθένειάς τους. Η εμπειρία των διακρίσεων και της κοινωνικής απόσυρσης λόγω στιγματισμού μπορεί να επηρεάσει έντονα την αυτοπεποίθηση και την αυτοαποτελεσματικότητα τους. Λόγω των προαναφερθέντων, τα άτομα που διαγιγνώσκονται με ΠΣ καλούνται ειδικά νωρίς στην πορεία της νόσου, να επιλέξουν αν θα αποκαλύψουν τη διάγνυσή τους στον εργοδότη, τους συναδέλφους και τους φίλους τους. Με δεδομένα τα ανωτέρω, γίνεται σαφής η αναγκαιότητα παροχής προγραμμάτων ενδυνάμωσης προς τους νεοδιαγνωσθέντες ασθενείς με ΠΣ ώστε να είναι σε θέση να διαχειριστούν την διάγνωση καθώς και την αποκάλυψη της στο περιβάλλον τους μειώνοντας τον αυτοστιγματισμό. Έως τώρα, οι προσπάθειες ενδυνάμωσης των ασθενών με ΠΣ κινούνται γύρω από άξονες της διαχείρισης των συμπτωμάτων και των επιπτώσεων της νόσου παραβλέποντας όμως παράγοντες που αφορούν την αποκάλυψη της νόσου σε τρίτους καθώς και την εξάλειψη του στίγματος. Υπάρχει μια σειρά προγραμμάτων για τη μείωση του αυτοστιγματισμού που όμως δεν είναι εξειδικευμένα για την ΠΣ και δεν έχουν δοκιμαστεί σε αυτόν τον πληθυσμό. Ο στόχος της παρούσας έρευνας είναι

η μετάφραση, πολιτισμική ενσωμάτωση και προσαρμογή του προγράμματος HOPE (Honest, Open, Proud) για τις ανάγκες Ελλήνων ασθενών με ΠΣ έτσι ώστε να αποτελέσει ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα ενδυνάμωσης το οποίο στη συνέχεια θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τον αποστιγματισμό νεοδιαγνωσθένων και μη ασθενών με ΠΣ στην Ελληνική επικράτεια.

Στρατηγικές επιρροής: Ο ρόλος των σκοτεινών στοιχείων της προσωπικότητας και της ανάγκης για πλήρωση

Αικατερίνη Γκότσιου

Οι διαδικασίες επιρροής, ως πανταχού παρούσες στις εκφάνσεις του ανθρώπινου βίου, δεν θα μπορούσαν να απουσιάζουν από το εργασιακό - οργανωσιακό πεδίο, όπου κυριαρχούν φαινόμενα όπως η ιεραρχική οργάνωση, η από κοινού προσπάθεια για την παραγωγή έργου και οι ανταγωνιστικές τάσεις για προβολή και ανέλιξη. Αντικείμενο της παρούσας συναφειακής έρευνας είναι η διερεύνηση των στρατηγικών επιρροής τις οποίες μετέρχονται στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων προς τους άμεσα υφισταμένους τους, καθώς και της σχέσης των στρατηγικών επιρροής με τα σκοτεινά στοιχεία της προσωπικότητας - μακιαβελισμός, ναρκισσισμός, ψυχοπάθεια - και την ανάγκη τους για πλήρωση. Με αφόρμηση τον διαχωρισμό των στρατηγικών σε σκληρές και ήπιες και με τη σύνθεση κλιμάκων που μετρούν τις προς εξέταση μεταβλητές, οι συμμετέχοντες (N=250, 64,4% άνδρες, Μ.Ο.=30,7 έτη) κλήθηκαν να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο αυτοαναφορά Από την ανάλυση των δεδομένων, διαπιστώθηκε μέτρια προσαρμογή τους στα μοντέλα των στρατηγικών επιρροής (Yukl & Falbe) και της ανάγκης για πλήρωση (Raven & Kruglanski). Επίσης, προέκυψε στατιστικά σημαντική συσχέτιση της χρήσης ήπιων στρατηγικών επιρροής με την ανάγκη για πλήρωση. Επαληθεύτηκε, ακόμη, η ύπαρξη συσχέτισης μεταξύ των σκοτεινών χαρακτηριστικών της προσωπικότητας με τις κατηγορίες των στρατηγικών καθώς και με μεμονωμένες στρατηγικές επιρροής. Τέλος, δεν διαπιστώθηκε ρυθμιστικός ρόλος των σκοτεινών χαρακτηριστικών στην σχέση μεταξύ ανάγκης για πλήρωση και υιοθέτησης σκληρών στρατηγικών. Τα ευρήματα καταδεικνύουν τη σημασία της ανάπτυξης και χρήσης ψυχομετρικών εργαλείων για ανίχνευση της ψυχοπαθολογίας σε προσωπικό οργανισμών που βρίσκεται σε προϊστάμενες θέσεις, με σκοπό το διασφάλιση υγιούς μεταχείρισης των υφισταμένων τους.

Κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση της ενταξιακής εκπαίδευσης

Κωνσταντίνος Μιχαηλίδης, Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού

Η εκτίμηση των αναγκών του ετερογενούς μαθητικού πληθυσμού και ο περιορισμός παραγόντων σχολικού αποκλεισμού συμβάλλουν στη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η ηγεσία της σχολικής μονάδας καθορίζει σε σημαντικό βαθμό την ανάληψη πρωτοβουλιών προς την κατεύθυνση της ενταξιακής εκπαίδευσης. Με τη σειρά τους οι ενέργειες στις οποίες θα προβούν οι διευθυντές και οι διευθύντριες για τον σκοπό αυτό επηρεάζεται από την κοινωνική αναπαράστασή τους για την ενταξιακή εκπαίδευση. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση της κοινωνικής αναπαράστασης υποψηφίων διευθυντών και διευθυντριών σχολικών μονάδων για την ένταξη των μαθητών και των μαθητριών που διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο αποκλεισμού στο σχολικό πλαίσιο. Τα δεδομένα προέκυψαν από την ανάλυση ημιδομημένων συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια αξιολόγησης 250 υποψηφίων διευθυντών και διευθυντριών σχολικών μονάδων γενικής αγωγής. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, οι υποψήφιοι διευθυντές και διευθύντριες γενικής αγωγής δεν φαίνεται να θέτουν σε πρώτη προτεραιότητα την υλοποίηση δράσεων για την ενταξιακή εκπαίδευση. Στη συντριπτική πλειοψηφία κυρίαρχος στόχος είναι η διασφάλιση του θετικού κλίματος στη σχολική μονάδα. Παρόλ' αυτά με σχετική καθοδήγηση, ο σχεδιασμός δράσεων ένταξης μπορεί να ενταχθεί στους βασικούς σκοπούς της ηγεσίας της

σχολικής μονάδας. Δημογραφικοί παράγοντες όπως το φύλο, τα έτη υπηρεσίας αλλά και η εκπαίδευση στην ειδική αγωγή διαπιστώθηκε ότι επηρεάζουν την κοινωνική αναπαράσταση των υποψηφίων διευθυντών και διευθυντριών για την ενταξιακή εκπαίδευση.

Κατασκευές της «προσφυγικής κρίσης» στο λόγο στελεχών των ενόπλων δυνάμεων για τη διαχείριση του προσφυγικού στην Ελλάδα

Αντώνιος Μήτος & Αικατερίνη Γκότσιου

Τα πολλαπλά φαινόμενα αποσταθεροποίησης με τα οποία έρχεται αντιμέτωπη, τα τελευταία χρόνια, η Ευρώπη και η χώρα μας, σε κοινωνικοοικονομικό και γεωπολιτικό επίπεδο, αναδεικνύουν τη σημασία μελέτης και κριτικής ανάλυσης του όρου «κρίση», με τον οποίον συνηθίζεται να περιγράφονται αυτά ως κατηγορία στο δημόσιο λόγο. Στο πλαίσιο αυτό, η δική μας έρευνα εστιάζει στην κριτική ανάλυση του όρου «προσφυγική κρίση», η οποία απασχόλησε έντονα τη χώρα μας. Αντικείμενο της παρούσας έρευνας αποτελεί η διερεύνηση των κατασκευών της «προσφυγικής κρίσης» στο λόγο εκπροσώπων των Ενόπλων Δυνάμεων, συνυφασμένων με την εθνική ακεραιότητα, συνέχεια και ταυτότητα, με στόχο την απόδοση ευθυνών για τη διαχείριση του φαινομένου στην Ευρώπη και την Ελλάδα. Για τη παραγωγή των δεδομένων της έρευνας συγκροτήθηκαν ομάδες εστίασης, ενώ για την ανάλυση αξιοποιήθηκαν οι βασικές αρχές της Ρητορικής Ψυχολογίας και της Κριτικής Κοινωνικής Λογοψυχολογίας. Αναδείχθηκαν τέσσερις θεματικοί άξονες, εντός των οποίων εντοπίστηκαν περισσότερες γραμμές επιχειρηματολογίας. Στους άξονες αυτούς συγκαταλέγονται οι κατασκευές της προσφυγικής κρίσης, των στάσεων διαφόρων κρατών απέναντι στη διαχείριση του προσφυγικού στην Ελλάδα, της ενσωμάτωσης των πληθυσμών στο ελληνικό κράτος, της εμπλοκής των Ενόπλων Δυνάμεων στο προσφυγικό και του θεσμικού τους ρόλου. Στη συζήτηση των αποτελεσμάτων, μελετάται ο τρόπος αλληλεπίδρασης, στο λόγο των συμμετεχόντων, των κατασκευών του μετανάστη και του πρόσφυγα με τις κατασκευές του φαινομένου μετακίνησης πληθυσμών και με τα επιχειρήματα που αρθρώνονται από διαφορετικές θέσεις υποκειμένου για την απόδοση ευθυνών σχετικά με τη διαχείρισή του. Η συγκεκριμένη ποιοτική έρευνα αποτέλεσε την πτυχιακή εργασία μας για την ολοκλήρωση των προπτυχιακών μας σπουδών στο Τμήμα Ψυχολογίας του ΑΠΘ.

Συμπτωματολογία άγχους, μοναξιά και επιθετικότητα, συσχετίσεις και επιδράσεις

Αγγελική Ζευγολάτη, Κωνσταντίνος Αγάς, & Αργυρώ Ζηκούλη, *Μητροπολιτικό Κολλέγιο Θεσσαλονίκης*

Η μοναξιά και το άγχος συχνά συνδέονται με διάφορες μορφές επιθετικότητας και η φύση των μεταξύ τους σχέσεων έχει μελετηθεί σε μεγάλο βαθμό. Η παρούσα μελέτη αφορά στη διερεύνηση των σχέσεων μεταξύ μοναξιάς, άγχους και διαφόρων διαστάσεων της επιθετικότητας, χρησιμοποιώντας ερευνητικά εργαλεία κλειστού τύπου σε δείγμα 130 ατόμων. Τα σχετικά ποσοστά ανδρών και γυναικών στο δείγμα είναι 37.7% και 62.3% αντίστοιχα, και η μέση ηλικία των ατόμων στο σύνολο των δεδομένων ισούται με 43.05+/-10.91 έτη. Φαίνεται σημαντική διακύμανση στο δείγμα μεταξύ διάστασης καταστασιακού άγχους και διάστασης χαρακτηρισιολογικού άγχους, όπως επίσης εμφανίζεται μέτριος βαθμός μοναξιάς. Συνολικά οι συμμετέχοντες παρουσιάζουν σχετικά χαμηλό επίπεδο επιθετικότητας 19.82 (T.A=6.61). Τα αποτελέσματα έδειξαν θετική συσχέτιση μεταξύ μοναξιάς και επιθετικότητας ($p < 0.01$), όπως επίσης φάνηκε θετική ισχυρή συσχέτιση μεταξύ αισθήματος μοναξιάς και χαρακτηρισιολογικού άγχους ($r = 0.664$, $p < 0.001$). Παράλληλα διαπιστώθηκε ότι τα άτομα με υψηλά επίπεδα χαρακτηρισιολογικού άγχους τείνουν να εκδηλώνουν πιο συχνές και έντονες μορφές επιθετικότητας ($\beta = 0.287$, $p < 0.001$). Δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές

μεταξύ ανδρών και γυναικών στο βαθμό μοναξιάς, άγχους και επιθετικότητας που παρουσιάζουν. Σχετικά με την ηλικία των συμμετεχόντων φάνηκε πως όσο αυξάνεται η ηλικία τους, τόσο ο βαθμός χαρακτηριστικού άγχους τείνει να μειώνεται και το αντίστροφο. Η συνεισφορά της παρούσας μελέτης κρίνεται ότι αφορά την παροχή γνώσεων για την ανάπτυξη παρεμβάσεων που στοχεύουν στη μείωση της επιθετικότητας και στη βελτίωση της ψυχικής υγείας των ατόμων.

Θηλυκότητες, ενδοφυλικές σχέσεις και αντίσταση

Μαρία Νεφέλη Δημοπούλου, *London School of Economics and Political Science, UK*

Λαμβάνοντας υπόψη τη σχετική κατάταξη της Ελλάδας στον Δείκτη Ισότητας των Φύλων και την κοινωνικά επιβαλλόμενη ετεροκανονική δυαδικότητα του φύλου, η παρούσα ποιοτική έρευνα διερευνά και συγκρίνει τον τρόπο με τον οποίο ετεροφυλόφιλες και ομοφυλόφιλες γυναίκες στην Ελλάδα αντιλαμβάνονται και αντιστέκονται στην κοινωνική ταυτότητα φύλου τους και πώς οι διαδικασίες αυτές διαμορφώνουν τις μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις, αξιοποιώντας ως θεωρητικά υπόβαθρα τη Θεωρία των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων και την Κοινωνική Ταυτότητα Φύλου. Συνολικά, πραγματοποιήθηκαν 20 ημιδομημένες σε βάθος συνεντεύξεις (10 με ομοφυλόφιλες και 10 με ετεροφυλόφιλες γυναίκες). Η επεξεργασία του ερευνητικού υλικού έγινε μέσω θεματικής ανάλυσης. Η ανάλυση των δεδομένων υπέδειξε μια κοινή αίσθηση θηλυκότητας σε ομοφυλόφιλες και ετεροφυλόφιλες γυναίκες η οποία πηγάζει από τη τοποθέτηση των γυναικών απέναντι στις ελληνικές ηγεμονικές αναπαραστάσεις των φύλων, την ιδιουσυγκρασιακή επιτέλεση της θηλυκότητας και τη φεμινιστική ταυτότητα των συμμετεχόντων σε ατομικό επίπεδο. Ενδιαφέρον εύρημα αποτελεί το ότι, ενώ αμφισβητήθηκαν σε ατομικό επίπεδο, ηγεμονικές αναπαραστάσεις της θηλυκότητας επικράτησαν στο ενδομαδικό επίπεδο μεταξύ ομοφυλόφιλων και ετεροφυλόφιλων γυναικών. Καταδεικνύοντας τη σχέση μεταξύ αναπαραστάσεων φύλου, κοινωνικής ταυτότητας φύλου και επιτέλεσης των έμφυλων ταυτοτήτων, η παρούσα μελέτη τονίζει τον αντίκτυπο των διαδικασιών αυτών στη συμπεριφορά, στις αναπαραστάσεις για τον Άλλο και τη θηλυκότητα και στις ενδοφυλικές σχέσεις. Με τον τρόπο αυτό, υπογραμμίζει τον αντικρουόμενο ρόλο των ηγεμονικών αναπαραστάσεων του φύλου σε ατομικό και ενδομαδικό επίπεδο και συμβάλλει στην κοινωνικοψυχολογική βιβλιογραφία και έρευνα των κοινωνικών αναπαραστάσεων και της κοινωνικής ταυτότητας φύλου, τονίζοντας τη σημασία της μελέτης της ταυτότητας φύλου και της σεξουαλικότητας σε σχέση με τις ενδομαδικές δυναμικές.

Επίδραση της κομματικής ταυτότητας στην εύρεση αξιόπιστης πηγής πληροφοριών

Ιωάννης Λόης, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Arno Riedl & Ηλίας Τσάκας, *Maastricht University, The Netherlands*

Μια κυρίαρχη εξήγηση για την πόλωση των πεποιθήσεων σε πολιτικά ζητήματα είναι ότι οι άνθρωποι χαρακτηρίζονται από συλλογιστική κινήτρων για να προστατεύσουν την πολιτική τους ταυτότητα. Μια εναλλακτική εξήγηση είναι ότι οι άνθρωποι αναζητούν την αλήθεια, αλλά εμπιστεύονται επιλεκτικά ενδοκομματικές πηγές και όχι εξωκομματικές πηγές. Η παρούσα μελέτη εξετάζει εάν αυτή η προϋπάρχουσα μεροληψία στις εντυπώσεις αξιοπιστίας είναι παρούσα κατά την επεξεργασία πληροφορίας και εάν διατηρείται σε ένα δυναμικό περιβάλλον όπου μέσω της παροχής στοιχείων οι άνθρωποι μπορούν σταδιακά να μάθουν ποια πηγή είναι αξιόπιστη. Το πείραμα αποτελείται από πολλούς γύρους. Σε κάθε γύρο, ζητείται από υποστηρικτές του Δημοκρατικού (n=387) και του Ρεπουμπλικάνου (n=371) κόμματος να ενημερώσουν τις προϋπάρχουσες εκτιμήσεις τους για ένα ουδέτερο ή ένα πολιτικό θέμα με βάση πληροφορίες που λαμβάνουν από μία ενδοκομματική ή μία εξωκομματική πηγή. Τόσο οι Δημοκρατικοί όσο και οι Ρεπουμπλικάνοι αρχικά εμπιστεύονται

περισσότερο την ενδοομαδική από την εξωομαδική πηγή. Ωστόσο, με την πάροδο του χρόνου αυτή η ενδοομαδική μεροληψία αντιστρέφεται καθώς οι συμμετέχοντες σταδιακά μαθαίνουν να εμπιστεύονται την αξιόπιστη εξωομαδική πηγή περισσότερο από την αναξιόπιστη ενδοομαδική πηγή. Ο ρυθμός μάθησης είναι ο ίδιος ανεξάρτητα από την παρουσία ή όχι κομματικών ταυτοτήτων. Αυτά τα ευρήματα υποδηλώνουν ότι οι άνθρωποι χαρακτηρίζονται από προυπάρχουσες μεροληπτικές εντυπώσεις αξιοπιστίας αλλά έχουν κίνητρα αναζήτησης αλήθειας και σταδιακά μαθαίνουν να εμπιστεύονται αξιόπιστες πηγές ανεξάρτητες από την κομματική τους ταυτότητα. Αυτό το μοτίβο μάθησης παρατηρήθηκε τόσο για ουδέτερες όσο και για πολιτικού περιεχομένου πληροφορίες και είναι παρόν ακόμη και όταν τα στοιχεία για την αξιοπιστία των πηγών είναι συγκεχυμένα.

Παρασκευή 24 Νοεμβρίου, 16.00-17.00

Προσκεκλημένη Ομιλία

Μελετώντας την πολιτική συμπεριφορά σε κοινωνικές συνθήκες TINA (There Is No Alternative)

Ξένια Χρυσοχόου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Συντονίζει:

Βασίλης Παυλόπουλος, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Οι συνεχείς «κρίσεις» που από το 2010 λαμβάνουν χώρα στην Ελλάδα και την Ευρώπη (οικονομική, προσφυγική, υγειονομική, κλιματική) θέτουν το ερώτημα του αν η κρίση είναι πλέον η νέα κανονικότητα. Όπως και να έχει, η αδυναμία των κυβερνήσεων να ανταπεξέρθουν με τρόπο που να δημιουργεί αίσθημα ασφάλειας ή εναλλακτικής στους πολίτες έχουν οδηγήσει μεταξύ άλλων στην ανάδυση κινημάτων που εμφανίζονται εμφατικά και καταφέρνουν να αφήσουν το αποτύπωμά τους τόσο κινηματικά όσο και εκλογικά. Τα κινήματα αυτά δεν είναι πάντα σε μια κατεύθυνση προοδευτικής αλλαγής της κοινωνικής τάξης πραγμάτων, και επικαλούνται θεωρίες συνωμοσίας, εκφράζονται μέσα από αυταρχικές και βίαιες συμπεριφορές αποκλεισμού και αμφισβήτησης επιστημονικού και άλλων λόγων και επιζητούν μεσσιανικές ηγεσίες. Η παρουσίαση θα αναφερθεί σε μια σειρά ερευνών που διεξήχθησαν στο εργαστήριο Κοινωνικής και Πολιτικής Ψυχολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο σε συνεργασία και με συναδέλφους στην Ελλάδα και το εξωτερικό από το 2011 και μετά προσπαθώντας να εξηγήσει την ανάδυση τέτοιων κινημάτων και πολιτικών συμπεριφορών σε συνθήκες μετα-δημοκρατίας και επικράτησης του δόγματος TINA (There Is No Alternative). Υπόθεση εργασίας είναι ότι ορισμένες συμπεριφορές είναι αποτέλεσμα της κρίσης αλλά παραμένει το ερώτημα του πώς μπορούμε ως κοινωνικοί ψυχολόγοι να εντάξουμε το κοινωνικό πλαίσιο στις έρευνές μας. Με θεωρητικό υπόβαθρο την θεωρία των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων, υποθέτουμε ότι η νοηματοδότηση των κρίσεων καθώς και της κοινωνικής οργάνωσης, που σε αυτές τις συνθήκες θεωρείται διαλυμένη, οδηγεί σε συγκεκριμένες συμπεριφορές αποκλεισμού, που δεν προωθούν εποικοδομητικές αλλαγές προς την άμβλυση ανισοτήτων. Θα εξετάσουμε τα ιδεολογικά προφίλ που αναδύονται, το πώς νοηματοδοτείται το κοινωνικό υποκείμενο που καλείται να δράσει και πώς νοηματοδοτούνται οι συγκρούσεις σε ένα τέτοιο κοινωνικό πλαίσιο. Στόχος της παρουσίασης είναι μέσα από τα ευρήματα των ερευνών να θέσει ερωτήματα για το πώς η κοινωνική ψυχολογία μπορεί να διερευνήσει την αλληλεπίδραση του κοινωνικού πλαισίου της κρίσης με την πολιτική συμπεριφορά και να το ενσωματώσει στις έρευνές της.

Θεματική Συνεδρία 4 – Πολιτισμικές ταυτότητες

Συντονίζει:

Αφροδίτη Μπάκα, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Πολιτισμικές ταυτότητες των προσφύγων/-ισσών στον καθημερινό λόγο. Μια κριτική λογοψυχολογική ανάλυση συνεντεύξεων

Αφροδίτη Μπάκα & Κυριακή Δούμου, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Σκοπός της παρούσης μελέτης είναι να εντοπίσει στον λόγο Ελλήνων/-ιδων τις ταυτότητες που αποδίδουν στους πρόσφυγες/-ισσες όταν συζητούν με όρους πολιτισμού. Το αναλυτικό υλικό προήλθε από ημι-δομημένες συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν με 30 κατοίκους σε Αθήνα, Λέσβο και Θεσσαλονίκη που δεν εργάζονται έμμισθα ή εθελοντικά με πρόσφυγες/-ισσες. Η ανάλυση βασίστηκε στις αρχές της κριτικής λογοψυχολογίας και της ρητορικής, και ανέδειξε τρόπους με τους οποίους οι συμμετέχοντες/-ουσες μιλούν για τον άλλον και τον πολιτισμό του. Από τις συνεντεύξεις αναδύθηκαν τρία κύρια ρεπερτόρια που οδηγούν σε συγκεκριμένες κατηγοριοποιήσεις των προσφύγων/-ισσών. Συγκεκριμένα, στο πρώτο ρεπερτόριο, ο πολιτισμός των προσφύγων παρουσιάζεται ως ανύπαρκτος με τους/τις ίδιους/-ιες να θεωρούνται απολίτιστοι/-ες και σε σύγκριση με την πολιτισμένη Δύση ως κατώτεροι/-ες. Το επόμενο ρεπερτόριο κάνει λόγο για πολιτισμό βίας και επικινδυνότητας που στηρίζεται στη θρησκεία του Ισλάμ, και οι πρόσφυγες/-ισσες παρουσιάζονται ως επικίνδυνοι/-ες και επιθετικοί/-ές. Τέλος, ο πολιτισμός παρουσιάζεται ως διαφορετικός μεν, αλλά και ως πηγή πλούτου στη διαπολιτισμική συνύπαρξη και οι πρόσφυγες/-ισσες να μην υστερούν ούτε να υπολείπονται σε κάτι από τους κατοίκους της Ελλάδας. Οι διαφορετικές νοηματοδοτήσεις του πολιτισμού και των ίδιων των προσφύγων/-ισσών συζητούνται ως προς τις επιπτώσεις που συνεπάγονται για την κοινωνική τους ένταξη.

«Η ταυτότητά μου»: Προσαρμογή και αξιολόγηση μιας παρέμβασης για την προαγωγή της εθνοπολιτισμικής ταυτότητας των εφήβων σε πολυπολιτισμικά πλαίσια

Βασίλης Παυλόπουλος, Αναστάσιος Νταλαχάνης, Χριστίνα Τσίγκου, Αγγελική Ζαχαριά, & Φρόσω Μόττη-Στεφανίδη, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Η διαμόρφωση της εθνοπολιτισμικής ταυτότητας είναι ένας διττός, επιπολιτισμικός και αναπτυξιακός, στόχος στην περίοδο της εφηβείας με σημαντικές επιπτώσεις για τις διομαδικές σχέσεις και, κατ' επέκταση, την κοινωνική συνοχή. Σκοπός αυτής της εργασίας είναι να παρουσιάσει την προσαρμογή και αξιολόγηση της παρέμβασης «Η ταυτότητά μου» (Umaña-Taylor & Douglass, 2017), η οποία αποσκοπεί στην ενδυνάμωση της εθνοπολιτισμικής ταυτότητας όλων των εφήβων, ανεξάρτητα από το πολιτισμικό τους υπόβαθρο, στις σύγχρονες ελληνικές πολυπολιτισμικές σχολικές κοινότητες. Παράλληλα, επιδιώκεται να αναδειχθούν οι διεργασίες ενεργής διερεύνησης και επίλυσης της εθνοπολιτισμικής ταυτότητας, πέρα από τον στατικό τρόπο με τον οποίο μελετάται συχνά η ενδο-ομαδική ταύτιση στην Κοινωνική Ψυχολογία. Η παρέμβαση εφαρμόστηκε σε 173 μαθήτριες και μαθητές που φοιτούσαν στη Β' τάξη δύο γυμνασίων της Αθήνας (55,5% αγόρια, 56,1% με μεταναστευτικό υπόβαθρο, μέσης ηλικίας 13,3 ετών). Ο μεθοδολογικός σχεδιασμός για την αξιολόγηση της παρέμβασης ακολούθησε τη μορφή τυχαίοποιημένης ελεγχόμενης δοκιμής με ομάδα ελέγχου, στην οποία εφαρμόστηκε ανεξάρτητη παρέμβαση για τη λήψη επαγγελματικών αποφάσεων. Η σύγκριση των μέσων όρων διερεύνησης και επίλυσης της εθνοπολιτισμικής ταυτότητας δεν ανέδειξε διαφορές πριν και μετά την παρέμβαση. Ωστόσο, εντοπίστηκε αυξημένος διομαδικός προσανατολισμός των εφήβων μετά την εφαρμογή της παρέμβασης, συγκριτικά με την ομάδα ελέγχου. Επιπλέον, σε συμφωνία με το θεωρητικό μοντέλο, η διερεύνηση της

εθνοπολιτισμικής ταυτότητας μετά την παρέμβαση διαμεσολάβησε τη σχέση ανάμεσα στη διερεύνηση της εθνοπολιτισμικής ταυτότητας πριν την παρέμβαση και την επίλυση της ταυτότητας στην επαναληπτική μέτρηση τέσσερις μήνες αργότερα, ιδιαίτερος σε εφήβους με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Οι προεκτάσεις των ευρημάτων συζητούνται σε συνάρτηση με τον εκπαιδευτικό και μεταναστευτικό στρατηγικό σχεδιασμό.

Εθνική ταυτότητα και κοινωνικές αναπαραστάσεις της ιθαγένειας στην Ελλάδα: Μια ποιοτική μελέτη με τη μέθοδο της φωτο-εκμείυσης

Ιωάννης Ντότσικας & Ξένια Χρυσόχοου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Με τις πολιτειακές αντιλήψεις για την ιθαγένεια να ενημερώνονται από τις εκάστοτε κοινωνικές συλλήψεις γύρω από την ιδιότητα του πολίτη (Isin, 2008), πληθώρα κοινωνιο-ψυχολογικών ερευνητικών προγραμμάτων σχετικά με την τελευταία στρέφονται στο πεδίο της καθημερινότητας και των δημόσιων επιτελέσεων (Stevenson et.al, 2015). Η παρούσα έρευνα αφορά την σχέση μεταξύ της ελληνικής εθνικής ταυτότητας και των κοινωνικών αναπαραστάσεων της ελληνικής ιθαγένειας, αποβλέποντας σε μία πρώτη σκιαγράφηση απάντησης στο ερώτημα ποιοι και ποιες θεωρούνται σήμερα Έλληνες πολίτες και Ελληνίδες πολίτιδες. Χρησιμοποιώντας δεδομένα από 50 εις-βάθος συνεντεύξεις με την μέθοδο της φωτο-εκμείυσης (photo-elicitation) στο γενικό πληθυσμό της χώρας, η έρευνα αυτή επιχειρεί να εξετάσει την προσλαμβανόμενη αναγνώριση ή μη του δικαιώματος ισότιμης συμμετοχής συγκεκριμένων μειονοτικών υποκειμένων στο ελληνικό έθνος-κράτος σήμερα, σε σχέση με την συμπερίληψη ή τον αποκλεισμό των υποκειμένων αυτών σε επίπεδο καθημερινού λόγου από την ελληνική εθνική κοινότητα και ενδο-ομάδα. Εδώ, τα κειμενικά δεδομένα που προέκυψαν από την διαδικασία της φωτο-εκμείυσης οργανώθηκαν και αναλύθηκαν με την μέθοδο της αναστοχαστικής θεματικής ανάλυσης. Από αυτήν, προέκυψαν συγκεκριμένες εθνοτικές, πολιτειακές και ψυχολογικές αναπαραστάσεις, οι οποίες φαίνεται να οργανώνουν την σχέση ιθαγένειας και εθνικής ταυτότητας σήμερα, αλλά και να συνυπάρχουν συχνά στο νου των υποκειμένων, είτε σε ένα καθεστώς γνωστικής πολυφασίας, είτε ως εναλλακτικές ή μετά – αναπαραστάσεις (Jonchelovitch, 2008; Gillespie, 2008; Elcherth et al., 2011). Εντούτοις, οι ιδέες της εθνότητας και της εντοπιότητας, φάνηκε να αποτελούν ένα συγκολλητικό στοιχείο ικανό να διαπερνάει τις παραπάνω επιμέρους αναπαραστάσεις, με την εθνότητα να εμφανίζεται ως πιο συγκρουσιακή, και την εντοπιότητα ως περισσότερο συναινετική συνθήκη.

Κοινωνία υποδοχής και προσδοκίες επιπολιτισμοποίησης για μετανάστες και πρόσφυγες: Διερευνώντας τη συμβολή διομαδικών, ιδεολογικών και υπαρξιακών διαστάσεων

Γεώργιος Τσουβέλας, Πανεπιστήμιο Πατρών

Βασίλης Παυλόπουλος, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Οι περισσότερες μελέτες στην επιπολιτισμοποίηση εστιάζουν αποκλειστικά στην σκοπιά των μεταναστών, χωρίς να δίνεται εξίσου σημαντική βαρύτητα στις διεργασίες επιπολιτισμοποίησης της κοινωνίας υποδοχής. Τα μέλη της κοινωνίας υποδοχής βιώνουν τις διεργασίες της επιπολιτισμοποίησης είτε μέσω της άμεσης επαφής (π.χ. εργασιακός χώρος) είτε έμμεσα (π.χ. ΜΜΕ). Στόχοι της παρούσας μελέτης ήταν α) η αποτύπωση των προσδοκιών επιπολιτισμοποίησης για τρεις εξω-ομάδες: Αλβανοί και Πακιστανοί μετανάστες και Σύριοι πρόσφυγες και β) η διερεύνηση της συμβολής ιδεολογικών, διομαδικών και υπαρξιακών παραμέτρων στην πρόβλεψη των προσδοκιών επιπολιτισμοποίησης. Στην μελέτη συμμετείχαν συνολικά 492 φοιτητές. Χορηγήθηκαν κλίμακες αναφορικά με το υπαρξιακό άγχος, τον τυφλό πατριωτισμό, το διομαδικό ανταγωνισμό, την

οικονομική αβεβαιότητα, τη διομαδική επαφή, την προκατάληψη, το διομαδικό άγχος, τα στερεότυπα, τη συμβολική και ρεαλιστική απειλή, τον λανθάνοντα ρατσισμό, τον πολιτισμικό προσανατολισμό και τις προσδοκίες επιπολιτισμοποίησης. Οι συμμετέχοντες εμφάνισαν υψηλότερες τιμές προτίμησης στον Ατομοκεντρισμό και την Εναρμόνιση και τις χαμηλότερες στην Αφομοίωση. Για την ομάδα των Αλβανών, προβλεπτικοί παράγοντες των προσδοκιών επιπολιτισμοποίησης αναδείχτηκαν μεταβλητές που σχετίζονταν με οικονομικές παραμέτρους. Για την ομάδα των Σύριων, προβλεπτικός παράγοντας του Ατομοκεντρισμού και της Αφομοίωσης ήταν η προκατάληψη, ενώ για την Περιθωριοποίηση και την Συναλλακτική Εναρμόνιση η ρεαλιστική απειλή. Για την ομάδα των Πακιστανών, ισχυροί προβλεπτικοί παράγοντες των προσδοκιών επιπολιτισμοποίησης αναδείχτηκαν ο διομαδικός ανταγωνισμός και η πρόσληψη της διομαδικής απειλής, ενώ η Περιθωριοποίηση προβλέφθηκε από τις περισσότερες διομαδικές παραμέτρους. Με τη χρήση μοντέλου δομικών εξισώσεων διερευνήθηκαν οι υποθέσεις των θεωριών της ρεαλιστικής διομαδικής σύγκρουσης και της ενοποιημένης απειλής, όπου αποτυπώθηκε η πλήρης διαμεσολάβηση των προϋποθέσεων της διομαδικής επαφής στη σχέση ανάμεσα στη διομαδική επαφή και τις προσδοκίες επιπολιτισμοποίησης. Τα ευρήματα της παρούσας μελέτης θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν στην παραγωγή πολιτικών και παρεμβάσεων για την βελτίωση της διομαδικής επαφής και την προαγωγή της πολυπολιτισμικότητας.

Παρασκευή 24 Νοεμβρίου, 19.00-20.30

Συμπόσιο 3 – Κοινωνιοψυχολογικές παρεμβάσεις στο πεδίο και στην κοινότητα: Από τη θεωρία στην πράξη μέσα από ενδεικτικά παραδείγματα

Οργανώνουν:

Άννα Μαντόγλου & Κατερίνα Καραγεώργου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Συζητά:

Παναγιώτης Κορδούτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Ο κλάδος της Κοινωνικής Ψυχολογίας (ΚΨ) έχει συνδεθεί με μια επιστημονική προσέγγιση εστιασμένη στην έρευνα ή/και στη διδασκαλία με εξαιρετικά περιορισμένες εφαρμογές. Ελάχιστη έμφαση έχει δοθεί στη δυνατότητα της ΚΨ, και ειδικότερα της κοινωνιοψυχολογικής σκέψης, να συμμετέχει δυναμικά στο πεδίο και στην κοινότητα λαμβάνοντας υπόψη την πολλαπλότητα και τη συμπλοκότητα της «πραγματικότητας» εντός της οποίας δρουν και αλληλεπιδρούν τα κοινωνικά υποκείμενα. Στόχος του παρόντος συμποσίου είναι η συζήτηση σχετικά με τις διαδικασίες μετάβασης (επιστημολογικές και πρακτικές) από μία ανθρωπο-ατομική σε μία ανθρωπο-συλλογική παρέμβαση που ενσωματώνει μια πολυεπίπεδη οπτική και προϋποθέτει την κατανόηση πολυσυστημικών διαστάσεων που οργανώνουν τον τρόπο που τα κοινωνικά υποκείμενα κατανοούν και ερμηνεύουν τη θέση τους μέσα στο κοινωνικό πεδίο, καθώς και τις προοπτικές κοινωνικής αλλαγής. Στο πλαίσιο αυτό, παρουσιάζονται τα κεντρικά σημεία της κριτικής που δέχθηκε η «ψυχιατρική μεταρρύθμιση» στην Ελλάδα και η σύνδεση τους με σημαντικά θεωρητικά και ερευνητικά παραδείγματα του κλάδου της ΚΨ προσβλέποντας στη συμβολή της τελευταίας στην ανάδειξη των πολλαπλών ταυτοτήτων των ατόμων με ψυχική ασθένεια. Επιχειρείται η σύνδεση της ΚΨ με τη συστημική θεωρία και πρακτική. Παρουσιάζεται το εφαρμοσμένο έργο των κοινωνικών ψυχολόγων στο πεδίο και στην κοινότητα. Τέλος, γίνεται αναφορά στο Πρόγραμμα Ψυχοκοινωνικής Παρέμβασης του φορέα “Πλόες” Ε.ΨΥ.ΜΕ. που στοχεύει στην ψυχοκοινωνική αποκατάσταση, την ένταξη, την αυτονόμηση, τη διαφοροποίηση

και τον αποστιγματισμό εφήβων που αντιμετωπίζουν ψυχοκοινωνικά προβλήματα και αποκλεισμό. Πιο συγκεκριμένα, επιδιώκεται η ανάδειξη των κοινωνικών και πολιτισμικών παραμέτρων, κυρίως, μέσα από την επισήμανση της θέσης και της λειτουργίας του εφήβου-ης ως κοινωνικού υποκειμένου, ως δρώντα που εμπλέκεται σε σχέσεις διαπραγμάτευσης, σύγκρουσης και ρήξης με την οικογένεια, το σχολείο, την κοινότητα, τους θεσμούς, τον πολιτισμό, την ιστορία και την ταυτότητα.

Η κοινωνιοψυχολογική συμβολή στην ταυτότητα των ατόμων με ψυχική ασθένεια

Κατερίνα Καραγεώργου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Η «ψυχιατρική μεταρρύθμιση» στην Ελλάδα αποτέλεσε σημείο αντιπαράθεσης και έντονης κριτικής κυρίως για το νεοϊδρυματικό μοντέλο μεταστέγασης που εισήγαγε χωρίς να αλλάζει με ριζικό τρόπο το κλασικό ψυχιατρικό παράδειγμα που προϋπήρχε. Αφού παρουσιαστούν τα κεντρικά σημεία της κριτικής που δέχθηκε η «ψυχιατρική μεταρρύθμιση» στη χώρα, επιδιώκεται η σύνδεση τους με σημαντικά θεωρητικά και ερευνητικά παραδείγματα του κλάδου της Κοινωνικής Ψυχολογίας προσβλέποντας στη συμβολή της τελευταίας στην ανάδειξη των πολλαπλών ταυτοτήτων των ατόμων με ψυχική ασθένεια. Επιπλέον, επιδιώκεται η συζήτηση γύρω από τη στενή σχέση που η Κοινωνική Ψυχολογία θα μπορούσε να διατηρεί με άλλους κλάδους, όπως αυτόν της Κοινωνικής Ψυχολογίας, προωθώντας την οπτική των πολυεπίπεδων παρεμβάσεων στο πεδίο και στην κοινότητα.

Δημιουργώντας συμμετοχικούς, πολυφωνικούς και διαλογικούς χώρους ανάπτυξης: Η ομάδα που αναστοχάζεται, αφηγείται και εξιστορεί τη δράση της

Άρτεμις Γιώτσα, *Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*

Αλέξης Μπράιλας & Εμμανουήλ Πανταλός, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Σύμφωνα με την Anderson (2012), ο διάλογος συνυφαίνεται διαρκώς με το ανθρώπινο σχετίζεσθαι. Δηλαδή ο διάλογος επηρεάζει, περιορίζει ή αναπτύσσει τη διεργασία του σχετίζεσθαι, όπως και το αντίστροφο, σε μια σχέση συνεξέλιξης και αμοιβαίου καθορισμού. Αυτή φαίνεται να είναι μια βασική θεώρηση σε πολλές σύγχρονες σχεσιακές και διαλογικές προσεγγίσεις παρέμβασης σε προσωπικό και ομαδικό/κοινωνικό επίπεδο, όπως είναι ο Ανοικτός Διάλογος (Seikkula & Olson, 2003) και η ευρύτερη οικογένεια των μεταμοντέρνων, συνεργατικών και αφηγηματικών θεραπειών (Anderson, 2012· Gergen, 2009· White, 2007). Η συντονισμένη διαλογική πρακτική στο πλαίσιο μιας ομάδας, μπορεί να δημιουργήσει έναν σχεσιακό χώρο προσωπικής και συλλογικής ανάπτυξης και μάθησης. Αξιοποιώντας το παραπάνω θεωρητικό πλαίσιο, η παρούσα εργασία έχει σκοπό να παρουσιάσει το πώς οι μεταπτυχιακοί/ές φοιτητές/τριες αναστοχάζονται και αφηγούνται την εμπειρία τους κατά τη διάρκεια του μαθήματος «Συστημική Θεωρία και Παρέμβαση σε Διαπροσωπικό και Κοινωνικό Πλαίσιο» (ΜΠΣ Ψυχολογία, Πάντειο Πανεπιστήμιο). Στο μάθημα αυτό αναπτύχθηκε μια συστηματική πρακτική εβδομαδιαίων αναστοχασμών και αφηγήσεων που αποσκοπούσε στη δημιουργία ενός συνεργατικού σχεσιακού χώρου προσωπικής και συλλογικής ανάπτυξης και μάθησης. Η βασική ερευνητική υπόθεση, είναι ότι η ποιότητα των διαλογικών αλληλεπιδράσεων και σχέσεων ανάμεσα στα μέλη της ομάδας σταδιακά μεταβάλλεται καθώς αρχίζει να αναδύεται η δυναμική της ομάδας ως όλον. Μέσα από μια μέθοδο αφηγηματικής και ριζωματικής ανάλυση των δεδομένων στο συγκεκριμένο χώρο συζητήσεων, διερευνάται η εξέλιξη των διαλογικών αλληλεπιδράσεων και του σχετίζεσθαι των συμμετεχόντων/ουσών στο πλαίσιο της εν τω γίνεσθαι ομαδικής τους διεργασίας. Ταυτόχρονα, πειραματιζόμαστε με την ανάπτυξη της κατάλληλης μεθοδολογίας για αυτού του είδους τις έρευνες.

Το έργο των κοινωνικών ψυχολόγων στο πεδίο και στην κοινότητα: Εφαρμογές

Μαρία Ντοροπούλου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Το έργο των κοινωνικών ψυχολόγων στο πεδίο και στην κοινότητα είναι πολύ σημαντικό και ποικίλο, στοχεύει στην καλύτερη κατανόηση και αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων που επηρεάζουν τις κοινότητες και τα άτομα. Ορισμένα σημαντικά στοιχεία του έργου τους περιλαμβάνουν: 1. Ψυχοκοινωνική αξιολόγηση: Οι ΚΨ πραγματοποιούν αξιολογήσεις των ψυχοκοινωνικών αναγκών των κοινοτήτων και σχεδιάζουν αποτελεσματικές παρεμβάσεις (Αθηνά-ΡΥΑ). 2. Παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης: Οι ΚΨ παρέχουν ψυχοκοινωνική υποστήριξη σε άτομα και οικογένειες που αντιμετωπίζουν ψυχοκοινωνικά προβλήματα. Αυτό περιλαμβάνει συμβουλευτική, ψυχοθεραπεία και παροχή ψυχοκοινωνικής εκπαίδευσης (ΠΛΟΕΣ Ε.ΨΥ.ΜΕ-ARISIS). 3. Κοινωνική παρέμβαση: Συμμετέχουν στο σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων που στοχεύουν στην αντιμετώπιση και την πρόληψη κοινωνικών προβλημάτων, όπως η φτώχεια, ο εκφοβισμός, η εξάρτηση (ΚΜΟΠ-Σ.Κ.Ε.Π.). 4. Εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση: Διεξάγουν εκπαιδευτικά προγράμματα και εκδηλώσεις για να ευαισθητοποιήσουν τις κοινότητες σε θέματα κοινωνικής σημασίας, όπως ο ρατσισμός, οι διακρίσεις, η βία (Ε.ΚΕ.Ψ.Υ.Ε.). 5. Συμμετοχικός σχεδιασμός: Συνεργάζονται με τα μέλη των κοινοτήτων για το σχεδιασμό παρεμβάσεων που αντικατοπτρίζουν τις ανάγκες και τις αξίες τους (Ι.Ψ.Υ. Π.Ε.). 6. Προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης: Οι ΚΨ διεκδικούν την κοινωνική δικαιοσύνη και την ισότητα, συμμετέχοντας σε πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση των ανισοτήτων και των διακρίσεων, παρέχουν ψυχοκοινωνική στήριξη σε μετανάστες, πρόσφυγες (Συνύπαρξις-ΙΑΣΙΣ). 7. Συνεργασία με πολλαπλούς φορείς: Συνεργάζονται με πολλούς φορείς, προκειμένου να ενισχύσουν τις προσπάθειες για τη βελτίωση της κοινωνικής κατάστασης (ΕΠΑΨΥ-PRAKSIS). Οι ΚΨ δρουν ως γέφυρα μεταξύ της επιστήμης της ψυχολογίας και της κοινωνίας, προσφέροντας εργαλεία για την αντιμετώπιση των κοινωνικών προκλήσεων και την προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης και ευημερίας.

Οι πολιτισμικές ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις ένταξης και αποκατάστασης ως πεδίο αξιοποίησης της κοινωνιοψυχολογικής σκέψης: Το παράδειγμα του προγράμματος ψυχοκοινωνικής παρέμβασης εφήβων του φορέα «Πλόες» (Εταιρεία Ψυχοκοινωνικών Μελετών)

Μιχάλης Παπαντωνόπουλος, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Η εμπειρία του σχεδιασμού και της υλοποίησης προγραμμάτων και δράσεων ψυχοκοινωνικής υποστήριξης σε πληθυσμούς που βιώνουν κοινωνικό αποκλεισμό καταδεικνύει την ανάγκη υιοθέτησης ενός επιστημολογικού βλέμματος που θα λαμβάνει υπόψη την πολλαπλότητα φαινομένων, στα οποία διαρθρώνονται ατομικοί και κοινωνικοί παράγοντες. Η εναντίωση σε φαινόμενα όπως η περιθωριοποίηση, η ψυχική νόσος, η παραβατικότητα, οι εξαρτήσεις, η ιδρυματοποίηση, ο εγκλεισμός προϋποθέτει την κατανόηση κοινωνικών, ιστορικών, πολιτισμικών διαστάσεων και κυρίως το πώς αυτές οι διαστάσεις οργανώνουν τον τρόπο που τα υποκείμενα και οι ομάδες κατανοούν και ερμηνεύουν τη θέση τους μέσα στο κοινωνικό πεδίο, αλλά και τις προοπτικές κοινωνικής αλλαγής και πολιτισμικής διαφοροποίησης. Μέσα από το Πρόγραμμα Ψυχοκοινωνικής Παρέμβασης του φορέα “Πλόες” Ε.ΨΥ.ΜΕ., το οποίο αποτελείται από δύο Ξενώνες και ένα Κέντρο Ημέρας Εφήβων (Μονάδες Ψυχικής Υγείας του άρθρου 11 του Ν2716/1999), στοχεύοντας στην ψυχοκοινωνική αποκατάσταση, την ένταξη, την αυτονομηση, τη διαφοροποίηση και τον αποστιγματισμό εφήβων που αντιμετωπίζουν ψυχοκοινωνικά προβλήματα και αποκλεισμό, επιδιώκεται η ανάδειξη των κοινωνικών και πολιτισμικών παραμέτρων, κυρίως, μέσα από την επισήμανση της θέσης και της λειτουργίας του εφήβου-ης ως κοινωνικού υποκειμένου, ως δρώντα που εμπλέκεται σε σχέσεις διαπραγμάτευσης, σύγκρουσης και ρήξης με την οικογένεια, το σχολείο, την κοινότητα, τους θεσμούς, τον πολιτισμό, την ιστορία και την ταυτότητα.

Θεματική Συνεδρία 5 – Πολιτική συμμετοχή, συλλογικές δράσεις

Συντονίζει:

Λία Φίγγου, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Η πολιτική συμμετοχή δεν συμβαίνει σε κενό. Αναπαραστάσεις του πλαισίου και πολιτική συμμετοχή κατά το δημοψήφισμα του 2015

Δημήτρης Μπάρκας & Ξένια Χρυσόχου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Η Κοινωνική Ψυχολογία προσέγγισε τα κοινωνικά κινήματα και την πολιτική συμμετοχή χρησιμοποιώντας τα θεωρητικά εργαλεία της σχετικής αποστέρησης (Tyler & Smith, 1995), τα εργαλειακά κίνητρα (Klandermans, 1984), την κοινωνική ταύτιση (Simon et al., 1998) και το συναίσθημα (van Zomeren, 2004). Αντλώντας από το Μοντέλο Πολιτικοποιημένης Συλλογικής Ταυτότητας (Simon & Klandermans, 2001) για την ερμηνεία της ατομικής πολιτικής συμμετοχής, υποστηρίζουμε την συμπερίληψη των κοινωνικών αναπαραστάσεων του κοινωνικού και πολιτικού πλαισίου στην εξήγηση της συλλογικής δράσης (Chryssoschoou, 2003· Di Giacomo, 1980/1995) και παρουσιάζουμε μια μελέτη ψηφοφόρων «ΟΧΙ» του Δημοψηφίσματος του 2015 (N = 193), οι οποίοι ερωτήθηκαν σχετικά με τη συμμετοχή τους σε δράσεις κατά τη διάρκεια εκείνης της εβδομάδας. Χρησιμοποιούμε δύο διαφορετικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις: Την ευρέως διαδεδομένη προσανατολισμένη στις μεταβλητές ανάλυση παλινδρόμησης, καθώς και τη λιγότερο χρησιμοποιούμενη μέθοδο ανάλυσης με προσανατολισμό στα άτομα (ανάλυση συστάδων). Οι αναλύσεις παλινδρόμησης της συλλογικής δράσης υποστήριξαν την προγνωστική δύναμη ορισμένων μεταβλητών όπως τα συλλογικά κίνητρα, η ταύτιση με την πληττόμενη κατηγορία, η μαχητικότητα, η απόδοση ευθυνών για την κρίση, οι πεποιθήσεις περί «Grexit» και η ιδεολογική αυτοτοποθέτηση. Οι προσωποκεντρικές αναλύσεις συστάδων (προφίλ πολιτικοποίησης) κατέδειξαν την προγνωστική ισχύ των κοινωνιοψυχολογικών μοντέλων της συλλογικής δράσης, ειδικά της προσλαμβανόμενης ανισότητας, της αδικίας, της ταύτισης με τους ακτιβιστές, της ανελιξιακής πλάνης και της ευαλωτότητας. Η ανάλυση αυτή ανέδειξε ότι η αντίληψη του πολιτικού πλαισίου επηρεάζει τα επίπεδα συμμετοχής. Τα αποτελέσματα θα συζητηθούν με βάση τις θεωρίες πολιτικής συμμετοχής αλλά και τις δύο μεθοδολογικές επιλογές.

Έγκλημα, τιμωρία και COVID-19: Λογοδοτώντας για την αστυνομική βία στην Ελλάδα σε διαφορετικά ρητορικά πλαίσια

Άννα Μαρία Μπουτζή & Λία Φίγγου, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Η παρούσα μελέτη εξετάζει τα επιχειρηματολογικά αποθέματα και τις στρατηγικές λογοδοσίας γύρω από το ζήτημα της αστυνομικής βίας σε διαφορετικά ρητορικά πλαίσια που αφορούν σημαντικά γεγονότα της πρόσφατης ελληνικής κοινωνικο-πολιτικής πραγματικότητας (τη δολοφονία του Κώστα Φραγκούλη και άλλα περιστατικά αστυνομικής βίας, αφενός σε ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και αφετέρου κατά την περίοδο της πανδημίας COVID-19). Τα δεδομένα αντλήθηκαν από τέσσερις ομάδες εστίασης, στις οποίες συμμετείχαν συνολικά 23 συμμετέχουσες/-οντες, με διαφορετικό ηλικιακό, εκπαιδευτικό και κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο. Η ανάλυση που πραγματοποιήθηκε

ακολούθησε τις αρχές και τα εργαλεία της Κριτικής Κοινωνικής Λογοψυχολογίας και ανέδειξε κανονικότητες αλλά και διαφορές στις κυρίαρχες επιχειρηματολογικές γραμμές που χρησιμοποιήθηκαν στο εκάστοτε πλαίσιο. Συγκεκριμένα, στα δύο πρώτα ρητορικά πλαίσια οι συμμετέχουσες/οντες κατασκεύασαν τη βία ως κατανοητή αν/και όχι απαραίτητα πάντα δικαιολογημένη παρουσιάζοντάς την ως νόμιμη άμυνα και απάντηση σε πραγματικό κίνδυνο ή ως απάντηση σε αίσθημα διακινδύνευσης που απορρέει από στερεοτυπικές αναπαραστάσεις. Η αστυνομική βία κατά πολιτών κατά την περίοδο της πανδημίας ωστόσο, κατασκευάζεται ως πλήρως ακατάλληλο μέτρο για τη διαχείριση μιας υγειονομικής κρίσης, ενώ η πανδημία COVID-19 αναπαρίσταται ως πρόσχημα για την άσκηση βίας και κρατικού συστημικού ελέγχου. Τα ευρήματα σχολιάζονται συγκριτικά και συζητούνται οι ιδεολογικές τους συνέπειες για την (απο)νομιμοποίηση της βίας.

Τήρηση «ίσων αποστάσεων»: Μορφολογία και κοινωνιοψυχολογικές σημασίες μιας νέας(;) οργανωτικής αρχής του δημόσιου χώρου

Αλεξάνδρα Βαλαβάνη, & Γεράσιμος Προδρομίτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Έπειτα από δεκαετίες πολιτικής και κοινωνιοψυχολογικής έρευνας των «άκρων» και της πόλωσης, στην παρούσα μελέτη επιχειρείται μια συστηματική, εμπειρική διερεύνηση της τήρησης «ίσων αποστάσεων» από τα άκρα σε συνθήκες αντιπαράθεσης, τόσο ως κοινωνιοψυχολογικού φαινομένου αλλά και ως πολιτικής πρακτικής. Οι «ίσες αποστάσεις» μπορούν να θεωρηθούν ως μια προσπάθεια υπέρβασης της παραδοσιακής διάκρισης αριστερά - δεξιά, ενώ συχνά συνδέονται με μετριοπαθή πολιτικά κινήματα, που προωθούν μια τεχνοκρατική, μη ιδεολογική, «λειτουργική» εναλλακτική διαχείρισης των κοινωνικοπολιτικών συγκρούσεων. Σκοπός της παρούσας μελέτης (N = 303), η οποία αποτελεί την πρώτη από μια σειρά ερευνών, ήταν αφενός η εγχειρηματοποίηση της έννοιας του «ισαποστακισμού», με την κατασκευή ενός έγκυρου και αξιόπιστου εργαλείου μέτρησης της τάσης τήρησης «ίσων αποστάσεων» σε επίπεδο δημόσιου διαλόγου, αφετέρου η διερεύνηση των λειτουργιών που εξυπηρετεί σε κοινωνιογνωστικό αλλά και σε ιδεολογικο-πολιτικό επίπεδο. Από τα αποτελέσματα της έρευνας φαίνεται ότι η απονομιμοποίηση της πολιτικά ορθής ρητορικής, οι «ίσες αποστάσεις» από τα άκρα και ο πασιφισμός, ως πρακτικές δημόσιου διαλόγου, βρίσκουν την ίδια απήχηση στον κεντρώο πολιτικό χώρο όσο και στον χώρο της δεξιάς, σε αντίθεση με τον χώρο της αριστεράς, που δείχνει να τις υιοθετεί σε σημαντικά μικρότερο βαθμό. Επιπλέον, αναδεικνύεται ο ρόλος της πολιτικοποίησης, η οποία αφενός δείχνει να σχετίζεται αρνητικά με την τάση τήρησης «ίσων αποστάσεων», αφετέρου συμβάλλει στη διάκριση ανάμεσα στην άρνηση πολιτικής αυτοτοποθέτησης και την αυτοτοποθέτηση στον κεντρώο πολιτικό χώρο, ως συνειδητή επιλογή τήρησης μετριοπαθούς στάσης. Στην έρευνα συζητούνται οι κοινωνιογνωστικές και ιδεολογικο-πολιτικές επιπτώσεις της τήρησης «ίσων αποστάσεων».

Η υπουργική απόφαση του προγράμματος σπουδών της προσχολικής εκπαίδευσης (2021) ως πρακτική διακυβέρνησης: Νομοθέτηση και η ρητορική της πολιτικής λογοδοσίας

Ευθαλία Κωνσταντινίδου, *Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας*

Η υπουργική απόφαση του Προγράμματος Σπουδών της Προσχολικής Εκπαίδευσης (2021) αποτελεί μέρος της πιο πρόσφατης εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, στο πλαίσιο της οποίας θεσμοθετούνται αλλαγές σε σχέση με τους σκοπούς, το περιεχόμενο, τις μεθόδους διδασκαλίας και τα μαθησιακά αποτελέσματα στο νηπιαγωγείο, που καλύπτει τα πρώτα δύο χρόνια της υποχρεωτικής δημόσιας εκπαίδευσης. Αντλώντας από την παράδοση της ανάλυσης δημόσιων πολιτικών με κέντρο την οπτική της διακυβερνησιμότητας από το έργο του Foucault, επιδίωξη της παρουσίασης αυτής είναι να

διερευνήσει τις δυνατότητες ενός πλαισίου κοινωνικοψυχολογικής ανάλυσης του συγκεκριμένου κειμένου ως πρακτικής διακυβέρνησης της προσχολικής εκπαίδευσης, σε μικρο- και μακρο-επίπεδο, με επικέντρωση στη ρητορική της πολιτικής λογοδοσίας. Ειδικότερα, στο μικρο-επίπεδο, η ανάλυση επικεντρώνεται στη ρητορική της λογοδοσίας ως πρακτικής δικαιολόγησης των αποφάσεων της προσχολικής εκπαιδευτικής πολιτικής που υλοποιείται με τη χρήση συγκεκριμένων γλωσσικών χαρακτηριστικών του κειμένου. Στο μακρο-επίπεδο, η ανάλυση του κειμένου ως πολιτικού, δημόσιου διοικητικού και παιδαγωγικού λόγου επικεντρώνεται στους ιδεολογικούς πόρους με τους οποίους επιχειρείται η νομιμοποίηση των αποφάσεων της προσχολικής εκπαιδευτικής πολιτικής ως αποφάσεων φιλελεύθερης δημοκρατικής διακυβέρνησης, θεμελιωμένων σε μια βασική αντίθεση ανάμεσα στην αρχή της ελευθερίας των πολιτών και στις αρχές του κράτους δικαίου. Η συγκεκριμένη αναλυτική οπτική επιδιώκει να συμβάλει στη μελέτη του επίσημου λόγου της προσχολικής εκπαίδευσης ως λόγου δημόσιας πολιτικής. Ευρύτερα, όμως, μπορεί να συμβάλει στη μελέτη των διακειμενικών σχέσεων του επίσημου λόγου με λόγο που παράγεται είτε στις καθημερινές πρακτικές της προσχολικής εκπαίδευσης είτε στη δημόσια συζήτηση για την προσχολική εκπαίδευση.

Πότε αντιδρούν οι άνθρωποι στην οικονομική ανισότητα; Πώς οι διαφορετικές ανησυχίες για την οικονομική ανισότητα προβλέπουν τη συλλογική δράση και τη στήριξη για αναδιανομή

Κατερίνα Πετκανοπούλου & Άρτεμις Μαργαρίτα-Γρίβα, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Φιλύρα Βλαστού, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

Κωνσταντίνος Χρήστος Δαουλιτζής, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Efraín García-Sánchez, Guillermo B. Willis, & Rosa Rodríguez-Bailón, University of Granada

Η οικονομική ανισότητα (ΟΑ) έχει αρνητικές πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις. Το ερώτημα που προκύπτει είναι σε ποιο βαθμό οι άνθρωποι ανησυχούν για αυτές τις επιπτώσεις καθώς και πώς οι διαφορετικές ανησυχίες που σχετίζονται με την ΟΑ επηρεάζουν τον τρόπο αντίδρασης σε αυτή. Με την παρούσα έρευνα προσπαθήσαμε να απαντήσουμε σε αυτό το ερώτημα μέσα από μια σειρά μελετών χρησιμοποιώντας διαφορετικές μεθοδολογίες και συλλέγοντας δείγματα από τρεις χώρες. Μια πρώτη ποιοτική μελέτη στην Ελλάδα (N = 358) ανέδειξε τέσσερις ευρύτερους τύπους ανησυχιών που εγείρονται όταν οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται την ΟΑ: κοινωνική αδικία, κοινωνική αρμονία, ανισότητα ευκαιριών, ρεαλιστικές απειλές. Μία δεύτερη έρευνα συσχέτισης (N = 260 Έλληνες/ίδες πολίτες) έδειξε ότι μόνο οι ανησυχίες που σχετίζονται με την κοινωνική αδικία και την ανισότητα ευκαιριών προβλέπουν θετικά τη συμμετοχή σε συλλογική δράση και τη στήριξη αναδιανεμητικών πολιτικών. Στην τρίτη έρευνα η οποία διεξήχθη με ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα από την Ισπανία (N = 1536) βρήκαμε ότι μόνο η ανησυχία για την κοινωνική αδικία (και όχι η ανησυχία για την κοινωνική αρμονία) διαμεσολαβεί τη σχέση ανάμεσα στην αντιλαμβανόμενη ΟΑ και την εναντίωση σε αυτή. Τέλος, πραγματοποιήσαμε ένα προκαταχωρημένο πείραμα στο ΗΒ (N = 214) με στόχο να διερευνήσουμε τη σχέση αιτιότητας ανάμεσα στον τύπο ανησυχίας και την εναντίωση στην ΟΑ. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ανησυχία για την κοινωνική αδικία αυξάνει τη στήριξη σε αναδιανεμητικές πολιτικές σε σύγκριση με την ανησυχία για την κοινωνική αρμονία αλλά και με τη συνθήκη ελέγχου. Τα ευρήματα αυτά αναδεικνύουν πιθανούς τρόπους ευαισθητοποίησης και κινητοποίησης των ανθρώπων ενάντια στην ΟΑ.

Συμπόσιο 4 – Ταυτότητα κοινωνικού φύλου και σεξουαλικότητες

Οργανώνουν:

Κωνσταντίνος Χρήστος Δαουλτζής & Παναγιώτης Κορδούτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Συζητά:

Άννα Μαντόγλου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Το συμπόσιο έχει στόχο να αναδείξει τον πολύπλευρο ρόλο της σεξουαλικότητας στην κοινωνική ταυτότητα των ατόμων στην ενδοατομική και σχεσιακή προσαρμοστικότητα τους. Στην πρώτη εργασία εξετάζεται η ποικιλομορφία των σεξουαλικών ταυτοτήτων και οι συνέπειές τους για την ευεξία των ανθρώπων. Καθώς το βίωμα των ποικίλων σεξουαλικοτήτων αποενοχοποιείται διαρρηγνύοντας τους συμβατικούς κοινωνικούς κανόνες, η σημασία των ευρημάτων αυτών για την ατομική προσαρμοστικότητα και την κοινωνική αντίληψη της σεξουαλικής πλευράς της κοινωνικής ταυτότητας καθίσταται προφανής. Η δεύτερη μελέτη διερευνά, την ενδοατομική Σύγκρουση για το Ρόλο του Φύλου (ΣΡΦ) και τις σχεσιακές συνέπειές της, θέμα ελάχιστα μελετημένο στις γυναίκες. Οι γυναίκες που βιώνουν υψηλή ΣΡΦ είναι πιθανότερο να παρουσιάσουν άγχος και αποφυγή στις ερωτικές τους σχέσεις, ενώ αντιλαμβάνονται το εαυτό τους πιο αρρενωπό, κάτι που επηρεάζει θετικά τη σεξουαλική επιτρεπτικότητα τους, αρνητικά την ποιότητα της σχέσης τους και την πρόθεσή τους για δημιουργία οικογένειας. Αντίθετα, οι γυναίκες με χαμηλό βίωμα σύγκρουσης είναι πιο πιθανό να αυτοπροσδιορίζονται με θηλυκά χαρακτηριστικά, τα οποία συνδέονται με υψηλότερη θρησκευτικότητα και ευνοϊκότερη πρόθεση δημιουργίας οικογένειας. Φαίνεται ότι οι γυναίκες με ποικιλόμορφα χαρακτηριστικά φύλου αντιμετωπίζουν ακόμη ισχυρές προκλήσεις προσαρμοστικότητας στις σχέσεις τους ίσως λόγω της ετεροκανονικής πίεσης να εκπραγματώσουν «συμβατικό» γυναικείο ρόλο. Η τρίτη έρευνα επιβεβαιώνει τη διαπίστωση αυτή εφόσον διαπιστώνει ότι οι άνδρες γενικά ανέφεραν μεγαλύτερους Μ.Ο. από τις γυναίκες ως προς τις εκφάνσεις της σεξουαλικότητας. Όμως οι γυναίκες 18-30 ετών ανέφεραν μεγαλύτερο Μ.Ο. ως προς τη σεξουαλικότητα από τις γυναίκες 31-45 ετών και 46-65 ετών υποδεικνύοντας ότι οι πρώτες διεκδικούν περισσότερο πλέον το δικαίωμα της σεξουαλικής έκφρασης. Η τέταρτη μελέτη, εξετάζει το μεσολαβητικό ρόλο της ομοαρνητικότητας στη διασύνδεση φύλου και ετεροκανονικότητας, ενώ ελέγχει εάν ο σεξουαλικός προσανατολισμός ρυθμίζει τις διασυνδέσεις αυτές, σε ικανό αριθμό ατόμων ποικίλων σεξουαλικών προσανατολισμών. Διαπιστώθηκε μερική διαμεσολάβηση της ομοαρνητικότητας και εν μέρει ρύθμιση του Σεξουαλικού Προσανατολισμού. Επιβεβαιώνοντας τη βιβλιογραφία οι στρέιτ άνδρες είχαν μεγαλύτερη πιθανότητα να εκδηλώσουν ομοαρνητικότητα και εντέλει ετεροκανονικότητα από τις στρέιτ γυναίκες. Γενικά, η ομοαρνητικότητα των ΛΟΑΤΚΙ ήταν χαμηλότερη από αυτή των στρέιτ. Όμως οι γκέι άνδρες είχαν μικρότερες πιθανότητες να εκδηλώσουν ομοαρνητικότητα εν σχέσει προς τις λεσβίες γυναίκες, εύρημα άγνωστο στη βιβλιογραφία που χρήζει περαιτέρω συζητήσεως. Αντιλήψεις και στάσεις έναντι των ΛΟΑΤΚΙ συνεχίζουν να επηρεάζονται από το φύλο αλλά ίσως ο διαφοροποιημένος τρόπος που αντιμετωπίζει η ετεροκανονική κοινωνία τον σεξουαλικό προσανατολισμό των γυναικών παίζει απρόβλεπτο ρόλο.

Ταυτότητα κοινωνικού φύλου, ρόλος ερωτικού συντρόφου και ευεξία

Ηλίας Κασσάρας & Παναγιώτης Κορδούτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Ενήλικα άτομα, διαφόρων σεξουαλικών προσανατολισμών (N=2907) συμμετείχαν σε έρευνα για τη διερεύνηση των σχέσεων μεταξύ του βιώματος του Κοινωνικού Φύλου, των στοιχείων του ερωτικού συντρόφου (φύλο και σεξουαλικός προσανατολισμός) καθώς και ψυχοσεξουαλικών ιδιοτήτων, ως προς την Ευεξία των συμμετεχόντων. Πραγματοποιήθηκαν αναλύσεις λανθάνοντων παραγόντων για να προσδιοριστούν ενδεχόμενες ταυτότητες Κοινωνικού Φύλου στο σύνολο των συμμετεχόντων, αναλύσεις μονής και διπλής διακύμανσης και συγκρίσεις μεταξύ ομάδων. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως τα πολυσεξουαλικά άτομα [πολυσεξουαλικότητα: ο όρος αναφέρεται σε άτομα που βιώνουν ερωτική ή/και ρομαντική έλξη από περισσότερα του ενός Κοινωνικά Φύλα] είχαν χαμηλότερη Ευεξία σε σχέση με τα ετεροφυλόφιλα άτομα. Επίσης, το Φύλο και ο Σεξουαλικός Προσανατολισμός του ερωτικού συντρόφου έπαιξε σημαντικό ρόλο τόσο για το επίπεδο Ευεξίας όσο και για το επίπεδο ψυχοσεξουαλικότητας σε ορισμένες ομάδες συμμετεχόντων. Προσδιορίστηκαν εννέα Ταυτότητες Κοινωνικού Φύλου, βασισμένες στον βαθμό που τα άτομα ταυτίζονταν με ανδρικά και γυναικεία χαρακτηριστικά, αλλά και με χαρακτηριστικά ενός άλλου (διαφορετικού) φύλου. Συγκεκριμένα, φάνηκε ότι τα άτομα που βίωναν το Φύλο τους με αμιγώς ανδρικά ή γυναικεία χαρακτηριστικά σημείωναν χαμηλότερους δείκτες ως προς ψυχοσεξουαλικές ιδιότητες, όπως η Σεξουαλική Αυτοεκτίμηση και η Σεξουαλική Ικανοποίηση, ενώ αντίθετη ήταν η εικόνα για τα άτομα που βίωναν το Φύλο τους με έναν πιο ρευστό τρόπο. Ως προς την Ευεξία, υπήρξε παρόμοια εικόνα: τα άτομα που βίωναν το Φύλο τους με στοιχεία και των δύο Φύλων ή ακόμα και με στοιχεία ενός άλλου Φύλου, σημείωσαν τους υψηλότερους δείκτες Ευεξίας. Η έρευνα υποδεικνύει τη σημασία που έχει το πως τα άτομα βιώνουν την Ταυτότητα Φύλου τους για την Ευεξία τους, αλλά και τη βαρύτητα του ερωτικού συντρόφου σε σημαντικές πτυχές της ζωής.

Η σύγκρουση ρόλων φύλου στις γυναίκες και η ποιότητα της ερωτικής της σχέσης: Η συμβολή παραγόντων κοινωνικής και διαπροσωπικής ταυτότητας

Κωνσταντίνος Χρήστος Δαουλτζής & Παναγιώτης Κορδούτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Ενώ έχουν μελετηθεί επαρκώς οι συνέπειες της Σύγκρουσης Ρόλων Φύλου (ΣΡΦ) σε ατομικό και διαπροσωπικό επίπεδο στους άνδρες (O'Neil, 2015), ελάχιστα γνωρίζουμε για τη ΣΡΦ και τις συνέπειές της στην ποιότητα των ερωτικών σχέσεων των γυναικών. Στην παρούσα έρευνα διερευνήθηκε η επίδραση της ΣΡΦ και συναφών μεταβλητών συνδεδεμένων με την Ταυτότητα των γυναικών (Δεσμός, Θηλυκότητα, Κοινωνιοσεξουαλικότητα, Θρησκευτικότητα) σε σχεσιακές μεταβλητές όπως η Ποιότητα της ερωτικής σχέσης και η Πρόθεση Δημιουργίας Οικογένειας. Χρησιμοποιήθηκε μοντέλο ανάλυσης διαδρομών. Συμμετείχαν διαδικτυακά μέσω Google forms 368 γυναίκες, ηλικίας 18-65 ετών (MO = 33.5, TA = 13.20). Τα αποτελέσματα έδειξαν συνολικά ότι η ΣΡΦ επηρεάζει τις σχεσιακές μεταβλητές διαμέσου (α) του Άγχους και της Αποφυγής (Τύπος Δεσμού με ερωτικό σύντροφο), (β) της αντιληπτής Αρρενωπότητας/Θηλυκότητας και (γ) των μεταβλητών Θρησκευτικότητας και Κοινωνιοσεξουαλικότητας. Φαίνεται ότι οι γυναίκες που έχουν υψηλή ΣΡΦ είναι πιο πιθανό να παρουσιάσουν έντονο Άγχος και Αποφυγή στις ερωτικές τους σχέσεις, ενώ προβλέπονται πιο έντονα χαρακτηριστικά Αρρενωπότητας που με τη σειρά τους επηρεάζουν θετικά την Κοινωνιοσεξουαλικότητα, αρνητικά την Ποιότητα σχέσης και αρνητικά την Πρόθεση Δημιουργίας Οικογένειας. Από την άλλη, γυναίκες με χαμηλή ΣΡΦ είναι πιο πιθανό να αυτοπροσδιορίζονται με περισσότερα Θηλυκά χαρακτηριστικά, τα οποία με τη σειρά τους προβλέπουν υψηλότερο το αίσθημα της Θρησκευτικότητας και πιο ευνοϊκή Πρόθεση Δημιουργίας Οικογένειας. Τα

αποτελέσματα συζητούνται ως προς τις κοινωνικές προεκτάσεις τους και τις πρακτικές τους εφαρμογές.

Διαφορές στη σεξουαλική έκφραση μεταξύ των κοινωνικο-συναισθηματικών ηλικιακών σταδίων γυναικών και ανδρών

Ανθή Αργυρούδη, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Παναγιώτης Κορδούτης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Η γυναικεία σεξουαλικότητα έχει μελετηθεί από την διεθνή βιβλιογραφία μόλις πρόσφατα όμως και περιορισμένα άρχισε να απασχολεί την Ελληνική γραμματεία. Στόχος της παρούσας μελέτης ήταν να διερευνηθούν διάφορες πτυχές εκδήλωσης της σεξουαλικότητας σε γυναίκες – συγκρίνοντάς τις με αυτές των ανδρών - που διατηρούσαν μία ερωτική σχέση. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε το διάστημα Ιουνίου 2020 ως και τις αρχές Σεπτεμβρίου 2020 διαδικτυακά. Οι συμμετέχουσες/οντες απάντησαν σε διάφορες κλίμακες που αφορούσαν τη Σεξουαλική Διάθεση, την Παρακολούθηση Πορνογραφικού Υλικού, την Αξιοποίηση του Διαδικτύου για την Σεξουαλική Επικοινωνία, τη Σεξουαλική Ελευθεριότητα, τη Σεξουαλική Αυτοϊκανοποίηση, την αναφερόμενη οποιουδήποτε τύπου Σεξουαλική Αλληλεπίδραση με τον/ τη σύντροφο και τις Αντιλήψεις για την Σύνδεση της Αγάπης με το Σεξ. Στην έρευνα συμμετείχαν N=505 γυναίκες, Μ.Ο. ηλικίας=33,40 έτη και N=127 άνδρες με Μ.Ο. ηλικίας=39,80 έτη. Κατά την ανάλυση με έλεγχο ANOVA, στις μεταβλητές της σεξουαλικότητας αλλά και στην αντίληψη ότι «Η αγάπη είναι πιο σημαντική», οι γυναίκες του κοινωνικοσυναισθηματικού σταδίου 18-30 ετών ανέφεραν στατιστικά σημαντικά μεγαλύτερο Μ.Ο. συγκριτικά προς τις γυναίκες 31-45 ετών και τις γυναίκες 46-65 ετών. Επίσης, οι συγκρίσεις Μ.Ο. (έλεγχος t-test) μεταξύ γυναικών και ανδρών στις συγκεκριμένες μεταβλητές, έδειξαν ότι στο σύνολο των συμμετεχόντων/ουσών, οι άνδρες ανέφεραν στατιστικά σημαντικά μεγαλύτερους Μ.Ο. σχεδόν σε όλες τις μεταβλητές της σεξουαλικότητας. Μικρές διαφορές παρατηρήθηκαν στην σύγκριση Μ.Ο. γυναικών και ανδρών στις ίδιες μεταβλητές, ανά ηλικιακή ομάδα. Τα αποτελέσματα υποδεικνύουν ότι οι γυναίκες νεαρότερης ηλικίας επιζητούν περισσότερη σεξουαλική αλληλεπίδραση προσεγγίζοντας ως προς αυτό τους άνδρες ενώ παράλληλα φαίνεται να είναι περισσότερο «ανοιχτές» στο να το αναφέρουν.

Φύλο, ομοφοβία και ετεροκανονικότητα: Ένα μοντέλο διαμεσολάβησης με ρύθμιση του σεξουαλικού προσανατολισμού

Ιωάννα Φωτοπούλου & Κωνσταντίνος Χρήστος Δαουλιτζής, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Η Ετεροκανονικότητα, δηλαδή η πεποίθηση ότι η ετεροσεξουαλικότητα συνιστά τον προεπιλεγμένο σεξουαλικό προσανατολισμό των ανθρώπων, έχει αποτελέσει αντικείμενο εκτενούς έρευνας και συζήτησης στην Κοινωνική Ψυχολογία. Η παρούσα εμπειρική μελέτη στοχεύει στη διερεύνηση της πολύπλοκης αλληλεπίδρασης μεταξύ του Φύλου, του Σεξουαλικού Προσανατολισμού, της Ομοαρνητικότητας και της Ετεροκανονικότητας χρησιμοποιώντας ένα μοντέλο διαμεσολάβησης με το Σεξουαλικό Προσανατολισμό ως ρυθμιστή (moderated mediation). Στην έρευνα συμμετείχαν 605 άτομα (252 στρέιτ γυναίκες, 188 λεσβίες, 124 στρέιτ άνδρες, 41 γκέι και 10 άτομα αυτοπροσδιοριζόμενα ως «άλλο») και διερευνήθηκε ο μεσολαβητικός ρόλος της Ομοαρνητικότητας στη σχέση μεταξύ του φύλου και της Ετεροκανονικότητας, ενώ ελέγχθηκε εάν ο Σεξουαλικός Προσανατολισμός ρυθμίζει τις σχέσεις αυτές. Το μοντέλο ήταν στατιστικά σημαντικό, αναδεικνύοντας μερική διαμεσολάβηση της Ομοαρνητικότητας και εν μέρει ρύθμιση του Σεξουαλικού Προσανατολισμού. Επαληθεύοντας τη βιβλιογραφία, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι (α) οι στρέιτ άνδρες ακολουθούμενοι από τις στρέιτ γυναίκες έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να εκδηλώσουν Ομοαρνητικότητα και εντέλει Ετεροκανονικότητα, ενώ επεκτείνοντάς την, αποκάλυψαν

ότι αντίθετα από τα αναμενόμενα (β) οι γκέι άνδρες έχουν μικρότερες πιθανότητες να εκδηλώσουν Ομοαρνητικότητα σε σχέση με τις λεσβίες γυναίκες. Γενικά πάντως, τα ποσοστά Ομοαρνητικότητας των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων ήταν χαμηλότερα από εκείνα των στρέιτ συμμετεχόντων. Η έρευνα συμβάλλει στην ευρύτερη συζήτηση για την Ετεροκανονικότητα, τονίζοντας τη σημασία της εξέτασης του Φύλου, του Σεξουαλικού προσανατολισμού και της Ομοαρνητικότητας ως αλληλένδετων παραγόντων στη διαμόρφωση των αντιλήψεων και των στάσεων που σχετίζονται με την ετεροφυλοφιλία ως κοινωνική νόρμα.

Σάββατο 25 Νοεμβρίου, 12.30-14.15

Θεματική Συνεδρία 6 – Αντιλήψεις και εαυτός

Συντονίζει:

Ντόνα Παπαστυλιανού, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Κοινωνικές αξίες και φιλοκοινωνική συμπεριφορά κατά την πανδημία της COVID-19: Ο ρυθμιστικός ρόλος της θρησκευτικής πίστης

Ευθύμιος Λαμπρίδης, *Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης*

Ντόνα Παπαστυλιανού, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Δημήτρης Καλαμάρας, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Προηγούμενες έρευνες έχουν καταδείξει τη σχέση μεταξύ της προτεραιοποίησης των τύπων των κοινωνικών αξιών και των τάσεων εκδήλωσης φιλοκοινωνικής συμπεριφοράς. Παράλληλα, ο βαθμός θρησκευτικής πίστης έχει βρεθεί να διαδραματίζει καίριο ρόλο στην προτεραιοποίηση των κοινωνικών αξιών. Η πανδημία της covid-19 αποτελεί μια κατάσταση ψυχολογικής κρίσης η οποία σε συνδυασμό με την εμπειρία των περιοριστικών μέτρων αντιμετώπισής της είναι πιθανό να επιφέρει αλλαγές σε καίριες ψυχολογικές δομές των ατόμων. Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να μελετήσει την προτεραιοποίηση των κοινωνικών αξιών αμέσως μετά τη λήξη της εφαρμογής των περιοριστικών μέτρων κατά της πανδημίας στην πρώτη τους φάση και να διερευνήσει το βαθμό στον οποίο τυχόν τέτοιες αλλαγές σχετίζονται με την τάση εκδήλωσης συγκεκριμένων τύπων φιλοκοινωνικής συμπεριφοράς και ρυθμίζονται από το βαθμό θρησκευτικής πίστης των ατόμων. Για την αξιολόγηση των παραπάνω οι συμμετέχοντες (N = 468) συμπλήρωσαν συστοιχία ερωτηματολογίων αυτοαναφοράς. Για την ανάλυση των δεδομένων εφαρμόστηκε δομικό μοντέλο εξισώσεων με ανεξάρτητες/εξωγενείς μεταβλητές τις 4 υπερκείμενες κατηγορίες κοινωνικών αξιών κατά το μοντέλο του S. Schwartz και ενδογενείς/εξαρτημένες μεταβλητές τους 5 τύπους τάσεων εκδήλωσης φιλοκοινωνικής συμπεριφοράς των Carlo & Randall. Παράλληλα, εξετάστηκε ο ρόλος της αποφυγής της αβεβαιότητας, του ανεξάρτητου/αλληλεξαρτώμενου εαυτού, της ενσυναίσθησης και της ψυχικής καταπόνησης ως διαμεσολαβητικών μεταβλητών και ο ρυθμιστικός ως προς τις διαμεσολαβητικές μεταβλητές ρόλος της θρησκευτικής πίστης. Τα ευρήματα δείχνουν την ύπαρξη σημαντικών άμεσων επιδράσεων των υπερκείμενων κατηγοριών κοινωνικών αξιών προς συγκεκριμένους τύπους εκδήλωσης φιλοκοινωνικής συμπεριφοράς και τον καίριο ρυθμιστικό ρόλο της θρησκευτικής πίστης ως προς τη ρύθμιση της διαμεσολάβησης των αντίστοιχων μεταβλητών.

Σκέψεις για τις αναπαραστάσεις της νοημοσύνης και της τεχνητής νοημοσύνης

Πατρίτσια Γερακοπούλου, *Ιόνιο Πανεπιστήμιο*

Νικόλας Χρηστάκης, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Η κατανόηση της έννοιας της Τεχνητής Νοημοσύνης (TN) προϋποθέτει τον ορισμό της έννοιας της ανθρώπινης νοημοσύνης, η οποία αναζητά έναν τελειότερο όμοιο στα συστήματα που εφαρμόζουν

οι νέες τεχνολογίες. Ωστόσο, η έννοια της νοημοσύνης παραμένει ή αόριστη ή εξαρτώμενη από ένα συγκεκριμένο πλαίσιο εφαρμογής. Για τον κοινό νοου, όπως υπάρχει μια «φυσική» βιολογική εξέλιξη του ανθρώπινου είδους, έτσι υπάρχει και μια εξέλιξη της τεχνολογικής προόδου και της τεχνοεπιστήμης. Στην κοινωνία διαχέεται η ιδέα/σενάριο σύμφωνα με την οποία η ΤΝ είναι δυνατόν να ανταγωνιστεί ή και να αντικαταστήσει την ανθρώπινη. Η άποψη για τον σημερινό «νοήμονα» άνθρωπο είναι κι αυτή κοινωνικά (ιστορικά και συλλογικά) κατασκευασμένη. Από την άποψη των κοινωνικών αναπαραστάσεων, η ΤΝ είναι ένα υπολογιστικό πρόγραμμα με λειτουργίες και μηχανισμούς που ερευνητές και προγραμματιστές ονομάζουν «νοημοσύνη» με βάση αυτή την κοινωνική κατασκευή. Τίθενται τα ερωτήματα: είμαστε νοήμονες γιατί παρατηρούμε τον κόσμο και έχουμε την εμπειρία του, άρα, εφόσον το ίδιο κάνει και η μηχανή, γίνεται κι αυτή έξυπνη με την σειρά της; Σε ποια αντίληψη του ανθρώπινου όντος και των νοητικών δυνατοτήτων του βασίζεται αυτή η προσπάθεια αναπαραγωγής αυτού του χαρακτηριστικού που διαφοροποιεί τον άνθρωπο από όλα τα άλλα ζώα; Πώς ανάγεται το ανθρώπινο ον στη Νοημοσύνη και εν συνεχεία η Νοημοσύνη στην Επιστήμη της Πληροφορίας κατασκευάζοντας την αναπαράσταση για την ανθρώπινη ευφυΐα; Η ανακοίνωση θα παρουσιάσει μια θεωρητική προσέγγιση του τρόπου που εξελίσσεται η αναπαράσταση και η ιδεολογία για την Νοημοσύνη (και εξ αντανάκλασως) για την Τεχνητή Νοημοσύνη.

Η περιέργεια, η βαρεμάρα και η αηδία μπορούν να οδηγήσουν σε αυξημένη ή μειωμένη επεξεργασία πληροφοριών και πειστικής επικοινωνίας

Μαρία Σταυράκη, Universidad de Castilla-La Mancha, Spain

Γρηγόριος Λαμπρινάκος, University of Birmingham, UK

Pablo Briñol, Universidad Autónoma de Madrid, Spain

Richard Petty, The Ohio State University, USA

Darío Díaz, Universidad de Castilla-La Mancha, Spain

Σύμφωνα με τις θεωρίες εκτίμησης (appraisal theories), τα συναισθήματα διακρίνονται σε ποικίλες διαστάσεις, δύο από τις οποίες είναι αυτή της ευχαρίστησης/δυσάρεσκειας και αυτή της βεβαιότητας/αμφιβολίας (π.χ. Lerner & Keltner, 2000). Ενδιαφέρον προκαλεί το γεγονός ότι τα θετικά συναισθήματα, όπως το δέος και η έκπληξη, συνδέονται επίσης με την αμφιβολία, ενώ συναισθήματα με περισσότερο αρνητικό πρόσημο, όπως ο θυμός και η αηδία, εμπεριέχουν επίσης μια διάσταση βεβαιότητας (π.χ. Smith & Ellsworth, 1985; Tiedens & Linton, 2001). Αυτά τα περίπλοκα συναισθήματα μπορούν να επηρεάσουν την επεξεργασία πληροφοριών σε διαφορετικό βαθμό, ανάλογα με την εκτίμηση (appraisal) που είναι κάθε στιγμή προεξέχουσα (Stavraki et al., 2021). Η παρούσα έρευνα αναλύει, για πρώτη φορά, την περιέργεια (ένα θετικό συναίσθημα που συνδέεται με την αμφιβολία) σε σύγκριση με τη βαρεμάρα και την αηδία (αρνητικά συναισθήματα που συσχετίζονται με τη βεβαιότητα). Σε δύο πειράματα (N = 801) προέβλεψαμε και δείξαμε ότι η περιέργεια, η βαρεμάρα και η αηδία μπορούν να προκαλέσουν διαφορετικά επίπεδα επεξεργασίας πληροφοριών, ανάλογα με την εκτίμηση που είναι ενεργή τη δεδομένη στιγμή. Συγκεκριμένα, όταν επικεντρωνόμαστε στην ευχαρίστηση που συνοδεύει την περιέργεια επεξεργαζόμαστε το μήνυμα σε μικρότερο βαθμό (όπως φαίνεται από τη μειωμένη επίδραση της ποιότητας των επιχειρημάτων στις στάσεις) σε σύγκριση με όταν επικεντρωνόμαστε στην αμφιβολία που επίσης συνδέεται με την περιέργεια. Στην τελευταία περίπτωση, παρατηρείται αυξημένη επεξεργασία πληροφοριών (όπως φαίνεται μέσα από την αυξημένη επίδραση της ποιότητας των επιχειρημάτων στις στάσεις). Το αντίθετο φαινόμενο παρατηρείται για τη βαρεμάρα και την αηδία. Αυτά τα ευρήματα διαμεσολαβούνται από αλλαγές στην ευνοϊκότητα των σκέψεων και οδηγούν σε διαφορετικές προθέσεις συμπεριφοράς.

Σύνδεση συνωμοσιολογικών θεωριών και ψευδών ειδήσεων: Ο ρόλος της προσλαμβανόμενης επιρροής

Αχιλλέας Πηλιούσης & Αντώνης Γαρδικιώτης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Κατά τη διάρκεια της υγειονομικής κρίσης, η εμφάνιση της Covid-19 λειτούργησε ως εφελτήριο παραγωγής, τόσο διάφορων συνωμοσιολογικών θεωριών, όσο και ψευδών ειδήσεων. Δεδομένου του γεγονότος ότι οι δύο ως άνω έννοιες συμπληρώνουν και ενισχύουν η μία την άλλη, η παρούσα έρευνα εξετάζει -σε δύο διαφορετικά δείγματα Ελλήνων πολιτών- τη σχέση μεταξύ της συνωμοσιολογικής σκέψης και του διαμοιρασμού ψευδών ειδήσεων, λαμβάνοντας υπόψη και τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα αντιλαμβάνονται την επίδραση των fake news στον εαυτό τους αλλά και στους άλλους (Third-Person Perception). Τα αποτελέσματα παρουσίασαν ότι τα άτομα θεωρούσαν ότι οι ψευδείς ειδήσεις έχουν υψηλότερη επίδραση στους άλλους, παρά στους ίδιους. Επίσης, οι συνωμοσιολογικές θεωρίες (Covid-19 και εμβολιασμός) και η συνωμοσιολογική νοοτροπία συσχετιζόνταν αφενός θετικά με τον διαμοιρασμό ψευδών ειδήσεων, αφετέρου αρνητικά με την αντίληψη του τρίτου προσώπου. Η αντίληψη του τρίτου προσώπου διαμεσολαβούσε τη σχέση μεταξύ των συνωμοσιολογικών μεταβλητών και του διαμοιρασμού ψευδών ειδήσεων. Υπό το πρίσμα αυτό, συζητούνται οι επιπτώσεις των ευρημάτων στη βιβλιογραφία των συνωμοσιολογικών θεωριών

Μια δομική ανάλυση των σημασιολογικών δικτύων ως γνωστικών δομών: Μια διερευνητική μελέτη για τις θεωρίες συνωμοσίας και την πανδημία COVID-19

Γιάννης Κατερέλος, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Κατά την έρευνα αυτή παρουσιάστηκαν 4 εναλλακτικά σενάρια/αφηγήσεις (θεωρίες συνωμοσίας) που αφορούν την πανδημία που αντιμετωπίσαμε (και αντιμετωπίζουμε) τα τελευταία χρόνια και έτσι, την κοινωνική αναπαράσταση (ΚΑ) της COVID-19. Οι συμμετέχοντες έπρεπε σε συγκεκριμένα σημεία των κειμένων να σημειώσουν κατά πόσο νομίζουν ότι είναι πειστικά. Μετά, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να σημειώσουν τα πιο σημαντικά στοιχεία από μια λίστα 25 στοιχείων (προέκυψε από 8 εξερευνητικές συνεντεύξεις βάθους). Τέλος, τέθηκαν δύο ερωτήσεις που αφορούσαν (κατά δήλωση) συμπεριφορά ήταν α/ εάν τηρούν τα μέτρα και, β/εάν είναι «έτοιμοι» για να κάνουν το εμβόλιο. Έτσι, προσπαθήσαμε να συνδυάσουμε την πίστη σε θεωρίες συνωμοσίας, την δομική ανάλυση της ΚΑ και τις στάσεις σχετικά με την αντιμετώπιση της COVID-19 ως απορρέουσες από την ΚΑ. Αν και η δομική ανάλυση των ΚΑ (ανάλυση σημασιολογικών δικτύων-ΣΔ και Δένδρα Ελάχιστης Απόστασης-ΔΕΑ) μεταξύ διαφορετικών ομάδων συμμετεχόντων (προκύπτουσες από ανάλυση κατά συστάδες σχετικά με την πειστικότητα των θεωριών συνωμοσίας) αποδίδει αποτελέσματα σχετικά με μια σημασιολογική συσχέτιση μεταξύ στοιχείων, η σύγκριση μεταξύ τους δεν επιτρέπει μια ανάδειξη κάποιου/ων στοιχείου/ων στα οποία θα μπορούσε να «αποδοθεί», ποσοτικά τουλάχιστον («ξεκάθαρα»), η συγκεκριμένη διαφοροποίηση. Από την άλλη πλευρά, η πειστικότητα των θεωριών συνωμοσίας φαίνεται να έχει ισχυρή θετική συσχέτιση με τις στάσεις που αφορούν την αντιμετώπιση της COVID-19. Καταλήγουμε σε ένα προσωρινό συμπέρασμα ότι η «παραδοσιακή» δομική ανάλυση των ΚΑ (Κεντρικός Πυρήνας/Περιφέρεια) δεν αποδίδει όπως αναμενόταν (σχέση «σπουδαιότητας» και «δομικής σπουδαιότητας» / αφηγηματική προσέγγιση). Ωστόσο, είναι σημαντικό ότι σε δομικές συσχετίσεις (συσχετίσεις μεταξύ γεωδαιτικών αποστάσεων στα Minimal Spanning Trees) παρατηρούνται συσχετίσεις μεταξύ των διαφορετικών ομάδων με στατιστικά σημαντική διαφοροποιημένη ισχύ. Επίσης, είναι σημαντικό ότι στις ομάδες Χαμηλής-Μέσης πειστικότητας το κεντρικό στοιχείο (κεντρικότητα ενδιαμεσότητας) είναι η «Κοινωνική ανευθυνότητα» ενώ στην ομάδα Υψηλής πειστικότητας το κεντρικό στοιχείο που αναδύεται είναι

«Συγγενείς/Φίλοι». Σ' αυτήν την λογική, φαίνεται ότι οι πρώτες δύο ομάδες θα μπορούσαν να αποδίδουν τις κατά δήλωση πράξεις τους (τήρηση μέτρων/ετοιμότητα εμβολιασμού) λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη τους το στίγμα της «κοινωνικής ανευθυνότητας» (φόβος που προκύπτει σε περίπτωση ανυπακοής/μια «συστημική» αντίδραση) ενώ όσον αφορά στη τελευταία ομάδα, φαίνεται ότι, για αυτούς, το στοιχείο που αναδεικνύεται είναι οι πίστεις (allegiances) τους και η εμπιστοσύνη που αποδίδεται στους «συγγενείς/φίλους» τους. Έτσι, συνδέονται άμεσα με τα social media και τις φιλίες ή την αίσθηση του ανήκειν σε ομάδες όπου και υπερασπίζονται τις (αντί-συστημικές) επιλογές τους. Μια τελευταία αναφορά στον Bruno Latour (2004) και στην ευθύνη των μετά-νεωτερικών ακαδημαϊκών σχετικά με την ανάδυση και διάδοση των θεωριών συνομωσίας: «Made in Criticaland».

Σάββατο 25 Νοεμβρίου, 16.00-17.30

Συμπόσιο 5 – Οικογενειακές σχέσεις και ψυχική υγεία στην εποχή του διαδικτύου: Ο θεραπευτικός ρόλος της αυτοσυμπόνιας στη μείωση της ψυχικής δυσφορίας

Οργανώνει:

Μαρία-Ιωάννα Αργυροπούλου, *Κολλέγιο Ανθρωπιστικών Επιστημών ICPS*

Συζητά:

Πατρίσια Βλαχοπάνου, *Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου*

Σε μία εποχή που σύμφωνα με τον Στίβεν Χόκινγκ «Είμαστε όλοι πλέον συνδεδεμένοι μέσω του Διαδικτύου, όπως οι νευρώνες σε έναν τεράστιο εγκέφαλο» οι ανθρώπινες σχέσεις υφίστανται βαθύτατους μετασχηματισμούς με σημαντικές προεκτάσεις στη ψυχική υγεία παιδιών, εφήβων και ενηλίκων. Απώτερος σκοπός του συμποσίου στο οποίο παρουσιάζονται ποσοτικές έρευνες από το ερευνητικό πρόγραμμα του Κολλεγίου Ανθρωπιστικών Επιστημών ICPS είναι να συμβάλει στη κατανόηση της δυναμικής αλληλεπίδρασης κοινωνικών, οικογενειακών και ατομικών παραγόντων στη ψυχική υγεία και να προτείνει τρόπους βελτίωσης των οικογενειακών σχέσεων και της ψυχικής υγείας. Ειδικότερα, στη πρώτη παρουσίαση οι Μαρία- Βένη Τσαμπροπούλου και Μαρία Ιωάννα Αργυροπούλου διαπιστώνουν ότι η προβληματική χρήση του διαδικτύου από τους γονείς μπορεί να υποκρύπτει την ύπαρξη σκληρών γονικών πρακτικών με δυσμενείς επιδράσεις στη ψυχική υγεία των παιδιών. Εστιάζοντας περισσότερο στην επίδραση του γονικού στυλ διαπαιδαγώγησης στη ψυχική υγεία παιδιών προ-σχολικής και σχολικής ηλικίας στη δεύτερη παρουσίαση οι Κυριακή Τριανταφυλλίδου και Μαρία Ιωάννα Αργυροπούλου παρουσιάζουν δεδομένα τα οποία υποστηρίζουν ότι το διαλεκτικό στυλ διαπαιδαγώγησης φέρνει τα καλύτερα αποτελέσματα μειώνοντας σημαντικά τη πιθανότητα εκδήλωσης συναισθηματικών και συμπεριφορικών δυσκολιών στα παιδιά. Επεκτείνοντας το ηλικιακό εύρος σε εφήβους στην επόμενη έρευνα οι Μαρία Ιωάννα Αργυροπούλου και Σταυρούλα Σταματοπούλου διαπιστώνουν ότι οι έφηβοι, και ιδίως τα κορίτσια που εμφανίζουν εθισμό στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και υψηλότερο άγχος για την εικόνα του σώματός αναφέρουν χαμηλότερα επίπεδα ψυχικής υγείας και ικανοποίησης από τη ζωή, ενώ στη τέταρτη παρουσίαση οι Μαρία Ιωάννα Αργυροπούλου και Κλιμένκο Οξάνα αναδεικνύουν τη σημασία της καλλιέργειας της Αυτοσυμπόνιας για τη βελτίωση της ψυχικής υγείας των ατόμων.

Εμπειρική διερεύνηση της επίδρασης της προβληματικής ενασχόλησης των γονιών στο διαδίκτυο και των στυλ διαπαιδαγώγησης στη ψυχική υγεία παιδιών και εφήβων

Μαρία- Βένη Τσαμπροπούλου & Μαρία-Ιωάννα Αργυροπούλου, Κολλέγιο Ανθρωπιστικών Επιστημών ICPS

Η έρευνα πάνω στην επίδραση της κυριαρχίας του διαδικτύου στην ψυχική υγεία έχει επικεντρωθεί στις συνέπειες της προβληματικής ενασχόλησης των παιδιών με το διαδίκτυο και λιγότερο στην επίδραση της προβληματικής ενασχόλησης των γονέων με το διαδίκτυο. Η παρούσα μελέτη έλεγξε την υπόθεση ότι οι γονικές πρακτικές διαπαιδαγώγησης διαμεσολαβούν τη σχέση μεταξύ προβληματικής ενασχόλησης των γονέων με το διαδίκτυο και ψυχικής υγείας των παιδιών. Μελετήθηκε επίσης η επίδραση του φύλου και της ηλικίας. Το δείγμα αποτέλεσαν 152 Έλληνες γονείς. Τα ευρήματα έδειξαν ότι οι γονείς που περνούν περισσότερες ώρες στο διαδίκτυο τείνουν να χρησιμοποιούν πιο ασυνεπείς τρόπους πειθαρχίας και σωματικές τιμωρίες, ενώ τα παιδιά τους εμφανίζουν περισσότερα προβλήματα συμπεριφοράς, ΔΕΠ-Υ, προβλήματα με συνομηλίκους, συναισθηματικές δυσκολίες και υψηλότερο γενικό σκορ ψυχοπαθολογίας. Διαπιστώθηκε επίσης ότι η σχέση μεταξύ προβληματικής ενασχόλησης των γονιών με το διαδίκτυο και ψυχικής υγείας των παιδιών διαμεσολαβείται πλήρως από τη γονική πρακτική της τιμωρίας. Δεν βρέθηκαν διαφυλικές διαφορές ως προς τη συχνότητα προβληματικής ενασχόλησης με το διαδίκτυο, όμως οι πατεράδες έτειναν να εμφανίζουν χαμηλότερα επίπεδα θετικής γονικής ενασχόλησης και ήταν πιο πιθανό να αναφέρουν ελλιπή εποπτεία και έλεγχο των παιδιών τους. Τέλος, οι γονείς που ανήκαν σε διαφορετικές ηλικιακές ομάδες διέφεραν ως προς το βαθμό προβληματικής ενασχόλησης με το διαδίκτυο, ως προς τις πρακτικές διαπαιδαγώγησης αλλά και ως προς τη περιγραφή του ψυχολογικού προφίλ των παιδιών τους. Η συζήτηση θα εστιάσει στη σημασία των ευρημάτων της παρούσας έρευνας για την κατανόηση της πολύπλοκης επίδρασης που ασκεί η χρήση του διαδικτύου στις οικογενειακές σχέσεις.

Η επίδραση του γονικού στυλ διαπαιδαγώγησης στη ψυχική υγεία παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας

Κυριακή Τριανταφυλλίδου & Μαρία-Ιωάννα Αργυροπούλου, Κολλέγιο Ανθρωπιστικών Επιστημών ICPS

Σύγχρονα ερευνητικά ευρήματα αποκαλύπτουν ότι υφίσταται κάποιο είδος μηχανισμού διάδρασης ανάμεσα στα συμπεριφορικά προβλήματα που εκδηλώνουν τα παιδιά και στους τρόπους διαπαιδαγώγησης που χρησιμοποιούν οι γονείς. Την ίδια στιγμή, έχουν εντοπιστεί διαφυλικές διαφορές ως προς τους τύπους προβληματικής συμπεριφοράς που εκδηλώνουν τα παιδιά. Η παρούσα μελέτη επιχείρησε να διερευνήσει την επίδραση του φύλου και του γονικού στυλ διαπαιδαγώγησης (αυταρχικό, ανεκτικό, αυστηρό, διαλεκτικό) στη ψυχική υγεία αγοριών και κοριτσιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας. Στην έρευνα συμμετείχαν 155 γονείς (30% άνδρες), οι οποίοι κλήθηκαν να συμπληρώσουν διαδικτυακά το ερωτηματολόγιο για το γονεϊκό στυλ διαπαιδαγώγησης (Parenting Styles and Dimensions Questionnaire) και το Ερωτηματολόγιο Δυνατοτήτων και Δυσκολιών (Goodman, 1997). Τα αποτελέσματα έδειξαν θετική συσχέτιση ανάμεσα στον αυταρχικό, στον ανεκτικό και στο αυστηρό στυλ διαπαιδαγώγησης με τα συμπεριφορικά προβλήματα στα παιδιά, ενώ το αντίθετο πρότυπο συσχετίσεων βρέθηκε στη περίπτωση του διαλεκτικού στυλ διαπαιδαγώγησης. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ανάλυσης παλινδρόμησης το αυταρχικό στυλ διαπαιδαγώγησης ($B = .278$, $p = .002$) αποτέλεσε τον μοναδικό προβλεπτικό παράγοντα της συνολικής βαθμολογίας στη κλίμακα παιδικής ψυχοπαθολογίας ($R^2 = .14$, $F(3, 151) = 8.77$, $p = .000$). Δεν εντοπίστηκαν διαφυλικές διαφορές ως προς το είδος της αναφερόμενης ψυχοπαθολογίας. Η Συζήτηση θα εστιάσει στη ερμηνεία των ευρημάτων υπό το πρίσμα των

τρέχουσων κοινωνικών συνθηκών οι οποίες επηρεάζουν την υιοθέτηση των συγκεκριμένων στυλ διαπαιδαγώγησης από τους γονείς και διαμορφώνουν καθοριστικά τις ενδοοικογενειακές σχέσεις με δυσμενείς επιδράσεις στη ψυχική τους υγεία των ατόμων.

Μέσα κοινωνικής δικτύωσης και η εικόνα του σώματος: Πώς επιδρούν στην ψυχική υγεία των εφήβων

Σταυρούλα Σταματοπούλου, & Μαρία-Ιωάννα Αργυροπούλου, *Κολλέγιο Ανθρωπιστικών Επιστημών ICPS*

Η επίδραση της υπερβολικής ενασχόλησης με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αλλά και το άγχος αναφορικά με την εικόνα του σώματος έχουν αναγνωριστεί ως σημαντικοί ανεξάρτητοι παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν αρνητικά τη ψυχική υγεία και την ευημερία των εφήβων, όμως η ταυτόχρονη μελέτη της μεταξύ τους σχέσης έχει τύχει μικρότερης ερευνητικής προσοχής. Η παρούσα μελέτη είχε ως σκοπό να διερευνήσει κατά πόσον η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης σε συνδυασμό με το άγχος που έχουν οι έφηβοι για την αξιολόγηση του σώματός τους αποτελούν προβλεπτικούς παράγοντες της ψυχικής τους υγείας. Παράλληλα, διερευνήθηκαν πιθανές διαφυλικές διαφορές. Το δείγμα αποτέλεσαν 149 έφηβοι. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι έφηβοι που εμφανίζουν εθισμό στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ή/ και αναφέρουν περισσότερο άγχος για την εικόνα του σώματος βιώνουν περισσότερη ψυχολογική δυσφορία και λιγότερη ευεξία και ικανοποίηση από τη ζωή. Η ιεραρχική ανάλυση παλινδρόμησης έδειξε ότι το γυναικείο φύλο και το άγχος για την εικόνα του σώματος αποτέλεσαν αρνητικούς προβλεπτικούς παράγοντες της ψυχικής υγείας των εφήβων. Δεν βρέθηκαν διαφυλικές διαφορές ως προς τον εθισμό στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όμως οι άντρες ανέφεραν χαμηλότερα επίπεδα άγχους για τη σωματική τους εικόνα συγκριτικά με τις γυναίκες. Η συζήτηση θα εστιάσει στους κοινωνικούς παράγοντες οι οποίοι σχετίζονται με την κατάχρηση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και τη δημιουργία άγχους για τη σωματική εικόνα καθώς και στη διαφορική τους επίδραση ανάλογα με το φύλο και θα αναδείξει τους περιορισμούς αλλά και τρόπους αξιοποίησης των ευρημάτων της παρούσας έρευνας σε θεωρητικό αλλά και σε πρακτικό επίπεδο.

Η σχέση μεταξύ της αυτοσυμπόνιας με το άγχος, το στρες, την κατάθλιψη και την ικανοποίηση από τη ζωή στο γενικό πληθυσμό

Μαρία-Ιωάννα Αργυροπούλου & Κλιμένκο Οξάνα, *Κολλέγιο Ανθρωπιστικών Επιστημών ICPS*

Η έρευνα έχει δείξει ότι η αυτοσυμπόνια λειτουργεί προστατευτικά απέναντι σε προβλήματα ψυχικής υγείας και παράλληλα ενισχύει την ικανοποίηση από τη ζωή. Η Θεραπεία Εστιασμένη στη Συμπόνια στοχεύει στην καλλιέργεια μιας συμπονετικής στάσης προς τον εαυτό και εντάσσεται στο τρίτο κύμα των θεραπειών Γνωσιακής Συμπεριφοριστικής Κατεύθυνσης η οποία χρησιμοποιείται με επιτυχία στη βελτίωση της ψυχικής υγείας και της ποιότητας ζωής καθώς και στην αποτελεσματική διαχείριση του άγχους και της κατάθλιψης. Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν η διερεύνηση της σχέσης της αυτοσυμπόνιας με τη ψυχική υγεία (άγχος, στρες, κατάθλιψη) και την ικανοποίηση από τη ζωή στο γενικό πληθυσμό. Συμμετείχαν 140 άτομα (85% γυναίκες). Χορηγήθηκαν η ελληνική εκδοχή της Κλίμακας Αυτοσυμπόνιας, η Κλίμακα Κατάθλιψης DASS-21 και η Κλίμακα Ικανοποίησης από τη Ζωή (Diener, Emmons, Larsen & Griffin, 1985). Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν πως η αυτοσυμπόνια συσχετίστηκε αρνητικά με το στρες, το άγχος και τη κατάθλιψη. Βρέθηκε επίσης ότι οι συμμετέχοντες μεγαλύτερης ηλικίας ανέφεραν και υψηλότερα επίπεδα αυτοσυμπόνιας. Θα συζητηθούν οι περιορισμοί καθώς και οι κλινικές προεκτάσεις της έρευνας τα ευρήματα της οποίας αναδεικνύουν την ευεργετική επίδραση της καλλιέργειας της αυτοσυμπόνιας στη ψυχική υγεία και

στην άμβυνση της ψυχικής δυσφορίας η οποία μπορεί να προκληθεί από τις τρέχουσες δυσμενείς πολιτικές και κοινωνικές επιδράσεις.

Σάββατο 25 Νοεμβρίου, 18.00-19.45

Θεματική Συνεδρία 7 – Κοινωνικές ταυτότητες

Συντονίζει:

Παναγιώτης Κορδούτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Η επιρροή των διασταυρούμενων ταυτοτήτων στην απόδοση ευθύνης σε περιπτώσεις βίας κατά ανηλίκων

Μαρίνα Παπαδοπούλου & Αφροδίτη Μπάκα, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Τα ανήλικα άτομα συχνά πέφτουν θύματα βίας. Ο Π.Ο.Υ. υπολογίζει ότι περίπου 1 δις παιδιά 2-17 ετών θυματοποιούνται, ενώ ένα μεγάλο μέρος των περιστατικών άσκησης βίας δε γνωστοποιείται (WHO, 2022). Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει το πώς αποδίδονται στον κοινό λόγο οι ευθύνες για την άσκηση βίας σε ανήλικους, ανάλογα με τις διασταυρούμενες ταυτότητες και τα χαρακτηριστικά του θύματος ή/και του θύτη (φύλο, ηλικία, τάξη, καταγωγή, σεξουαλικός προσανατολισμός κ.ά.). Για τη διερεύνηση του φαινομένου διενεργήθηκαν 4 ομάδες εστίασης, σε δείγμα ενηλίκων (N=24) στις οποίες συζητήθηκαν περιστατικά βίας κατά ανηλίκων που ήρθαν στο φως της δημοσιότητας τα τελευταία χρόνια. Τα κείμενα που προέκυψαν αναλύθηκαν υπό τη σκοπιά της κριτικής λογοψυχολογίας. Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι τα θύματα τα οποία φέρουν πολλαπλές μειονοτικές ταυτότητες χαρακτηρίζονται ως πιο ευάλωτα να θυματοποιηθούν, πιο εύκολο να αμφισβητηθούν, αρνητικά προβαλλόμενα στα ΜΜΕ και εύκολο να προσεγγιστούν και να κακοποιηθούν από ενήλικες με εξουσία. Η διερεύνηση της βίας εναντίον ανηλίκων μέσα από τη σκοπιά της διαθεματικότητας απαιτεί περισσότερη έρευνα, συμβάλλοντας στην πρόληψη της βίας και τη βελτίωση της παιδικής προστασίας.

Κοινωνικές ομάδες και κοινωνικές ταυτότητες στη μετάβαση των εκτοπισμένων μεταναστών στην Ελλάδα: Διαχρονικές διεργασίες προσαρμογής

Άγγελος Παναγιωτόπουλος & Βασίλης Παυλόπουλος, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Η παρούσα διαχρονική μελέτη πάνελ εξέτασε το κατά πόσο η συμμετοχή σε κοινωνικές ομάδες και η συνακόλουθη ταύτιση με αυτές διευκολύνει την προσαρμογή των εκτοπισμένων μεταναστών κατά τη μετάβασή τους στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα, βάσει του Μοντέλου της Κοινωνικής Ταυτότητας και της Αλλαγής της, διερευνήσαμε το κατά πόσο (α) η συμμετοχή σε πολλαπλές ομάδες πριν την εκτόπιση από τη χώρα καταγωγής, (β) η διατήρηση της συμμετοχής σε προ-μεταναστευτικές ομάδες μετά την εγκατάσταση (οδός συνέχειας της κοινωνικής ταυτότητας) και (γ) η ένταξη σε νέες ομάδες μετά την εγκατάσταση (οδός εμπλουτισμού της κοινωνικής ταυτότητας) προέβλεπε υψηλότερα επίπεδα προσαρμογής και ευημερίας σε διάστημα οκτώ μηνών (τρία σημεία μέτρησης) μεταξύ 60 υποσαχάρων Αφρικανών αιτούντων άσυλο που διέμεναν αυτόνομα στην Αθήνα. Πολυεπίπεδες αναλύσεις έδειξαν ότι σε διατομικό επίπεδο η συμμετοχή σε πολλαπλές κοινωνικές ομάδες πριν την εκτόπιση συνέβαλαν εμμέσως σε υψηλότερα μέσα επίπεδα κοινωνικοπολιτισμικής προσαρμογής, σωματικής υγείας, ικανοποίησης από τη ζωή και ψυχικής υγείας στη διάρκεια του οκταμήνου, διαμέσου των δύο οδών της κοινωνικής ταυτότητας. Ωστόσο, η συμμετοχή σε πολλαπλές κοινωνικές ομάδες πριν την εκτόπιση είχαν επίσης άμεση αρνητική επίδραση στα μέσα επίπεδα άγχους και

κατάθλιψης στη διάρκεια του οκταμήνου. Σε ενδοατομικό επίπεδο, η αυξητική μεταβολή των οδών της κοινωνικής ταυτότητας με την πάροδο του χρόνου σχετιζόταν με θετικές μεταβολές στα επίπεδα κοινωνικοπολιτισμικής προσαρμογής, σωματικής υγείας και ικανοποίησης από τη ζωή. Τα παραπάνω ευρήματα υπογραμμίζουν τον προστατευτικό ρόλο της κοινωνικής ταύτισης στην προσαρμογή των εκτοπισμένων μεταναστών στις χώρες υποδοχής, επεκτείνοντας παράλληλα την πρόσφατη βιβλιογραφία που καταδεικνύει ότι οι κοινωνικές ταυτότητες αποτελούν ψυχοκοινωνικούς πόρους ανθεκτικότητας.

Η ερευνητική εργασία υποστηρίχθηκε από το Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ.) στο πλαίσιο της «3ης Προκήρυξης ΕΛ.ΙΔ.Ε.Κ. για Υποψήφιους/ες Διδάκτορες» (Αριθμός Υποτροφίας: 5220)

Διερευνώντας διλήμματα διαφορετικότητας στον λόγο ακτιβιστών και εργαζομένων σε ΜΚΟ σε Ελλάδα και Κύπρο

*Σταυρούλα Διαμαντή & Τηλέμαχος Ιατρίδης, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Ειρήνη Καδιανάκη, Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Μελέτες στην κοινωνική ψυχολογία έχουν προσεγγίσει την διαφορετικότητα πέρα από την σημασία της ως 'πολυπολιτισμικότητα' βρίσκοντας αντικρουόμενες εννοιολογήσεις στον καθημερινό λόγο, ακόμα και χρησιμοποίηση του όρου με σκοπό την νομιμοποίηση των ανισοτήτων. Η παρούσα έρευνα επικεντρώνεται στη διερεύνηση των διλημάτων που προκύπτουν από την πλευρά των υπέρμαχων των μειονοτήτων αλλά και ατόμων οι οποίοι εμπλέκονται με τις 'ομάδες διαφορετικότητας' σε πρακτικό επίπεδο, όπως μέλη ριζοσπαστικών πολιτικών ομάδων και επαγγελματιών στο πεδίο των ΜΚΟ. Η έρευνα βασίστηκε σε ημι-δομημένες συνεντεύξεις από κοντά και εξ-αποστάσεως σε Ελλάδα και Κύπρο και ανέπτυξε θεματικές οι οποίες συνδιαλέγονται με την έννοια των ιδεολογικών διλημάτων χρησιμοποιώντας μεθοδολογικά εργαλεία της ρητορικής ανάλυσης και ανάλυσης λόγου ως προς την ανάδειξη των στρατηγικών ρητορικών μοτίβων των συμμετεχόντων. Αναδείχθηκαν δύο ιδεολογικές εντάσεις που σχετίζονταν με τα ερευνητικά μας ερωτήματα και αφορούν την πολιτική ή μη διάσταση της διαφορετικότητας, καθώς και την αμφιθυμία πάνω σε ζητήματα παρεμβατικότητας σχετικά με τη διαφορετικότητα. Οι εντάσεις αυτές συμπληρώνουν προηγούμενες έρευνες αλλά και προσθέτουν νέα ευρήματα ως προς την στρατηγική κατασκευή της διαφορετικότητας με βάση τις προθέσεις των συνομιλητών, καθώς και την αμφιθυμία σχετικά με ζητήματα δράσης η οποία προκύπτει από την θέση τους ως 'προνομιούχα υποκείμενα'.

Ο ρόλος της συλλογικής ενοχής, του φύλου και της διομαδικής φιλίας στη δράση ετεροφυλόφιλων υπέρ των ΛΟΑ δικαιωμάτων

Γεωργία Μακαρούνη, Αικατερίνη Καραγεώργου, & Παναγιώτης Κορδούτης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Η παρούσα έρευνα εξετάζει την πρόθεση ετεροφυλόφιλων ατόμων να συμμετάσχουν σε συλλογική δράση για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων λεσβιών, ομοφυλόφιλων και αμφιφυλόφιλων ατόμων (ΛΟΑ). Βασίζεται σε προηγούμενη έρευνα (Calcagno, 2016), όπου βρέθηκε ότι μόνο σε ετεροφυλόφιλες γυναίκες και όχι σε ετεροφυλόφιλους άνδρες, η διατήρηση στενών φιλικών σχέσεων με ΛΟΑ άτομα, μετουσιώνει το συναίσθημα συλλογικής ενοχής (η ενοχή για την άδικη συμπεριφορά της εσω-ομάδας απέναντι σε μια εξω-ομάδα) σε πρόθεση για ανάληψη δράσης υπέρ των ΛΟΑ δικαιωμάτων. Στόχος της έρευνας είναι να επαναλάβει την προαναφερθείσα έρευνα στον ελληνικό πληθυσμό προκειμένου να ελέγξει τα ευρήματά της. Το δείγμα αναμένεται να αποτελείται από 250 ετεροφυλόφιλα άτομα, ηλικίας 18-41 ετών. Πρόκειται για ευκαιριακό δείγμα, καθώς η συλλογή έγινε

μέσα από πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης. Η ηλεκτρονική διανομή του ερωτηματολογίου ξεκίνησε τον Αύγουστο 2023 και αναμένεται να ολοκληρωθεί τον Οκτώβριο. Η συλλογική ενοχή μετρήθηκε με 5 προτάσεις που αξιολογούσαν το συναίσθημα της ενοχής για την ανισότητα σε βάρος των ΛΟΑ, η διομαδική φιλία με 3 προτάσεις που αξιολογούσαν την ύπαρξη στενών φιλικών σχέσεων με ΛΟΑ και η συλλογική δράση με 9 προτάσεις που αξιολογούσαν την πρόθεση συμμετοχής σε διάφορες δράσεις υπεράσπισης των ΛΟΑ δικαιωμάτων. Η ανάλυση των δεδομένων θα γίνει μέσω ενός μοντέλου ρυθμιστικής διαμεσολάβησης με τη χρήση του λογισμικού SPSS PROCESS macro. Ως προς τα αναμενόμενα αποτελέσματα, αναμένεται ότι θα επιβεβαιωθούν τα ευρήματα της Calcagno (2016). Πιο συγκεκριμένα αναμένεται ότι, μόνο ανάμεσα στις ετεροφυλόφιλες γυναίκες, η συλλογική ενοχή θα σχετίζεται με τη διατήρηση στενής φιλικής σχέσης με ΛΟΑ άτομα, η οποία θα τροφοδοτεί την πρόθεση για εμπλοκή σε συλλογική δράση υπέρ των ΛΟΑ δικαιωμάτων.

Μελέτη λόγου πάνω στην πολιτική διαφορετικότητα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης
Ραφαηλία Χαϊτίδου & Μαρία Ξενιτίδου, *Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας*

Η παρούσα έρευνα μελέτησε το λόγο που παράγεται συζητώντας τη λειτουργία των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης ως ένα βήμα ιδεολογικής έκφρασης, επικοινωνίας και δράσης, εστιάζοντας στη διαχείριση διαφορετικού ιδεολογικού περιεχομένου και στις κατασκευές της ελευθερίας έκφρασης. Ειδικότερα, εντοπίστηκαν μεταιχμιακές κατασκευές και ιδεολογικά διλήμματα συζητώντας πάνω στην πολιτική διαφορετικότητα στα ΜΚΔ και συζητήθηκαν οι συνέπειες που αυτές έχουν για την οριοθέτηση της αποδοχής της ελεύθερης έκφρασης. Αντλώντας από τη «στροφή στον λόγο», αναλύονται οι κατασκευές και παραδοχές στο λόγο, οι ρητορικές στρατηγικές, τα ιδεολογικά διλήμματα και οι πόροι, από τους οποίους αντλεί ο λόγος. Οι συμμετέχοντες μιλούν με όρους διάκρισης ανάμεσα σε γνώστες και μη - σε πληροφοριακά/ψηφιακά εγγράμματους και μη. Η διάκριση αυτή φαίνεται να διαμεσολαβεί την οριοθέτηση της ελευθερίας και της διαφορετικότητας έναντι της ασυδοσίας, καθώς και τη διαχείριση της επικοινωνίας με άτομα διαφορετικών ιδεολογιών. Συγκεκριμένα, η οριοθέτηση αυτή αντλεί από ένα επιχείρημα, όπου ο επιχειρηματολογικός λόγος και η διαλλακτικότητα κατασκευάζονται ως κενά πολιτικών ιδεολογιών. Η μελέτη των παραπάνω κατασκευών και των συνεπειών των επιχειρημάτων που συναρθρώνονται προσφέρει ενδιαφέρουσες προεκτάσεις στην μελέτη της πολιτικής πόλωσης, και της αναπαραγωγής ανισοτήτων αντλώντας από το παράδειγμα της ρητορικής Ψυχολογίας Κριτικής Κοινωνικής Λόγο Ψυχολογίας.

Θεματική Συνεδρία 8 – Κοινωνικές αναπαραστάσεις και ιδεολογία

Συντονίζει:

Ξένια Χρυσοχόου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Αναπαραστάσεις της κοινωνικής οργάνωσης στην Ελλάδα και η σχέση τους με τις θεωρίες συνωμοσίας

Αντώνης Δημάκης & Ξένια Χρυσοχόου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Στην παρούσα μελέτη διερευνούμε τη σχέση μεταξύ πεποιθήσεων για την κοινωνική οργάνωση και τις αξίες του συστήματος στην Ελλάδα και την πίστη σε Θεωρίες Συνωμοσίας (ΘΣ). Αντλώντας από τη Θεωρία των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων (Mosconi, 1976/2008), προσεγγίζουμε τις ΘΣ, ως αφηγήσεις που αναδύονται σε συνθήκες κρίσης, ώστε να νοηματοδοτήσουν ένα αβέβαιο κοινωνικό περιβάλλον. Προτείνεται ότι οι ΘΣ θα επικεντρώνουν τη νέα γνώση σε οικεία εννοιολογικά πλαίσια που αφορούν σε πεποιθήσεις περί κοινωνικών ρυθμίσεων και λειτουργίας του συστήματος. Σε δύο έρευνες (N1=278, N2=582) εξετάζουμε συστάδες πεποιθήσεων περί της κοινωνικής οργάνωσης, ώστε να δούμε τα κοινωνικά υποκείμενα τα πιο ευάλωτα σε ΘΣ. Αντίθετα με μια μέθοδο προσανατολισμού σε μεταβλητές, η μεθοδολογική μας προσέγγιση εστιάζει στα υποκείμενα. Τα αποτελέσματα των δύο ερευνών δίνουν τρεις ομαδοποιήσεις πεποιθήσεων για την οργάνωση και λειτουργία του συστήματος, ως σύνδεση μεταξύ κοινωνικών υποκειμένων: Οι Συστημικοί Υποστηρικτές δεν αμφισβητούν το σύστημα, οι Αμφισβητίες δεν πιστεύουν στην ηγεμονική αναπαραστάση του συστήματος, οι Απομαγεμένοι, δεν αμφισβητούν το σύστημα, όμως έχει κλονιστεί η πίστη τους στο δόγμα περί ατομικής κοινωνικής ανόδου. Οι Απομαγεμένοι είναι οι πιο ευάλωτοι σε ΘΣ, ενώ στην πρώτη έρευνα ταυτίζονται περισσότερο με το έθνος και στη δεύτερη έχουν αυξημένη τάση για στάσεις ενάντια στα μέτρα περιορισμού της πανδημίας COVID-19 και τον εμβολιασμό. Συζητείται η σημασία των συνωμοσιολογικών κοινωνικών αναπαραστάσεων και του κοινού τους και η σχέση τους με ευρύτερα διχοτομικά προτάγματα, τα οποία υπό συνθήκες αβεβαιότητας ενδέχεται να πριμοδοτούν απόψεις περί μιας αυστηρότερης κοινωνικής οργάνωσης.

Ρητορικές κατασκευές και διαπραγμάτευση των ανισοτήτων στην αμοιβή και στην πρόσβαση στην εργασία στο λόγο ομάδων εστίασης: Ευθύνη, ατομική αξία και ευελιξία

Αναστασία Ζησάκου & Άρτεμις Μαργαρίτα Γρίβα, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Λία Φίγγου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Κατερίνα Πετκανοπούλου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών & Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η παρούσα μελέτη έχει στόχο να διερευνήσει τα επιχειρηματολογικά αποθέματα που αρθρώνονται σε διαφορετικά συνομιλιακά πλαίσια για την ρητορική κατασκευή και διαπραγμάτευση ανισοτήτων που συνδέονται με την πρόσβαση (στην) και την αμοιβή από την εργασία στη σύγχρονη Ελλάδα. Για τους σκοπούς της έρευνας διεξήχθησαν επτά (7) ομάδες εστίασης στις οποίες συμμετείχαν 36 Έλληνες και Ελληνίδες πολίτες, 18-65 χρονών με διαφορετικό εκπαιδευτικό και επαγγελματικό υπόβαθρο. Στο πλαίσιο των ομάδων ζητήθηκε από τις/τους συμμετέχουσες/ντες να αποτιμήσουν (συγκριτικά) την αμοιβή που θα έπρεπε να δίνεται σε εργαζόμενους από διαφορετικές

επαγγελματικές κατηγορίες και να αξιολογήσουν κρατικές πολιτικές (όπως το νέο νομοσχέδιο για την ανεργία με τον τίτλο «Δουλειές Ξανά», Ν. 4921/2022). Για την ανάλυση αξιοποιήθηκαν οι αρχές της Κριτικής Κοινωνικής Λογοψυχολογίας. Η ανάλυση έδειξε ότι στο πλαίσιο των συζητήσεων για τις αμοιβές των διακριτών μεταξύ τους επαγγελματιών οι συμμετέχουσες/ντες χρησιμοποίησαν κατά βάση κριτήρια όπως η ευθύνη, η επικινδυνότητα και το ταλέντο, τα οποία κατασκευάστηκαν ως ουσιοποιητικά ή/και φυσικά χαρακτηριστικά συγκεκριμένων επαγγελματιών ή ατόμων. Αντίθετα, οι συζητήσεις για το νέο νομοσχέδιο για την ανεργία κινητοποίησαν λογοθετικούς πόρους που υπογράμμισαν την υποχρέωση των ανέργων να δείξουν ευελιξία και να συμμορφωθούν με τις ανάγκες της ελληνικής αγοράς εργασίας, αναπαριστώντας τον «ιδανικό» άνεργο ως κατεξοχήν ενεργό και ευέλικτο. Η συζήτηση επικεντρώνεται στο διλημματικό και δυνάμει αντιφατικό περιεχόμενο των επιχειρημάτων με τους οποίους οι κοινωνικοί δράστες διαπραγματεύονται διαστάσεις της ισότητας, της αξιοκρατίας και της πρόσβασης σε δικαιώματα, συνδέοντας τις αντινομίες με τη νεοφιλελεύθερη ιδεολογία.

Αθειστικές και θρησκευτικές πλαισιώσεις της πραγματικότητας: Αναπαραστάσεις και απόπειρες άσκησης επιρροής

Σοφία Ζέρβα & Γεράσιμος Προδρομίτης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Με αφετηρία την άρρηκτη σύνδεση μεταξύ της θεωρίας των κοινωνικών αναπαραστάσεων και της θεωρίας της κοινωνικής επιρροής, μελετήθηκαν οι ιδεολογικές διαστάσεις των διαδικασιών επιρροής της Ένωσης Αθέων και της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ελλάδας. Ως οργανωτικές αρχές της αθειστικής ρητορικής και του κυρίαρχου θρησκευτικού δημόσιου λόγου ελέγχθηκαν κοσμοθεωρίες, συστήματα αναφοράς για την συγκρότηση συλλογικών ταυτοτήτων και συστήματα πρακτικών ρύθμισης του ατομικού βίου. Χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό ανοιχτού κώδικα Iramuteq, το οποίο δίνει την δυνατότητα ταυτόχρονα ποιοτικών και ποσοτικών αναλύσεων μακροσκελών κειμένων. Μέσω θεματικής και δομικής ανάλυσης προέκυψαν οι αναπαραστασιακές επικεντρώσεις, οι οποίες αντιπροσωπεύουν διαφοροποιήσεις στον βαθμό προσήλωσης σε ορθόδοξα συστήματα, στον ιδεολογικοπολιτικό προσανατολισμό, την κοινωνική νοοτροπία, την αντίληψη της ετερότητας και τις προτιμήσεις ως προς τις άρρητες θεωρίες κοινωνικής επιρροής. Η χρήση των πολεμικών αναπαραστάσεων αναδεικνύει την κοινωνική σύγκρουση αναφορικά με τα σύγχρονα θέματα, με κοινό στόχο την "βέλτιστη διακριτότητα". Η Ένωση Αθέων ως μειονότητα, μέσω της "διομαδικής διαφοροποίησης της μεταβλητότητας" και απευθυνόμενη στην "ανάγκη για μοναδικότητα" των μελών της, ικανοποιεί ταυτόχρονα τόσο τις ανάγκες της αφομοίωσης όσο και της διαφοροποίησης. Η εκκλησία ως πλειοψηφία, καλύπτει την ανάγκη για αφομοίωση απευθυνόμενη στην "ανάγκη για ομοιότητα" των μελών της, ενώ στοχεύει στην ανάγκη για διαφοροποίηση μέσω της εκτεταμένης χρήσης αρνητικών κατηγοριών. Οι πηγές αναπαραγωγής του κυρίαρχου θρησκευτικού λόγου διαφοροποιούνται ως προς το περιεχόμενο και τον βαθμό συγκρουσιακότητας. Η ανάλυση αποτυπώνει το περιεχόμενο του αθειστικού και του κυρίαρχου θρησκευτικού λόγου στο δεδομένο ιστορικο-κοινωνικό πλαίσιο, αναδεικνύοντας την διαφοροποίηση στην μορφή, τον βαθμό συγκρουσιακότητας και τους τελικούς στόχους των ενεργών προσπαθειών κοινωνικής επιρροής των δύο ομάδων.

Το στίγμα της σχιζοφρένειας και η νεοφιλελεύθερη ιδεολογία

Δημήτρης Λαμπρόπουλος, Université Paris 8, France

Το στίγμα κι ο αποκλεισμός των ατόμων με σχιζοφρένεια είναι ένα πρόβλημα δημόσιας υγείας και κοινωνικής δικαιοσύνης. Στη συγκεκριμένη εργασία, θα αναπτύξω ότι το στίγμα, πέρα από την

προβληματική των στερεοτύπων και των διομαδικών σχέσεων, θα πρέπει να θεαθεί ως ένα ιδεολογικό φαινόμενο νομιμοποίησης του νεοφιλελεύθερου μοντέλου μέσω της επιβολής μιας λογικής κοινωνικού ανταγωνισμού και παραγωγής του νεοφιλελεύθερου υποκειμένου. Αυτή η προοπτική θα υποστηριχθεί μέσα από εμπειρικές δημοσιεύσεις στη Γαλλία και την Ελβετία και θεωρητικά εργαλεία σε σχέση με το στίγμα και τη νεοφιλελεύθερη ιδεολογία.

Η διαφορετικότητα στον κοινοβουλευτικό λόγο: Διαχρονική μελέτη της σχέσης μεταξύ πολιτικών προτεραιοτήτων και κοινωνικών αναπαραστάσεων των κοινωνικών διαφορών

Τηλέμαχος Ιατρίδης, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Ειρήνη Καδιανάκη, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Κατερίνα Λιόνα, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Αντικείμενο αυτής της συμβολής είναι οι κοινωνικές αναπαραστάσεις και πολιτικές χρήσεις του όρου 'διαφορετικότητα' στον κοινοβουλευτικό λόγο. Εξετάζει συγκεκριμένα πώς νοηματοδοτείται η 'διαφορετικότητα' από εκπροσώπους διαφορετικών πολιτικών χώρων, επιχειρώντας να αναδείξει το ρόλο των στοχεύσεων των πολιτικών φορέων στις ιστορικές συνθήκες πολιτικής αλλαγής που μελετώνται. Τα ερευνητικά ερωτήματα που εξετάζονται αφορούν α) τα περιεχόμενα και ειδικότερα τις κοινωνικές ομάδες στις οποίες αναφέρεται η διαφορετικότητα από εκπροσώπους διαφορετικών πολιτικών χώρων και β) την ιδεολογική πλαισίωση των συγκεκριμένων αναφορών. Το εμπειρικό υλικό που αναλύθηκε απαρτίζεται από το σύνολο των αναφορών στον όρο 'διαφορετικότητα' από μέλη του ελληνικού κοινοβουλίου μεταξύ 2000 και 2022. Η ανάλυση βασίστηκε σε μικτές μεθόδους και περιλαμβάνει αναλύσεις συχνότητας, ποσοτική ανάλυση περιεχομένου και θεματική ανάλυση. Τα ευρήματα, κατά πρώτο λόγο, δείχνουν υψηλό βαθμό ενσωμάτωσης του λεξιλογίου της διαφορετικότητας στον θεσμικό κυβερνητικό λόγο. Δεύτερον, αποτυπώνουν διαφοροποιήσεις ως προς την αναφορά των μελών του κοινοβουλίου σε κοινωνικές ομάδες, οι οποίες δείχνουν να αντανακλούν διαφοροποιήσεις στην πολιτική στρατηγική των κομμάτων γενικότερα. Τρίτον, υποδεικνύουν συγκεκριμένα ιδεολογικά μοτίβα και ρητορικά σχήματα, τα οποία φαίνεται να τέμνονται από δύο χρονικά διακριτά παραδείγματα ως προς τους τρόπους κατανόησης και ομιλίας για τις κοινωνικές διαφορές: ένα παράδειγμα προσανατολισμένο σε ζητήματα συνύπαρξης των κοινωνικών ομάδων και ένα άλλο παράδειγμα εστιασμένο στη διερώτηση ταυτοτήτων, με εθνικούς ή ατομικούς όρους. Τα συγκεκριμένα αποτελέσματα συνομιλούν τόσο με επιμέρους προβληματικές σχετικά με τις ιδεολογικές συνέπειες της διάχυσης της έννοιας 'διαφορετικότητα', όσο και με άλλα πρόσφατα κοινωνιοψυχολογικά ευρήματα που αφορούν τις νοηματοδοτήσεις της διαφορετικότητας στον καθημερινό λόγο.

Κυριακή 26 Νοεμβρίου, 11.15-12.30

Συμπόσιο 6 – Κοινωνική Κλινική Ψυχολογία και ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις σε άτομα και ομάδες

Οργανώνει:

Αναστασία Βαλεντίνη Ρήγα, Ελληνικός Σύνδεσμος Ηνωμένων Εθνών

Συζητά:

Δημήτρης Σαρρής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Το συμπόσιο εστιάζεται στο θέμα της βίας και της επιθετικότητας προβάλλοντας τρόπους διαμεσολάβησης και θεραπευτικής διαδικασίας καλής επικοινωνίας μεταξύ των αντιπάλων ομάδων.

Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται μεγάλη άνοδος των δεικτών βίας και επιθετικότητας σε διεθνές επίπεδο (πόλεμοι, βιασμοί, δολοφονίες, γυναικοκτονίες, κλοπές, κλπ). Αυτό το φαινόμενο βίας και επιθετικής συμπεριφοράς των διαπροσωπικών και διομαδικών σχέσεων, σε οικογένειες, εκπαιδευτικές μονάδες, Οργανισμούς, κλπ.) μελετάται επισταμένα από διάφορες επιστημονικές ομάδες με σκοπό να βρεθούν τρόποι αντιμετώπισης αυτού του φαινομένου. Σύμφωνα με τους Κοινωνικούς ψυχολόγους μια από τις αιτίες αυτής της ανάρμοστης συμπεριφοράς, ιδιαίτερα μεταξύ μελών μικρών ομάδων, όπως η οικογένεια, το σχολείο, αθλητικοί ή παρόμοιοι οργανισμοί κλπ αποτελούν αφ ενός οι αντίθετες απόψεις, αντιλήψεις, ιδεολογίες, που η κάθε ομάδα αντιλαμβάνεται το Χ θέμα, δηλ. η κάθε ομάδα ή το κάθε άτομο έχει διαφορετική κοινωνική αναπαράσταση να κατανοήσει ή να αξιολογήσει τη συμπεριφορά της άλλης ομάδας, τις πράξεις και της ιδεολογίας της, ώστε να είναι σε θέση να επικοινωνούν μεταξύ τους αρμονικά. Πρωτεύοντα ρόλο σε αυτή τη διαμάχη ή σύγκρουση έχουν ο ανταγωνισμός και η διαφορά ιδεολογίας, απόψεων, κλπ. Οι αναλυτές της Κλινικής Κοινωνιοψυχολογίας προτείνουν τη μέθοδο της τριαδικής ανάλυσης-διαμεσολάβησης ειδικής ομάδας ή ατόμου που θα λειτουργήσουν "θεραπευτικά" και με "σταθερότητα". Την εν λόγω μέθοδο μελέτησε πρώτος ο George Simmel (1980), την οποία εφάρμοσε σε ομάδες οικογενειών, πατώντας σε παλαιότερες θεωρητικές προσεγγίσεις των Moreno, Carlrow και Bowen. Οι εισηγήσεις αυτού του συμποσίου εστιάζονται στις ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις ατόμων και μικρών ομάδων όπως οικογένειες, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και χώρων εργασίας. Α. Εισήγηση των Δ. Σαρρή και Π. Παπαδημητροπούλου με θέμα το ψυχόδραμα ως αντικείμενο διαμεσολάβησης στη βία και την επιθετικότητα της δυάδας ή μελών της ομάδας. Β. Εισήγηση των Α. Κοτσιαφίτου και Ι. Μάνου, μια πρωτότυπη παρέμβαση πώς ο σύμβουλος επαγγελματικού προσανατολισμού με τα εργαλεία και τις μεθόδους που χρησιμοποιεί θωρακίζει τους εφήβους από καταστάσεις βίαιης συμπεριφοράς στον χώρο του σχολείου. Γ. Εισήγηση των Α. Β. Ρήγα και Ι. Παναγιωτακοπούλου. Παρουσίαση του λειτουργικού μοντέλου τριαδικής ανάλυσης-διαμεσολάβησης στο οποίο ο κλινικός κοινωνιοψυχολόγος λειτουργώντας ως το τρίτο μέλος ανάμεσα στη δυάδα κρατάει μια αυτόνομη, παρεμβατική και "θεραπευτική" θέση με σκοπό την αλλαγή συμπεριφοράς μεταξύ των μελών της μικρής ομάδας.

Η τριαδική ανάλυση-διαμεσολάβηση ως μέθοδος επίλυσης των συγκρούσεων σε άτομα και ομάδες

Αναστασία Βαλεντίνη Ρήγα & Ιωάννα Παναγιωτακοπούλου, Ελληνικός Σύνδεσμος Ηνωμένων Εθνών

Η τριαδική ανάλυση/διαμεσολάβηση χρησιμοποιείται στην έρευνα δράσης της Κλινικής Κοινωνιοψυχολογίας για τις διαπροσωπικές και διομαδικές σχέσεις σε ψυχολογικές, κοινωνιολογικές και ανθρωπολογικές μελέτες ως "θεραπευτική" παρέμβαση (Bowen, 1978), ενώ κατά τις τελευταίες δεκαετίες συμπεριλαμβάνεται στις έρευνες για την ερμηνεία των συγκρούσεων στις διεθνείς συμμαχίες και συνασπισμούς. Ένα από τα μοντέλα επίλυσης της σύγκρουσης στην Κλινική Κοινωνιοψυχολογία είναι το λειτουργικό μοντέλο, στοιχεία του οποίου θα αναφερθούν στην παρούσα εισήγηση. Σύμφωνα με την προοπτική του, η δυάδα/η ομάδα κάτω από την παρεμβατική συμπεριφορά του συμβούλου-διαμεσολαβητή βρίσκεται σε έναν συνεχή έλεγχο/επανεέλεγχο υπό την επιτήρησή του. Το κλίμα εμπιστοσύνης που δημιουργείται μεταξύ ομάδας/συμβούλου από την παρουσία/παρέμβασή του αντιπροσωπεύει τις περισσότερες φορές την επιθυμία αρκετών μελών εκ των αντιπάλων ομάδων που συμμετέχουν να εγκαταλείψουν ορισμένες από τις προηγούμενες επιθετικές βίαιες τάσεις τους. Οργανισμοί, οικογένεια, εκπαιδευτικά ιδρύματα, που αποτελούν πλέγματα διαπροσωπικών προστριβών, μπορούν να βοηθήσουν από την τριαδική ανάλυση επίλυσης των επιθετικών τάσεων και όχι μόνο.

Το ψυχόγραμμα ως ψυχοθεραπευτικό διάμεσο διαχείρισης της βίας

Δημήτρης Σαρρής & Παναγούλα Παπαδημητροπούλου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Το ψυχόγραμμα ιδωμένο από κλινική σκοπιά αποτελεί για τους ψυχοθεραπευτές ένα εργαλείο συνάμα θεραπευτικό και παιδαγωγικό σε πολλές εκφάνσεις της ανάπτυξης. Ειδικότερα στη ΒΙΑ και την οικογενειακή βία μέσα από την εκδραματίση την ταύτιση τους ελεύθερους συνειρμούς το όνειρο και τη συμβουλευτική δύναται να αποτελέσει το μεταβατικό κατά νομικού αντικείμενο διαμεσολάβησης ανάμεσα στον θύτη και στο θύμα.

Ο επαγγελματικός προσανατολισμός ως προϋπόθεση θωράκισης των νέων κατά της βίας

Αναστασία Κοτσιαφίτου, Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Α' Αθήνας

Ιωάννης Μάνος, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών & Πανεπιστήμιο Κύπρου

Στην παρούσα εισήγηση γίνεται μια συνοπτική παρουσίαση των ωφελειών του επαγγελματικού προσανατολισμού πρακτικής και ψυχολογικής μορφής. Η ανάπτυξη εαυτογνωσίας-εαυτοεκτίμησης, το ατομικό σχέδιο δράσης, το συναίσθημα της χαράς που προέρχεται από τη συναίσθηση ότι «διάλεξε το δρόμο της καρδιάς του», πιθανούς καρπούς ενός ορθού επαγγελματικού προσανατολισμού, είναι δυνατόν να βοηθήσουν στην εξασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αρχικά παρουσιάζονται οι προϋποθέσεις για τον ορθό επαγγελματικό προσανατολισμό. Είναι όμως εύκολος ο ορθός προσανατολισμός; Το ζήτημα είναι πολύπλοκο. Πολλοί παράγοντες συμβάλλουν, που προέρχονται είτε από την οικογένεια, είτε από τον ίδιο τον νέο είτε από το σχολείο και την ευρύτερη κοινωνία. Προτείνονται στη συνέχεια εναλλακτικές διαδρομές μόρφωσης που μπορούν να δημιουργήσουν ένα πλούσιο περιβάλλον διαμόρφωσης στάσεων σεβασμού, δικαιοσύνης αναγνώρισης και άρσης των προκαταλήψεων και αντιμετώπισης φαινομένων βίας στο πλαίσιο του ψηφιακού πολίτη και μιας ισότιμης εκπαίδευσης. Τα ανωτέρω εστιάζουν στην ευαισθητοποίηση όλων των εμπλεκόμενων φορέων, των εκπαιδευτικών, των μαθητών και μαθητριών, των γονέων, της πολιτείας, αλλά και της ευρύτερης κοινωνίας.

Κυριακή 26 Νοεμβρίου, 12.30-14.00

Γενική Συνέλευση του Κλάδου Κοινωνικής Ψυχολογίας της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας